

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TÜRK ÖZEL HUKUKUNDA TİCARİ VEKİLLİK

Yüksek Lisans Tezi

Emin KAYA

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet Emin BİLGE

KIRIKKALE-2010

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TÜRK ÖZEL HUKUKUNDA TİCARİ VEKİLLİK

Yüksek Lisans Tezi

Emin KAYA

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet Emin BİLGE

KIRIKKALE-2010

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	VII
BİBLİYOGRAFYA.....	IX
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

TÜRK ÖZEL HUKUKUNDA TACİR YARDIMCILARI VE TİCARİ VEKİL

§1. TÜRK ÖZEL HUKUKUNDA TACİR YARDIMCILARI VE TİCARİ VEKİLİN YERİ.....	3
I- TÜRK ÖZEL HUKUKUNDA TACİR YARDIMCILARI	3
A- Tacir Yardımcıları Kavramı	3
B-Tacir Yardımcılarının Hukuki Niteliği.....	5
C-Türk Özel Hukukunda Tacir Yardımcılarının Düzenlenişi.....	6
1-Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nda Tacir Yardımcılarına İlişkin Hükümler	6
2-Borçlar Kanunu Tasarısında Tacir Yardımcılarına İlişkin Hükümler ..	7
D-Tacir Yardımcılarının Türleri.....	8
1-Bağımlı Tacir Yardımcıları	8
2-Bağımsız Tacir Yardımcıları.....	9
II-TACİR YARDIMCILARI ARASINDA TİCARİ VEKİLİN YERİ ...	10

§2. GENEL OLARAK TİCARİ VEKİL	12
I-TİCARİ VEKİLİN TANIMI VE UNSURLARI.....	12
A-Ticari Vekilin Tanımı.....	12
B-Ticari Vekilin Unsurları	15
1-Bir Ticari İşletmenin Varlığı.....	16
2-Yetkili Kişi Tarafından Atanma.....	17
3-Ticarin Vekil Olabilecek Bir Kişinin Bulunması.....	18
4-Ticari İşletmenin Bütün Veya Belirli İşlerini Görmek Üzere Tayin Edilmesi	19
II-TİCARİ VEKİLLİĞİN HUKUKİ NİTELİĞİ	21
A-Genel Olarak	21
B-Ticari İşletme Sahibi İle Vekil Arasındaki Sözleşmenin Hukuki Niteliği	22
III-TİCARİ VEKİLLİĞİN BENZER KURUMLARDAN FARKI.....	23
A-Ticari Vekilliğin Temsil İlişkisinden Farkı.....	23
B-Ticari Vekilliğin Ticari Mümessillikten Farkı	24
IV-TİCARİ VEKİLLİĞİN TÜRLERİ.....	27
A-Genel Yetkili Ticari Vekil.....	27
B-Özel Yetkili Ticari Vekiller.....	29
1-Satış Mağazası Memurları	29
2-Seyyar Tüccar Memurları	31

II.BÖLÜM

TİCARİ VEKİLİN TAYİNİ VE TEMSİL YETKİSİ

§3.TİCARİ VEKİLİN TAYİNİ.....	33
I-TİCARİ VEKİLİ TAYİNE YETKİLİ KİŞİLER.....	33
A-Gerçek Kişi Tarafından İşletilen Ticari İşletmelerde.....	33

1-Ticari İşletme Sahibi	33
2-Kanuni Temsilci	35
3-Adi Şirkette	38
B-Tüzel Kişi Tarafından İşletilen Ticari İşletmelerde	38
1-Ticaret Şirketlerinde.....	38
a-Kollektif Şirkette	39
b-Komandit Şirkette	40
c-Anonim Şirkette	40
d-Limited Şirkette	41
e-Kooperatifde.....	42
2-Dernekler Tarafından İşletilen Ticari İşletmelerde.....	43
3-Vakıflar Tarafından İşletilen Ticari İşletmelerde Ticaret Şirketlerinde	43
4-Kamu İktisadi Teşebbüslerinde.....	44
5-Devlet Ve Diğer Kamu Tüzel Kişileri Tarafından İşletilen Ticari İşletmelerde	44
6-Donatma İştirakinde.....	45
II- TİCARİ VEKİL OLARAK TAYİN EDİLEBİLECEK KİŞİLER ...	46
A-Gerçek Kişiler	46
B-Tüzel Kişiler	49
III-TİCARİ VEKİLİN TAYİN ŞEKLİ	50
A-Genel Olarak	50
B-Açık Ve Zımni İrade Beyan	51
1-Açık İrade Beyanı	52
2-Zımni İrade Beyanı	53
C-Ticaret Siciline Tescil Sorunu	54
§4. TİCARİ VEKİLİN TEMSİL YETKİSİ.....	55
I-GENEL OLARAK	55
II-TİCARİ VEKİLİN TEMSİL YETKİSİNİN KAPSAMI	55

A-Genel Yetkili Ticari Vekilin Temsil Yetkisinin Kapsamı.....	55
1-Olağan İşlemlerde	56
2-Olağanüstü İşlemlerde	57
B-Satış Mağazası Memurlarının Temsil Yetkisinin Kapsamı.....	58
C-Seyyar Tüccar Memurunun Temsil Yetkisinin Kapsamı	59

III-TİCARİ VEKİLİN TEMSİL YETKİSİNİN SINIRLANDIRILMASI

.....	61
A-Kanundan Doğan Sınırlandırmalar	61
1-Genel Yetkili Ticari Vekil Bakımından	61
2-Satış Mağazası Memuru Bakımından	63
3-Seyyar Tüccar Memuru Bakımından	64
B-Ticari İşletme Sahibinin İradesinden Doğan Sınırlandırmalar.....	64
1-Genel Yetkili Ticari Vekil Bakımından	64
2-Satış Mağazası Memuru Bakımından	66
3-Seyyar Tüccar Memuru Bakımından	66

III.BÖLÜM

TİCARİ VEKİLİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

§5.TİCARİ VEKİLİN HAKLARI	68
I-GENEL OLARAK	68
II-TİCARİ VEKİLLİK YETKİSİNİ KULLANMA HAKKI	68
A-Genel Olarak	68
B-Ticari Vekillik Yetkisinin Kullanılmasında Çeşitli Sorunlar.....	72
1-Ticari Vekilin İmzası	72
2-Ticari Vekillik Sıfatının İspatı	73
B-Ticari Vekillik Yetkisinin Kullanılmasının Sonuçları	74
III.TİCARİ VEKİLİN ÜCRET HAKKI.....	76

IV.TİCARİ VEKİLİN YAPTIĞI MASRAFLARI VE VERDİĞİ AVANSLARI ALMA HAKKI.....	78
V.TİCARİ VEKİLİN TİCARİ İŞLETME SAHİBİNDEN AVANS VE KARŞILIK SAĞLANMASINI İSTEME HAKKI.....	80
VI.TİCARİ VEKİLİN TİCARİ İŞLETME SAHİBİNDEN UĞRADIĞI ZARARLARIN TAZMİNİNİ İSTEME HAKKI.....	80
§6.TİCARİ VEKİLİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	82
I.TİCARİ VEKİLİN İŞİ SADAKAT VE ÖZENLE YAPMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	82
A.Ticari Vekilin Sadakat Yükümlülüğü.....	82
B.Ticari Vekilin İş Özenle Yapma Yükümlülüğü.....	84
II.TİCARİN VEKİLİN İŞİ BİZZAT YAPMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	86
III.TİCARİ VEKİLİN SIR SAKLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ.....	86
IV.TİCARİ İŞLETME SAHİBİNİN TALİMATINA UYGUN HAREKET ETME YÜKÜMLÜLÜĞÜ	88
V.TİCARİ VEKİLİN HESAP VERME YÜKÜMLÜLÜĞÜ	89
VI TİCARİ VEKİLİN İŞİN İFASI DOLAYISIYLA ALDIKLARINI İADE YÜKÜMLÜLÜĞÜ	90
VII. TİCARİ VEKİLİN REKABET ETMEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ.....	91
A.Genel Olarak.....	91
B.Rekabet Etmeme Yükümlülüğünün Kapsamı	93
C.Rekabet Yasağına Aykırılığın Hüküm ve Sonuçları	96

IV.BÖLÜM
TİCARİ VEKİLLİĞİN SONA ERMESİ

§7.TİCARİ VEKİLLİĞİN SONA ERME NEDENLERİ.....	99
I-GENEL OLARAK	99
II-İRADİ SONA ERME SEBEPLERİ	99
A-Azil.....	99
1-Azle Yetkili Kişi	101
2-Azil Beyanının Şekli	104
B-İstifa.....	104
III-KENDİLİĞİNDEN SONA ERME SEBEPLERİ	105
A-Ticari Vekilin Ölümü Veya Fiil Ehliyetini Kaybetmesi	105
B-Ticari İşletmenin Tasfiyesi	107
C-Ticari İşletme Sahibinin İflası	108
D-Ticari İşletmenin El Değiştirmesi	109
E-Ticari İşletme Sahibi Ve Ticari Vekil Sıfatlarının Birleşmesi	109
F-Sürenin Sona Ermesi.....	110
§8.TİCARİ VEKİLLİĞİN SONA ERMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI.....	111
I-GENEL OLARAK	111
II-TİCARİ İŞLETME SAHİBİ İLE TİCARİ VEKİL ARASINDAKİ İLİŞKİ BAKIMINDAN	111
III-TİCARİ İŞLETME SAHİBİ İLE ÜÇÜNCÜ KİŞİLER ARASINDAKİ İLİŞKİ BAKIMINDAN	112
IV-TİCARİ VEKİLLİKTEN DOĞAN TALEPLERİN ZAMANAŞIMI SÜRESİ	114
SONUÇ	116

KISALTMALAR

AD.	: Adalet Dergisi
Art.	: Artikel
B.	: Bası
Batider.	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bd.	: Band
BK.	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
Esader	: Eskişehir Akademi Dergisi
E.İ.T.İ.A.D.	: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi
EÜHFD	: Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
f.	: fıkra
G.K.	: Gümrük Kanunu
HD	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İHFM	: İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası

İK	: İcra-İflas Kanunu
İİBFD.	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
İst. Baro D.	: İstanbul Baro Dergisi
istn.	: istisna
İst. Baro M.	: İstanbul Baro Mecmuası
K.	: Karar
Krş.	: Karşılaştırınız
Koop. K.	: Kooperatifler Kanunu
m.	: madde
Man. B.D.	: Manisa Baro Dergisi
TMK.	: Türk Medeni Kanun
Nr.	: Numara
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TD.	: Ticaret Dairesi
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
TST.	: Ticaret Sicil Tüzüğü
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Yarg.	: Yargıtay
YKD.	: Yargıtay Kararları Dergisi.

BİBLİYOGRAFYA

- AKYAZAN, Sıtkı** : “Ticari Temsilcilik ve Ticari Vekillik, Banka Şube Müdürlerinin Hukuki Durumları ve Yetkilerini Aşarak Limit Dışı Kredi Tahsisleri”, Batider, 1976 C.VI, S. 2, 257-281.
- AKYİĞİT Ercan** : “Temsil Yetkisinin Verilmesi ve Temsil Yetkisi ile Temel İlişki Arasındaki Bağlantı”, İBD, 1990, S. 4-5-6, s. 406 vd.
- ALBAŞ Hakan** : “Türk Hukukunda Ticarî Mümessillik”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991, (Albaş, Ticarî Mümessillik,).
- ALBAŞ Hakan** : “Ticari Mümessillik İlişkisinin Hukuki Niteliği”, Manisa Barosu Dergisi 1994, S. 50, s. 16-20, (Albaş, Hukuki Nitelik,).
- ANSAY Tuğrul** :Adi Şirket-Dernek ve Ticaret Şirketleri, Ankara, 1967.
- ARAL Fahrettin** :Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 7. Baskı Ankara 2007.
- ARIK Fikret K.** : “Seyyar Tüccar Memurları Hakkında Yeni Bir İsviçre Kanunu”, Adliye Ceridesi 1943, No. 80, s. 1029-1037.
- ARKAN Sabih** :Ticarî İşletme Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2009.
- ARSLANLI Halil** :Kara Ticaret Hukuku Dersleri, Umumî Hükümler, 3. Baskı, İstanbul 1969, (Arslanlı, Kara Ticareti Hukuku,).
- ARSLANLI Halil** :Kollektif ve Komandit Şirketler, 2. Bası, İstanbul 1960, (Arslanlı, Kollektif ve Komandit Şirketler,).

- ARSLANLI Halil** : Anonim Şirketler, C. II, Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, İstanbul 1960, (Arslanlı, Anonim Şirket,).
- AYHAN Rıza** : Ticari İşletme Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2009.
- AYHAN Rıza/ ÇAĞLAR Hayrettin/ ÖZDAMAR Mehmet** :Ticari İşletme Hukuku, Genel Esaslar, 1. Baskı, Ankara 2009.
- BALLAR Suat** : Medeni, Ticari ve Mali Hukuk Yönünden Dernek ve Vakıfların İktisadi İşletmeleri, Batider 1990, C.XV, S.3, s.105-122.
- BAŞPINAR Veysel** : Vekilin (Avukatın, Hekimin, Mimarın, Bankanın) Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu, 2. Baskı, Ankara 2004.
- BAŞOĞLU Ş.** : Bağlı Tacir Yardımcılarının Kanundan Doğan Rekabet Yasağı, EÜHFD 1981, Yıl 1, S. 1, s. 221-229.
- BAŞTUĞ İrfan** : Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzmir 1974.
- BAŞTUĞ İrfan / ERDEM H. Ercüment** : Ticarî İşletme Hukuku, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, No.35, Ankara 1993.
- BATTAL Ahmet** : Ticarî İşletme Hukuku, Ankara 2005.
- BECKER H.** : Ticari Temsil Yetkisi (Prokura) ve Ticari Vekillerin Temsil Yetkileri (I-II), (Çev. Suat DURA), Yargıtay Dergisi 1982, C.8, S.3-4, s.428 vd.
- BERZEK Ayşe Nur** : Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, 9. Baskı İstanbul 2008.
- BİLGE Mehmet Emin** : Ticaret Sicili, İstanbul 1999.

- BİLGE** Necip : Selahiyetsiz Temsil ve Hukuki Neticeleri, Adalet Dergisi 1944, S.5, s.416-426, (**Bilge**, Selahiyetsiz Temsil,).
- BİLGE** Necip : “Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri”, Ankara, 1971, (**Bilge**, Özel Borç İlişkileri,).
- BİRSEL** Mahmut T. : Ticarî Mümessil Tarifinde Şahsi Unsur, Batider 1963, C.II, S.1, s.1-13, (**Birsel**, Ticarî Mümessil,).
- BİRSEL** Mahmut T. : Ticari İşletme Hukuku, C.I., İzmir, 1970, (**Birsel**, Ticari İşletme Hukuku,).
- BOZER** Ali/ **GÖLE** Celal : Bankacılar İçin Ticaret Hukuku Bilgisi, Ankara 2009.
- ÇAĞA** Tahir : Deniz Ticaret Hukuku I, Giriş-Donatan ve Kaptan, 7. Bası, İstanbul 1984.
- ÇEVİK** Orhan Nuri : Limitet Şirketler Hukuku ve Uygulaması, 2. Bası, Ankara 1987.
- DERYAL** Yahya : Ticaret Hukuku, 8. Baskı, İstanbul 2005.
- DOĞANAY** İsmail : Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. 1, 3. Bası, Ankara 1990.
- DOMANIÇ** Hayri : Ticaret Hukukunun Genel Esasları, 4. Bası, İstanbul 1988, (**Domaniç**, Ticaret Hukukunun Genel Esasları,).
- DOMANIÇ** Hayri : Anonim Şirketler ve Uygulaması TTK. Şerhi, C.II, İstanbul 1988, (**Domaniç**, Anonim Şirketler,).
- DOMANIÇ** Hayri : Adi Şirketler, Kollektif ve Komandit Şirketler, TTK. Şerhi, C.I, İstanbul, 1988, (**Domaniç**, Adi, Kollektif Ve Komandit Şirketler,).

- DURAL** Mustafa/ **ÖĞÜZ** Tufan : Türk Özel Hukuku, C. II - Kişiler Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2002.
- EDGÜ** Ekrem : Ticaret Hukuku I, Umumi Hükümler, Ankara 1964.
- ERCAN Z. E.** : Ticarî Mümessillik, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.
- EREM** Turgut S. : Ticaret Hukuku Prensipleri, C.I., Ticari İşletme, İstanbul 1958.
- EREN** Fikret : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008.
- ERKOL** Nedim : Ticarî Vekillik Ve Özellikle Ticarî Vekilliğin Hukukî Mahiyeti, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1998.
- ERTAŞ** Kudret : Türk Hukukunda İşçinin Sadakat Borcu, Ankara 1982.
- ESENER** Turhan : Salâhiyete Müstenid Temsil, Ankara 1961.
- FEYZİOĞLU** F. Necmettin : Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, Arslanlı'nın Anısına Armağan, İstanbul 1978, s.407-443, (**Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller,).
- FEYZİOĞLU** F. Necmettin : Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri, C.I., İstanbul 1980, (**Feyzioğlu**, Akdin Muhtelif Nevileri,).
- FEYZİOĞLU** F. Necmettin : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C.I., İstanbul 1976, (**Feyzioğlu**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler,).
- GÖLE** Celal : Tacir - Esnaf Ayırımı, Batider 1985, C.XIII, S. 2, s.47-62.

- GÜNERİ** Hasan : Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına Göre Vakıf Türleri, Ankara 1976.
- HATEMİ** Hüseyin/ **SEROZAN** Rona/ **ARPACI** Abdülkadir: Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1992.
- İMREGÜN** Oğuz : Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, İstanbul 1989, (**İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri,).
- İMREGÜN** Oğuz : Anonim Ortaklıklar, 4. Bası., İstanbul 1989, (**İmregün**, Anonim Ortaklıklar,).
- İMREGÜN** Oğuz : Kara Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul 2001, (**İmregün**, Kara Ticaret Hukuku,).
- İNAN** Ali Naim : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara 1984.
- İŞERİ** Ahmet : Türkiye’de Medeni Kanuna Göre Kurulmuş Vakıflar Ve Sorunları, 1975.
- İZMİRLİ** Yedigâr : Tacir-Esnaf Sifatının Tayininde Ticari İşletme Unsuru, AKİPEK’e Armağan, Konya 1991, s.465-477.
- İZVEREN** Adil/ **NİSİM** Franko/**ÇALIK** Ahmet: Deniz Ticaret Hukuku, Ankara 1994.
- KALPSÜZ** Turgut : Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Üyelerinin Şirketle Rekabet Teşkil Eden Davranışları, Prof. Dr. Cahit OĞUZOĞLU’na Armağan, Ankara 1972, s.347 vd., (**Kalpsüz**, Rekabet,).
- KALPSÜZ** Turgut : Adi Şirket, Türk Hukuk Ansiklopedisi C.1., Ankara 1962, (**Kalpsüz**, Adi Şirket,).
- KARAHAN** Sami : Ticari İşletme Kavramı, Tacir-Esnaf Ayırımının Kriterleri ve Ticaret Hukukunun Diğer Temel

Kavramlarının Belirlenmesi Açısından, Batider, C.XVII., S.4., s.39-64, (**Karahan**, Ticari İşletme Kavramı,).

KARAHAN Sami : Ticarî İşletme Hukuku, 16. Bası İstanbul 2009, (**Karahan**, Ticari İşletme,).

KARAHASAN Mustafa R. : Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C.6, İstanbul 1992, (**Karahasan**, Özel Borç İlişkileri,).

KARAHASAN Mustafa R. : Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, C.2, İstanbul 1989, (**Karahasan**, Sorumluluk,).

KARAYALÇIN Yaşar : Ticaret Hukuku-I, Giriş-Ticarî İşletme, 3. Bası, Ankara 1968, (**Karayalçm**, Ticarî İşletme,).

KARAYALÇIN Yaşar : Ticaret Hukuku II., Şirketler Hukuku, Giriş-Adi Şirket-Ticaret Şirketleri (Kollektif-Komandit-Limited-Kooperatif Şirketler), 2. Bası, Ankara 1973, (**Karayalçm**, Şirketler Hukuku,).

KARAYALÇIN Yaşar : Türk Hukukunda Ticaret Siciline Tescilin Etkileri, Batider, C.VIII, S.2, s.1 vd., (**Karayalçm**, Tescil,).

KENDER Rayegân/ **ÇETİNGİL** Ergon: Deniz Ticareti Hukuku Temel Bilgiler, İstanbul 1998.

KILIÇOĞLU Ahmet : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 9. Bası Ankara 2007.

KIRCA İsmail : Ticarî Mümessillik, Ankara 1996.

KUNTALP Erden/ **BARLAS** Nami/ **AYANOĞLU** **MORALI** Ahu/ **ÇAVUŞOĞLU** **İŞINTAN** Pelin/ **İPEK** Mehtap/ **YAŞAR** Mert/ **KOÇ** Sedef: Türk Borçlar Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirmeler, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul 2005.

- MİMAROĞLU** Sait Kemal : Ticaret Hukuku, C.I., İşletme Hukuku, 3. Bası, Ankara 1978.
- OĞUZMAN** M. Kemal / **ÖZ** M.Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Bası, İstanbul 2006.
- OĞUZMAN** M. Kemal/ **BARLAS** Nami: Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar ve Temel Kavramlar, 13. Bası, İstanbul 2005.
- OĞUZMAN** M. Kemal/ **SELİÇİ** Özer/ **OKTAY** Saibe: Kişiler Hukuku, Gerçek Ve Tüzel Kişiler, 7. Bası, İstanbul 2002.
- OKAY** Sami : Deniz Ticareti Hukuku I, Giriş-Gemi-Donatan ve Donatma İştiraki, İstanbul 1962.
- OLGAÇ** Senai Emsal İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu, Ankara 1976.
- ÖÇAL** Akar : Ticari Mümessilin Rekabet Yapmama Borcu, Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 1983, C.I, S.2, s.215-220, (**Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu,).
- ÖÇAL** Akar : Adi Şirketlerde Rekabet Yasağı”, E.İ.T.İ. Akademisi Dergisi, C.XVIII, S.2, 1981, s.431-438, (**Öçal**, Adi Şirket,).
- ÖÇAL** Akar : Türk Hukukunda Seyyar Tüccar Memurları, ESADER 1969, C.V, S.1, s.355-361, (**Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları,).
- ÖÇAL** Akar : Limited Şirketlerde Müdür Olan Ortağa Uygulanan Rekabet Yasağı, E.İ.T.İ.A.D., C.XVIII, S.1, 1982, s.290-299, (**Öçal**, Limited Şirket,).
- ÖÇAL** Akar : Kollektif Şirket Ortaklarının Tabi Olduğu Rekabet Yasağına Mukayeseli Hukuk Açısından Genel Bir

Bakış, İktisat ve Maliye, C.XVII, S.11, 1981, s.410-414, (Öçal, Kollektif Şirket,).

ÖÇAL Akar : Anonim Şirketlerle İlgili Federal Mahkeme Kararları (1960-1970), Ankara 1972, (Öçal, Anonim Şirket,).

ÖZDEMİR Necdet : Türk Ticaret Hukuku, I.Kitap -Başlangıç- Ticari İşletme, 4. Bası, Ankara 1978.

ÖZDEMİR Necdet/ **KINACIOĞLU** Naci :Türk Ticaret Hukuku Başlangıç Hükümleri, 5. Bası, Ankara 1984.

ÖZENLİ Soysal : Uygulamada Adi Ortaklık ve Neden Olduğu Davalar, Ankara, 1988.

ÖZKAYA Eraslan : Vekâlet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması, Ankara 1997.

ÖZKENT A. H. : Medenî ve Ticarî Bakımdan Reşid Olmayan Mümessilin Telsil Salâhiyeti, İBD 1944, C. VIII, S. 6, s.321-326.

ÖZSUNAY Ergun : Gerçek Kişilerin Hukukî Durumu, 4. Bası, İstanbul 1979.

ÖZTAN Bilge : Şahsın Hukuku- Hakikî Şahıslar, 10. Bası, Ankara 2001.

POROY Reha : Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, İstanbul 1991.

POROY Reha / **YASAMAN** Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, 11. Bası, İstanbul 2006.

POROY Reha/ **TEKİNALP** Ünal/ **ÇAMOĞLU** Ersin: Ortaklıklar Ve Kooperatif Hukuku, 9. Bası, İstanbul 2003.

- POSTACIOĞLU İlhan** : Nam-ı Müstear Meselesi, İHFM 1947, C. XIII, S. 3, s.1011-1037.
- PULAŞLI Hasan** : Şirketler Hukuku, 4. Tıpkı Basım, Adana 2006.
- REİSOĞLU Safa** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Bası, İstanbul 2006.
- SAYHAN İsmet** : Anonim Şirketlerde Rekabet Yasağı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1993.
- SEROZAN Rona** : Medeni Hukuk Genel Bölüm, İstanbul 2004
- SUNGURBEY Ayfer Kutlu** : Yetkisiz Temsil, Özellikle culpa in contrahendo (Sözleşmenin Görüşülmesinde Kusur) Ve Olumsuz Zarar, İstanbul 1988.
- TANDOĞAN Haluk** : Borçlar Hukuku - Özel Borçlar İlişkileri, C.II, 3. Bası, Ankara, 1987.
- TEKİL Fahiman** : Ticarî İşletme Hukuku, İstanbul 1997.
- TEKİNAY Selahattin Sulhi /AKMAN Sermet /BURCUOĞLU Haluk /ALTOP Atilla**: Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993.
- TOKSAL Baki** : Borçlar ve Ticaret Kanununun Tanzim İkiliği Bakımından Tüccar Yardımcıları, İHFM. 1955, C.XX, S.1-4, s.197-209.
- TOPUZ Seçkin** : Türk Hukukunda Vekâlet Sözleşmesinde Vekilin Özen Borcu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2001.
- TUNA Ergun** : Ticaret Hukuku, C.I., Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul 1976.

- TUNÇOMAĞ** Kenan : Türk Borçlar Hukuku, C.I, Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul, 1976.
- ULUSAN** İlhan : İsviçre Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Alman Hukukunda Prokürist”, Arslanlı’nın Anısına Armağan, İstanbul 1978, s.625-675.
- UYGUR** Turgut : Açıklamalı-İçtihatlı Borçlar Kanunu, Genel Hükümler, C. IV-VI, Ankara 1990.
- ÜLGEN** Hüseyin/ **TEOMAN** Ömer/ **HELVACI** Mehmet/ **KENDİGELEN** Abuzer/ **KAYA** Arslan/ **NOMER** Ertan N. Füsün: Ticarî İşletme Hukuku, İstanbul 2006
- YAVUZ** Cevdet : Türk, İsviçre ve Fransız Medenî Hukuklarında Dolaylı Temsil, İstanbul 1983, (**Yavuz**, Dolaylı Temsil,).
- YAVUZ** Cevdet : Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 5. Bası, İstanbul 1997.
- ZEVKLİLER** Aydın : Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 5. Bası, İzmir 1995.
- ZEVKLİLER** Aydın : Medeni Hukuk Giriş Ve Başlangıç Hükümleri; Kişiler Hukuku ve Aile Hukuku, Ankara 2000.
- ZEVKLİLER** Aydın/ **ACABEY** M. Beşir/ **GÖKYAYLA** K. Emre : Zevkliler Medenî Hukuk, 6. Bası, Ankara 2000.

GİRİŞ

Ticari ilişkilerin artması ve bunların kapsamının hızlı bir şekilde genişlemesi, işletme sahibinin işletmesini, yardımcı kişi kullanmaksızın tek başına yönetmesini, imkânsız hale getirmiştir. Bu nedenle, işletme sahipleri kendilerine yardımcı kişiler tayin etme ihtiyacını duymuşlardır. Yapılan işlemlerin işletme sahibinin hukuk alanında hüküm ve sonuçlar doğurabilmesi için, bu yardımcı kişilerin temsil yetkisine sahip olmaları gerekir. İşletme sahibi, yardımcısının temsil yetkisini, onu yapacağı işe göre belirlemek ister. Böylece yetkinin kapsamı, işletme sahibinin iradesine bağlı kılınmış olur ve duruma göre sınırlı sayıda yahut işletmeyle ilgili tüm işlemleri kapsayacak biçimde, dar veya geniş tutulabilir.

Ticari mümessil, ticari işletmeyle ilgili tüm işlemleri, taşınmazların devri ve aynı haklarla sınırlandırılması dışında yapabilir. Bir ticari işletmede, ticari mümessilin sahip olduğu kadar geniş yetkilere sahip yardımcılara her zaman ihtiyaç olmayabilir. Ticari işletmenin ticari mümessilin yaptığı işlerden daha az önemli ve sınırı daha dar olan işlerini ticari vekiller yapar. Bu çalışmayla Türk Özel Hukukunda Ticari Vekillik müessesesini ayrıntılarıyla ortaya koyarak hem doktrine hem de uygulamaya katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Ticari vekillik, ticari hayatta önemli bir rol oynamasına rağmen, Türk Hukuku'nda bu kuruma ilişkin bilimsel incelemelerin son derece sınırlı olması, bu konuyu tez konusu olarak seçmemize neden olmuştur. Ticari vekilliğe ilişkin Borçlar Kanunundaki düzenlemede, temsil yetkisini veren tacir ile ticari vekiller arasındaki ilişkiler üzerinde durulmadan, ticari vekillerin üçüncü kişilerle ilişkisi, yani temsil yetkisinin kapsam ve sınırları hükme bağlanmıştır. BK. m.453 vd. hükümlerinde, ticari vekillik ana hatlarıyla ele alındığından, temsil hukukunu düzenleyen ve genel nitelik taşıyan BK. m.32 vd. hükümlerinden, tamamlayıcı olarak yararlanılacaktır.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türk özel hukukunda tacir yardımcıları ve bunlar arasında ticari vekilin yeri incelenecektir. Bu anlamda tacir yardımcıları kavramı tanımlanarak hukuki niteliği belirlenecek ve tacir yardımcıları ayırımı tabi tutulacaktır. Genel açıklamalardan sonra, ticari vekilin yeri bu ayırımlar çerçevesinde tespit edilecektir. Ayrıca olarak ticari vekil tanımlanarak, unsurları ortaya konulacak ve hukuki mahiyeti belirlenecektir.

İkinci bölüm ticari vekilin tayini ve temsil yeksine ayrılacaktır. Buna göre, ticari vekili tayine yetkili kişiler, ticari işletmeyi işleten kişinin gerçek veya tüzel kişi olmasına göre ticari vekili tayin yetkisinin ne şekilde olacağı ele alınacaktır. Sonrasında ticari vekilin kimlerden oluşacağı belirlenecek ve tayin usulünün nasıl olacağı ele alınacaktır. İkinci bölümde ayrıca, ticari vekilin temsil yetkisinin kapsamı ve bu yetkinin nasıl sınırlandırılabilceği ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde, ticari vekilin hak ve yükümlülükleri incelenecektir. Ticari vekilin hakları arasında, ticari vekilin temsil yetkisini kullanma hakkı, ücret isteme hakkı, yaptığı masrafları ve verdiği avansları talep hakkı, ticari işletme sahibinden avans ve karşılık sağlanmasını isteme hakkı ve son olarak da ticari işletme sahibinden uğradığı zararların tazminini isteme hakkı incelenecektir. Ticari vekilin yükümlülükleri arasında ise, ticari vekilin işi sadakat ve özenle yapma yükümlülüğü, ticari işletme sahibinin talimatına uygun hareket etme yükümlülüğü, sır saklama yükümlülüğü, işi bizzat yapma yükümlülüğü, hesap verme yükümlülüğü, işin ifası için veya ifa dolayısıyla aldıklarını ticari işletme sahibine iade yükümlülüğü ve son olarak da rekabet etmeme yükümlülüğü inceleme konusu yapılacaktır.

Dördüncü bölümde ise, ticari vekilliğin sona erme sebepleri ve sona ermesinin hukuki sonuçları ele alınacaktır. Sona erme sebepleri, iradi sona erme sebepleri veya kendiliğinden sona erme sebepleri şeklinde ikili ayırma incelenecektir. İradi sona erme sebepleri azil ve istifa şeklinde, kendiliğinden sona erme sebepleri ise, ticari vekilin ölmesi, fiil ehliyetini kaybetmesi, ticari işletmenin tasfiye haline girmesi veya işletme sahibinin iflası, ticari işletmenin devri, ticari işletme sahibi ile ticari vekil sıfatının aynı kişide birleşmesi ve bir sürenin kararlaştırıldığı durumlarda, sürenin dolması şeklinde ayrı ayrı inceleme konusu yapılacaktır. Dördüncü bölümde son olarak ticari vekilliğin sona ermesinin hem ticari vekil ile ticari işletme sahibi arasındaki ilişki bakımından hem de ticari vekil ve üçüncü kişiler arasındaki ilişki bakımından hukuki sonuçları ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

Çalışmamız, inceleme konumuza ilişkin vardığımız belli başlı sonuçların yer alacağı sonuç bölümü ile tamamlanacaktır.

I. BÖLÜM

TÜRK ÖZEL HUKUKUNDA TACİR YARDIMCILARI VE TİCARİ VEKİL

Ş1. TÜRK ÖZEL HUKUKUNDA TACİR YARDIMCILARI VE TİCARİ VEKİLİN YERİ

I- TÜRK ÖZEL HUKUKUNDA TACİR YARDIMCILARI

A- Tacir Yardımcıları Kavramı

Tacir yardımcısı, tacirin, ticari faaliyetlerinde yardımcı olması amacıyla kendisine bağlı olarak veya olmayarak çalışan ve temsil yetkisi olan veya olmayan kişilere denir¹.

Tacir yardımcısı kavramının daha kolay açıklanabilmesi için öncelikle yardımcısı sıfatını taşıdığı tacir kavramından ne anlaşılması gerektiğini vurgulamak gerekir. Türk Ticaret Kanunu'na göre tacir, bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten kimsedir (TTK m. 14/1). Ancak ticari işletmenin bizzat tacir tarafından işletilmesi zorunlu değildir. Zira tüzel kişiye veya küçük ve mahcure ait ticari işletme, tüzel kişinin organları veya küçük ve mahcurun kanuni temsilcileri tarafından da idare edilebilir. Bu durumda, tacir sıfatı, tüzel kişinin organına veya vasi ve veliye değil tüzel kişiye, küçük veya kısıtlıya ait olacaktır.

Tüzel kişilerde organlar, küçük ve kısıtlılar da ise veli ve vasi veya diğer kanuni temsilciler yetkilerini kanundan alırlar. Bu nedenle tüzel kişilerin organları, küçük ve kısıtlıların kanuni temsilcileri tacir yardımcısı sayılmazlar. Bunlar, ticari işletmeyi işletme sahibi gibi idare ederler². Ticari işletme hâsılat kirasına veya intifa

¹ **Mimaroğlu** Sait Kemal, Ticaret Hukuku, C.I., İşletme Hukuku, 3. Bası, Ankara 1978, s.479; **Ayhan** Rıza, Ticari İşletme Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2009, s.569; **Berzek** Ayşe Nur, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, 8. Baskı İstanbul 2007, s.141 vd; **Bozer** Ali/ **Göle** Celal, Bankacılar İçin Ticaret Hukuku Bilgisi, Ankara 2009, s.262.

² **Arslanlı** Halil, Kara Ticaret Hukuku Dersleri, Umumî Hükümler, 3. Bası, İstanbul 1969, s.164; **İmregün** Oğuz, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, İstanbul 1989, s.167; **Mimaroğlu**, s.479; **Ayhan**, s.569-570; **Arkan** Sabih, Ticarî İşletme Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2009, s.116; **Karahan** Sami, Ticarî İşletme Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2009, s.80; **Poroy** Reha/ **Yasaman** Hamdi, Ticari İşletme Hukuku, 11. Bası, İstanbul 2006, s.116 vd.; **Albaş** Hakan, Türk Hukukunda Ticarî Mümessillik, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991, s.1.

hakkına dayanarak işletiliyorsa, bu durumda, ticari işletmeyi kiracı veya intifa hakkı sahibi olarak işleten kimse, tacir olarak kabul edilir³.

Ticari işletme konusunda faaliyet gösteren tacirlerin amacı, üreteceği mal ve hizmeti tüketmek değil, bu mal ve hizmeti pazarlamak suretiyle mümkün olan en yüksek kâr elde etmektir. Bu amacı gerçekleştirmek için de tacirin, ticari hayatın bir gereği olarak yardımcı kişiden yararlanması zorunlu hale gelmektedir.

Tacirin, yardımcı kişilerden yararlanması zorunluluğu özellikle iki durumda ortaya çıkmaktadır. İlk olarak tacirin, sürekli bir şekilde ticari işletmenin başında durması veya ticari işletmenin her türlü faaliyetiyle bizzat kendisinin ilgilenebilmesi çoğu zaman zordur⁴. Böyle bir durumda güvenebileceği ve kendisi gibi işleri görebilecek kişilere ihtiyaç vardır. İkinci olarak, ticari işletmenin hacmini büyütmek isteyen tacir, işletmenin idaresinde ortaya çıkabilecek aksaklıkları gidermek amacıyla yardımcı kişilere ihtiyaç duyar. Zira bir işletmenin ticari işletme sayılabilmesi için, diğer şartların yanı sıra o işletme içinde yürütülen işin, ticari muhasebeyi gerektiren bir hacim ve öneme sahip olması da gerekir⁵. Ekonomideki gelişmeler ve ticari işletmelerin faaliyet gösterdikleri alanların genişliği, ticari işletme sahibi olan kişi veya kişilerin, ticari muhasebeyi gerektiren bir hacim ve öneme sahip olması gereken işletmenin işlerini bizzat ve yardımcı olmaksızın yürütmelerini büyük ölçüde engeller. Tacir sıfatını haiz olanlar gerçek veya tüzel kişi olsun ticari işletme içindeki faaliyetleri sorunsuz ve verimli bir şekilde yürütebilmek için yardımcı kişilere ihtiyaç duyar⁶.

³ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.164-165; **Birsel** Mahmut T., Ticarî Mümessil Tarifinde Şahsi Unsur, Batider 1963, C.II, S.I, s.3; **Kırca** İsmail, Ticarî Mümessillik, Ankara 1996, s.49-50.

⁴ **Albaş**, Ticarî Mümessillik, s.5; **Feyzioğlu** F. Necmettin, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, Arslanlı'nın Anısına Armağan, İstanbul 1978, s.407; **Karayalçın** Yaşar, Ticaret Hukuku-I, Giriş-Ticarî İşletme, 3. Bası, Ankara 1968, s.480.

⁵ **Arkan**, s.22 vd.; **İzmirli** Yedigâr, Tacir-Esnaf Sıfatının Tayininde Ticari İşletme Unsuru, AKİPEK'e Armağan, Konya 1991, s.469 vd.; **Göle** Celal, Tacir - Esnaf Ayırımı, Batider 1985, C.XIII, S. 2, s.48 vd.; Bu konuda geniş bilgi için bkz. **Karahan** Sami, Ticari İşletme Kavramı, Tacir-Esnaf Ayırımının Kriterleri ve Ticaret Hukukunun Diğer Temel Kavramlarının Belirlenmesi Açısından, Batider, C.XVII., S.4., s.39 vd.

⁶ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.407; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.480; **Mimaroglu**, s.479; **Domanıç** Hayri, Ticaret Hukukunun Genel Esasları, 4. Bası, İstanbul 1988, s.315; **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.167; **Ayhan**, s.569; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.165; **Arkan**, s.163.

B-Tacir Yardımcılarının Hukuki Niteliği

Tacir ile tacir yardımcıları arasındaki ilişkinin hukuki niteliği konusunda BK. m. 456/1 hükmünde açık bir düzenleme bulunmaktadır. “Mümessil ve diğer tüccar vekillerinin vekâletlerinin hitamı” kenar başlığını taşıyan bu maddeye göre “Hizmet, şirket, vekâlet mukavelelerinden ve iki taraf arasında mevcut diğer hukuki münasebetlerden mütevellit haklara hâlel gelmemek üzere ticari mümessiller ve ticari vekiller her zaman azlolunabilir”. Buna göre, tacir ile tacir yardımcıları arasındaki ilişki, hizmet, şirket, vekâlet ve benzeri bir sözleşme ilişkisi olması mümkündür.

Tacir yardımcıları, üçüncü kişiler ile ilişkileri bakımından tacirin temsilcisi sıfatı ile hareket etmektedir⁷. Temsil yetkisine ilişkin genel nitelikteki hükümler BK. m. 32 hükümlerinde yer almaktadır⁸. Ticari hayat bakımından güven unsuru büyük önem taşıdığından, tacir ve yardımcısı dışında kalan üçüncü kişiler, kendileriyle ticari işletme adına hukuki işlem yapan tacir yardımcısının yetkisinin ne olduğunu araştırma zorunluluğunda değildir. Bu durumu göz önünde bulunduran kanun koyucu, genel nitelikteki hükümlerin yanı sıra tacir yardımcılarının temsil yetkisine ilişkin olarak özel kurallar getirme yoluna gitmiştir⁹. Nitekim ticari mümessiller, ticari vekiller ve seyyar tüccar memurlarına ilişkin, BK. m. 449-456'daki hükümleri, tacir ile tacir yardımcıları arasındaki ilişkiyi değil, tacir yardımcılarının üçüncü

⁷ Tacir ile tacir yardımcıları arasındaki ilişki, sadece BK. m.455 hükmünde düzenlenen “rekabet yapmak memnuiyeti”nde düzenlenmiştir. **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.409; **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.169 vd., **Domanıç**, s.317; **Uluslan İlhan**, İsviçre Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Alman Hukukunda Prokürist”, Arslanlı'nın Anısına Armağan, İstanbul 1978, s.626; **Birsel Mahmut T.**, Ticari İşletme Hukuku, C.I., İzmir, 1970, s.1-2; **Kırca**, s.44.

⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; “...Gerek ticari mümessillik ve ticari vekillik; gerekse diğer yardımcılıklar (örneğin komisyoncu, acente gibi) Borçlar Kanunu'nun 32. maddesinde düzenlenmiş olan temsil müessesesinin, ticari hayatın söz konusu gereklerinden kaynaklanan, bu gerekliliklere uydurulmuş özel türleridir. Önemli bir ortak yön olarak, hem ticari mümessillik ve hem de ticari vekillik, tek taraflı bir hukuki işlemle verilen bir temsil yetkisini içerirler ve bu temsil yetkisinin verilmesinde etken olan alt ilişkiden bağımsız bir nitelik taşırlar...”. Yarg. HGK. 19.4.2006 tarih, E. 2006/19-165, K. 2006/213 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

⁹ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.409-410; **Becker H.**, Ticari Temsil Yetkisi (Prokura) ve Ticari Vekillerin Temsil Yetkileri (I-II), (Çev. Suat DURA), Yargıtay Dergisi 1982, C.8, S.3-4, s.428; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.273.

kişilerle olan ilişkilerini, yani tacir yardımcılarının temsil yetkisini düzenlemektedir¹⁰.

Tacir yardımcılarının temsil yetkisine ilişkin olarak özel kuralların uygulanacağı konusunu vurgulamak amacıyla da BK. m. 40 hükmünde bir düzenleme getirilmiştir. Bu hüküm uyarınca, “Şirket mümessil ve memurlarının ve tüccar vekillerinin salahiyetleri hakkında hükümler mahfuzdur”. Burada kastedilen temsil konusunu düzenleyen genel nitelikteki BK. m. 32-40 hükümleri karşısında BK. m. 449-456 hükümlerinin özel nitelikte olduğudur. Bu durumda taciri temsil yetkisine sahip olan bir tacir yardımcısına öncelikle BK. m. 449 vd hükümleri uygulanacak, burada bir boşluk olması durumunda ise, BK. m. 32 vd. hükümlerinden yararlanılacaktır¹¹.

C-Türk Özel Hukukunda Tacir Yardımcılarının Düzenlenişi

1-Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’nda Tacir Yardımcılarına İlişkin Hükümler

Tacir yardımcıları, Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiştir¹².

Tacir yardımcılarında komisyoncu, BK. m. 416-430 hükümleri arasında; tellâl, BK. m. 404-409 hükümleri arasında; ticari mümessil, BK. m. 449-452 hükümleri arasında ve ticari vekil ise, BK. m. 453-456 hükümleri arasında düzenlenmiştir.

¹⁰ **Arkan**, s.169; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.409 vd.; **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.171; **Albaş Hakan**, Ticari Mümessillik İlişkisinin Hukuki Niteliği, Manisa Barosu Dergisi 1994, S.50, s.16; **Tekil Fahiman**, Ticarî İşletme Hukuku, İstanbul 1997, s.195.

¹¹ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.410; **Kırca**, s.44-45; **Becker**, s.429; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.273.

¹² **Ülgen Hüseyin/ Teoman Ömer/ Helvacı Mehmet/ Kendigelen Abuzer/ Kaya Arslan/ Nomer Ertan N. Füsün**: Ticarî İşletme Hukuku, İstanbul 2006, s.559-560; **Ayhan Rıza/ Çağlar Hayrettin/ Özdamar Mehmet**, Ticari İşletme Hukuku, Genel Esaslar, 1. Baskı, Ankara 2009, s.285 vd.; **Berzek**, s.141-142.

Tacir yardımcılarında ticaret işleri tellâllığı, TTK. m. 100-115 hükümleri arasında; acente, TTK. m. 116-134 hükümleri arasında ve taşıma işleri komisyonculuğu ise TTK. m. 808-815 hükümleri arasında düzenlenmiştir.

Tellâl ve komisyoncunun hem Borçlar Kanunu'nda hem de Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olması bir tekrar değildir. Zira tellâl ve komisyoncunun düzenleme alanları farklıdır. BK. m. 404-409 hükümleri arasında düzenlenen tellâllık adi işler tellâllığını, TTK. m. 100-115 hükümlerinde düzenlenen tellâllık ise ticari işler tellâllığını ifade etmektedir. BK. m. 416-430 hükümleri arasında düzenlenen komisyonculuk, adi ve ticari işler komisyonculuğunu, TTK. m. 808-815 hükümleri arasında düzenlenen komisyonculuk ise, ticari işlerin bir dalı olan taşıma işleri komisyonculuğunu ifade etmektedir.

2-Borçlar Kanunu Tasarısında Tacir Yardımcılarına İlişkin Hükümler

Borçlar Kanunu tasarısında, mevcut kanundakine paralel şekilde tacir yardımcılara yer verilmiştir. Tacir yardımcıları, Tasarı'nın Onikinci Bölümünde "Ticarî Temsilciler, Ticarî Vekiller ve Diğer Tacir Yardımcıları" şeklindeki bölüm başlığı ile düzenlenmiştir. Ticari temsilci, mahiyetine uygun olarak Tasarı m.547-550 hükümleri arasında dört madde ile düzenlenmiştir. Ticari vekil ise, Tasarı m.551 hükmünde yer almaktadır. Tasarı m.552'de diğer tacir yardımcıları, Tasarı m.553'de ortak hükümler olarak rekabet yasağı ve Tasarı m.554'de de yine ortak hüküm olarak ticarî temsilcilerin, ticarî vekillerin ve diğer tacir yardımcılarının yetkilerinin sona ermesi düzenlenmiştir.

Ticari vekile ilişkin olarak Tasarı m.551 hükmü şu şekildedir; "Ticarî vekil, bir ticarî işletme sahibinin, kendisine ticarî temsilcilik yetkisi vermeksizin, işletmesini yönetmek veya işletmesinin bazı işlerini yürütmek için yetkilendirdiği kişidir.

Bu yetki, işletmenin alışılmış bütün işlemlerini kapsar. Ancak, ticarî vekil açıkça yetkili kılınmadıkça, ödünç olarak para veya benzerlerini alamaz, kambiyo taahhüdünde bulunamaz, dava açamaz ve açılmış davayı takip edemez"

Madde gerekçesinde de açıkça ifade edildiği üzere maddenin sistematik yapısı ile metninde yapılan düzeltme ve arılaştırma dışında, bir hüküm değişikliği getirilmemiştir¹³. Dolayısıyla mevcut Borçlar Kanunu hükümlerini dikkate alarak hazırlanmış olduğumuz çalışmamız, tasarının kanunlaşarak yürürlüğe girmesi durumunda da geçerliliğini korumaya devam edecek ve yapmış olduğumuz açıklamalar yeni düzenleme bakımından da geçerli olacaktır.

D-Tacir Yardımcılarının Türleri

Tacir yardımcıları, nitelikleri dikkate alınarak tacire bağlı olan ve olmayan şeklinde ikiye ayrılır¹⁴. Tacire bağlı olan tacir yardımcıları, tacirin verdiği talimat çerçevesinde ve onun nezaret-denetimi altında faaliyet gösterirler. Tacire bağlı olmayan tacir yardımcıları ise, genellikle yardımcısı oldukları tacirden ayrı, bağımsız, kendi adlarına işlettikleri bir ticarî işletmeye ve dolayısıyla tacir sıfatına sahip olan kişilerdir¹⁵.

1-Bağımlı Tacir Yardımcıları

Bağımlı tacir yardımcıları, tacirin vereceği talimat doğrultusunda ve onun nezaret ve denetimi altında faaliyet gösterirler. Bağımlı tacir yardımcıları, ticari işletmenin bir parçası sayılırlar ve ticari işletme karşısında bağımsız değillerdir¹⁶.

Bağımlı tacir yardımcıları, temsil yetkisine sahip olup olmamalarına göre ikiye ayrılır. Bağımlı tacir yardımcılarının bir kısmı, taciri temsil etme yetkisine

¹³ Ayrıca tasarının tacir yardımcılarına ilişkin kısmı hakkındaki değerlendirmeler için bkz **Kuntalp Erden/ Barlas Nami/ Ayanoglu Morali Ahu/ Cavuşoglu Işıntan Pelin/ İpek Mehtap/ Yaşar Mert/ Koç Sedef**, Türk Borçlar Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirmeler, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul 2005, s.258-259.

¹⁴ Tacir yardımcılarının türleri konusunda “tabi tacir yardımcıları” ve “tabi olmayan tacir yardımcıları” şeklindeki ayırım için bkz. **Berzek**, s.142 vd.

¹⁵ **Deryal Yahya**, Ticaret Hukuku, 8. Baskı, İstanbul 2005, s.63; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.271; **Arkan**, s.164; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.165; **Domaniç**, s.315; **Mimaroglu**, s.263; **Ayhan/ Çağlar/ Özdamar**, s.286.

¹⁶ **Karahan**, Ticarî İşletme, s.271; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.195; **Arkan**, s.163-164; **Mimaroglu**, s.480; **Baştug İrfan/ Erdem H. Ercument**, Ticarî İşletme Hukuku, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, No.35, Ankara 1993, s.147; **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.168; **Domaniç**, s.315-316.

sahip değildir. Bu kişiler, sadece ticari işletmenin iç idaresi ve iç faaliyetleriyle ilgili görevlerde bulunur¹⁷. Örneğin bir ticari işletme çalışan işçi mühendis, çırak ve buna benzer kimseler tacire bağlı fakat temsil yetkisine sahip olmayan tacir yardımcısıdır. Bağımlı tacir yardımcılarında bir diğerini oluşturan ticari mümessil ve ticari vekillerin ise taciri temsil yetkisi vardır. Bu kişiler, ticari işletme adına işlem yapmak ve ticari işletme adına, tacirin verdiği yetkiye dayanarak hareket etmek yetkisi, yani temsil yetkisi vardır¹⁸.

Temsil yetkisine sahip olan ticari mümessilin temsil yetkisi, ticari hayatta çok önemli olan güvenlik ve açıklığı sağlamak amacı ile kanunda özel olarak düzenlenmiş ve temsil yetkisinin, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı sınırlandırılmayacağı kabul edilmiştir¹⁹. Buna karşılık ticari vekillerin temsil yetkisi, tacir tarafından sınırlanabilir²⁰.

2-Bağımsız Tacir Yardımcıları

Bağımsız tacir yardımcıları, tacire ait iş yönünden tacire bağlı olmakla beraber faaliyetlerinde bağımsızdırlar. Yani bağımsız olmak, tacir ile tacir yardımcısı arasında hiçbir hukuki ilişkinin bulunmadığı anlamına gelmez. Bağımsız tacir yardımcıları, çalışma yöntem ve biçimlerini bizzat belirlerler ve aldıkları işi uygun gördükleri zamanda ifa ederler²¹.

Bağımsız tacir yardımcıları ile tacir arasındaki ilişki, vekil-müvekkil ilişkisidir. Bu nedenle bağımsız tacir yardımcıları, üzerlerine aldıkları işleri müvekkil durumunda olan tacirin emir ve direktiflerine uygun olarak ifa etmek ve tacire hesap

¹⁷ **Karahan**, Ticarî İşletme, s.271; **Arkan**, s.163; **Deryal**, s.63; **Bozer/ Göle**, s.263; **Erkol Nedim**, Ticarî Vekillik Ve Özellikle Ticarî Vekilliğin Hukukî Mahiyeti, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1998, s.12.

¹⁸ **Baştuğ/ Erdem**, s.148; **Özdemir** Necdet, Türk Ticaret Hukuku, I.Kitap -Başlangıç- Ticari İşletme, 4. Bası, Ankara 1978, s.194-195; **Ayhan**, s.570-571; **Mimaroglu**, s.480; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.483.

¹⁹ **Kırca**, s.35; **Arkan**, s.172-173.

²⁰ **Arkan**, s.177-178; **Becker**, s.434; **Kırca**, s.35.

²¹ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.195; **Mimaroglu**, s.480; **Domaniç**, s.315-316.

vermek zorundadır. Ancak bu kişiler, tacirden ayrı, bağımsız, kendi adlarına işlettikleri bir ticari işletmeye ve dolayısıyla tacir sıfatına sahip olduklarından tacirin bunlar üzerinde denetleme yetkisi yoktur²².

Bağımsız tacir yardımcıları da bağımlı tacir yardımcıları gibi, temsil yetkisine sahip olup olmamalarına göre ikiye ayrılır²³. Bağımsız tacir yardımcılarından tellâlin ve komisyoncunun taciri doğrudan doğruya temsil etme yetkisi yoktur. Zira tellâl, sözleşme yapmak isteyen kişileri bir araya getirmek amacı ile faaliyette bulunurken; komisyoncu ise, kendi adına, tacir hesabına iş görmektedir. Buna karşılık acentanın ise, taciri temsil etme yetkisi vardır²⁴.

II-TACİR YARDIMCILARI ARASINDA TİCARİ VEKİLİN YERİ

Türk özel hukukunda tacir yardımcıları, Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir. Komisyoncu, tellâl, ticari mümessil ve ticari vekil Borçlar Kanunu'nda; ticaret işleri tellâllığı, acente ve taşıma işleri komisyonculuğu ise Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere, ticari vekil, Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Tacir yardımcıları, tacire bağlı olup olmamaları bakımından, bağımlı tacir yardımcıları ve bağımsız tacir yardımcıları şeklinde ikiye ayrılır. Bağımsız tacir yardımcıları, acente, tellâl ve komisyoncudur. Buna karşılık bağımlı ve temsil yetkisine sahip tacir yardımcıları ise, ticari mümessil, ticari vekil ve seyyar tüccar memurlarıdır. Görüldüğü üzere, ticari vekil, bağımlı ve temsil yetkisine sahip tacir yardımcıları arasındadır²⁵.

²² **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.165; 148; **Özdemir**, s.195; **Mimaroğlu**, s.480-481; **Ayhan**, s.570; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.271; **Arkan**, s.181; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.408; **Domanıç**, s.315.

²³ **Bozer/ Göle**, , s.263.

²⁴ **Arkan**, s.181; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.272; **Özdemir** Necdet/ **Kınacıoğlu** Naci, Türk Ticaret Hukuku Başlangıç Hükümleri, 5. Bası, Ankara 1984, s.186; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.484-485; **Deryal**, s.63.

²⁵ **Demirvuran** H. Melih, Ticari Vekalet, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s.12 vd.

Ticari vekili, tacir yardımcıları arasında en çok ticari mümessil ile ayırt etmekte zorluk yaşanır. Ticarî mümessil, kanunla belirlenmiş olan temsil yetkisinin genişliği bakımından ticari vekilden ayrılır. Zira ticarî mümessilin temsil yetkisinin kapsamı ticarî vekilden çok daha geniştir.

§2. GENEL OLARAK TİCARİ VEKİL

I-TİCARİ VEKİLİN TANIMI VE UNSURLARI

A-Ticari Vekilin Tanımı

Ticari vekile ilişkin kanuni tanımlama BK. m. 453 hükmünde yer almaktadır. Bu hükme göre, “Ticari vekil, ticari mümessil sıfatını haiz olmaksızın bir ticarethane veya fabrika veya ticari şekilde işletilen diğer bir müessese sahibi tarafından müessesenin bütün işleri veya muayyen bazı muameleleri için temsile memur edilen kimsedir”.

BK. m. 453 hükmünde yapılan tanımlamadan hareketle, ticari vekile iki şekilde temsil yetkisi verilebileceği sonucuna ulaşılabılır. Ticari vekile ya işletmenin bütün işlerinde taciri temsil yetkisi verilebilir, ya da belirli bazı işlemlerde taciri temsil yetkisi verilebilir. Birinci durumda genel yetkili ticari vekil, ikinci durumda ise, özel yetkili ticari vekil söz konusu olur²⁶.

Kanunda yapılmış olan bu tanımlama, dar ve teknik anlamdaki ticarî vekili ifade eder. Buna karşılık geniş anlamda ticarî vekil, ticarî ilişkiler için verilen her türlü temsil yetkisini, özellikle de bir ticarî işletmeyi işleten kişinin verdiği temsil yetkisini ifade eder. Örneğin, ticarî işletmeyi işleten kişinin, bir senedin tahsil edilmesi konusunda bir yakını görevlendirmesi durumunda geniş anlamda ticari vekil söz konusu olur²⁷.

Ticari vekile ilişkin olarak doktrinde de çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Doktrindeki bir tanıma²⁸ göre ticari vekil, bir ticarî işletmede, müessesenin faaliyet alanına giren her konuda temsil yetkisini taşıyan, ticarî mümessillerin dışında kalan ve sınırlı bir temsil yetkisi bulunan tacire bağlı yardımcıdır. Buna karşılık diğer bir

²⁶ **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.176; **Baştuğ/ Erdem**, s.153; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.428; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.286; ; **Bozer/ Göle**, , s.268; **Tekil**, s.200; **Deryal**, s.70; **Ayhan/ Çağlar/ Özdamar**, s.300 vd.; **Arkan**, s.176; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.494; **Berzek**, s.147-148.

²⁷ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.428.

²⁸ **Özdemir/ Kınacıoğlu**, s.192.

tanımlamaya²⁹ göre ticari vekil, bir ticarî işletmede, müesseseyi her konuda temsil eden, işletmenin amacına giren bütün eylem ve işlemleri yapan ve müesseseyi yöneten ve yürüten kimselerin dışında kalan; daha kısıtlı bir temsil yetkisi olan ve tacire bağlı bulunan tacir yardımcılara denir.

Doktrindeki tanımlamalar dikkate alındığında ticari vekilin, ticari mümessil merkeze konulmak suretiyle tanımlanması yoluna gidildiği görülebilecektir. Ticari mümessillik, daha çok müdür gibi işletmenin idaresi ve yürütülmesi için görevlendirilmiş memurlara ilişkin bir müessesedir³⁰. Ticari mümessil, taşınmazların devri ve aynı haklarla sınırlandırılması dışında, ticari işletmeyle ilgili tüm işlemleri yapabilir (BK. m.450). Ticari işletmede ticari mümessilin yaptığı işlerden daha az önemli ve daha dar kapsamlı bir takım işleri ise ticari vekil yerine getirmektedir.

Ticari vekillığe ilişkin tanımlamalara bakıldığında, ticari vekillik müessesesini oluşturan ticari vekâlet, bir sözleşme olmayıp, tek taraflı yöneltilmesi gerekli hukuki işlemle verilen bir temsil yetkisini içermektedir³¹.

Ayrıca ticari vekilin temsil yetkisi, doktrinde tartışmalı³² olmakla birlikte mücerret, yani soyut niteliktedir³³. Temsil yetkisinin soyutluğundan anlaşılması

²⁹ **Mimaroğlu**, s.492.

³⁰ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.172; **Mimaroğlu**, s.492; **Ayhan**, s.572; **Ülgen/ Teoman/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya/ Nomer**, s.564-565; **Berzek**, s.142-143; **Deryal**, s.63-64.

³¹ **Kırca**, s.45-46; Temsil yetkisinin, tek taraflı ve yöneltilmesi gerekli bir irade beyanı ile verilmesi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Eren** Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s.393; **Kılıçoğlu** Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 9. Bası Ankara 2007, s.157; **Oğuzman** M. Kemal/ **Öz** M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Bası, İstanbul 2006, s.172; **Reisoğlu** Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Bası, İstanbul 2006, s.129 vd.; **Esener** Turhan, Salâhiyete Müstenid Temsil, Ankara 1961, s.26 vd.; **Akyiğit** Ercan, Temsil Yetkisinin Verilmesi ve Temsil Yetkisi ile Temel İlişki Arasındaki Bağlantı, İBD 1990, S.4-5-6, s.411; **Tekinay** Selahattin Sulhi /**Akman** Sermet /**Burcuoğlu** Haluk /**Altop** Atilla, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993, s.172; **Feyzioğlu** F. Necmettin, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C.I., İstanbul 1976, s.386.

³² Doktrinde bir görüş, ticarî vekilin temsil yetkisinin ticarî mümessilden farklı olarak, soyut olmadığını ileri sürmektedir. Bu görüş sahiplerine göre, ticari vekilin temsil yetkisi, kendisine bırakılan işin veya işlemin niteliğine göre belirlenir ve buna göre işletmeyle ilgili tüm işlemleri yapmaya yetkili olan ticari mümessilin temsil yetkisi gibi geniş de değil, daha dar kapsamlıdır; bu yüzden ticari vekilin temsil yetkisi, ticari mümessilin temsil yetkisi gibi soyut nitelikte değildir. Görüş sahipleri ve değerlendirmeler için bkz. **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.428; **Becker**, s.590; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.286. Buna karşılık doktrindeki bir başka görüş ise, ticari vekilin temsil yetkisinin ticari mümessile oranla daha dar olduğunu kabul etmekle birlikte, bu durumu ifade etmek için soyutluk kavramının kullanılmasının hatalı olduğunu ifade etmektedir. Zira temsil

gereken, ticari vekillik ilişkisinin, temsil yetkisinin verilmesine neden olan, yani temelindeki ilişkiyi oluşturan sözleşmeden bağımsız olmasıdır. Bunun sonucu olarak da temel ilişkinin geçersiz olması, ticari vekillik ilişkisinin geçerliliğini etkilememektedir³⁴.

Bunun dışında ticari vekil, işletme sahibine karşı herhangi bir yükümlülük altına girmese de ticari vekil sıfatının kazanılması mümkündür. Yani tacir ile ticari vekil arasında herhangi bir sözleşme ilişkisi olmadan da ticari vekillik sıfatının kazanılabilmesi mümkündür. Örneğin, üniversitede okuyan yeğenin tacire ara sıra ticari işletmede yardım etmesi durumlarında da ticari vekillik söz konusu olabilecektir³⁵.

Ticari vekilin temsil yetkisi, ticari mümessilin temsil yetkisine oranla daha az kapsamlı bir temsil yetkisidir. Ticari mümessilin temsil yetkisi, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı sınır ve kapsam bakımından kanunun emredici hükümleri ile düzenlenmiştir³⁶. Bundan anlaşılması gereken, ticari mümessilin temsil yetkisinin, işletmenin gayesine dâhil olan tüm işlemleri kapsamıdır. Ticari mümessilin, kasa memuru veya müşterileri ziyaretle görevlendirilmiş olması durumu değiştirmez. Buna karşılık ticari vekilin temsil yetkisini düzenleyen hükümler tamamlayıcı nitelikte olup, bu temsil yetkisi ticari vekile verilen hizmetle sınırlandırılabilir³⁷. Ticari işletme sahibi, ona verdiği görev suretiyle ticari vekilin temsil yetkisini dar

yetkisinin soyutluluğundan kasıt; temsil yetkisinin geçerliliğinin, temsil yetkisinin verilmesine neden olan sözleşme ilişkisinden bağımsız olmasıdır. Bkz. **Erkol**, s.14. Kanaatimizce ikinci görüşe üstünlük tanımak gerekir. Çünkü temsil yetkisi, kural olarak temsil edilenle temsil olunan arasındaki temel bir ilişkiye dayanır. Bu temel ilişki genel olarak hizmet, vekâlet veya benzeri bir sözleşme ilişkisidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Esener**, s.64 vd.; **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.176; **Eren**, s.397-398; **Oğuzman/ Öz**, s.171.

³³ **Erkol**, s.14; **Kırca**, s.45-46; **Esener**, s.68; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.429; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.286; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.168; **Akyiğit**, s.419 vd.

³⁴ **Kırca**, s.45-46; **Esener**, s.68; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.429; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.286; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.168; **Akyiğit**, s.419 vd.

³⁵ **Kırca**, s.34; **Becker**, s.590; **Esener**, s.60 vd.; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.168.

³⁶ Ticarî mümessilin temsil yetkisinin kapsamı, kanunda tam olarak belirlenmiştir ve tipik olarak düzenlenmiştir. Buna göre, ticarî mümessillikte, sınırı kanunla çizilmiş iradî bir temsil yetkisi bulunmaktadır. Bkz. **Kırca**, s.35; **Becker**, s.431; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.428.

³⁷ **Ayhan**, s.572; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.172; **Mimaroğlu**, s.492; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.286.

veya geniş tutabilir. Buna göre, ticari vekilin temsil yetkisi, kendisine bırakılan işin veya işlemin niteliğine göre belirlenir.

Ticari vekilliği düzenleyen Borçlar Kanunu hükümlerinde tacir ile ticari vekil arasındaki ilişki düzenlenmemiştir. İlgili hükümlerde ticari vekilin üçüncü kişilerle olan ilişkisi düzenlenmiştir³⁸. Tacir ile ticari vekil arasındaki ilişki, sözleşmeden kaynaklanabileceği gibi, böyle bir sözleşme ilişkisi de bulunmayabilir. Sözleşme ilişkisi, hizmet veya şirket sözleşmesinin tüm unsurlarını içeren bir sözleşme olabilir. Ancak ticari vekilin temsil yetkisi sözleşme ilişkisinden kaynaklanmasına rağmen, bu sözleşme hizmet veya şirket şeklinde değilse, sözleşmenin kural olarak vekâlet sözleşmesi olduğu kabul edilmelidir. Sözleşme ilişkisi bulunmasa da tacir, ticari vekile temsil yetkisi verebilir. Bu durumda da sadece temsil yetkisinden söz edilebilir. Bu durumda da tacir ile ticari vekil arasında, temsile ilişkin hükümler uygulama alanı bulur. Yani, ticari vekil BK. 32 vd. anlamında bir temsilcidir. Ticari vekilin temsil yetkisi konusunda, BK. m. 32 vd. hükümlerinden tamamlayıcı olarak yararlanılabilecektir.

B-Ticari Vekilin Unsurları

Borçlar Kanunu 453. Maddesindeki tanımlamadan hareketle ticari vekilin unsurlarını şu şekilde sıralamak mümkündür³⁹;

- bir ticari işletmenin varlığı,
- yetkili kişi tarafından atanma,
- ticari vekil olabilecek bir kişinin bulunması,
- ticari işletmenin bütün veya belirli işlerini görmek üzere tayin edilmesi

Aşağıda ticari vekilin bu unsurları ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

³⁸ BK. m.456 hükmünde tacir ile ticari vekil arasındaki ilişkinin hizmet, vekâlet ve şirket gibi bir sözleşme şeklinde olabileceği ifade edilmiştir.

³⁹ Bkz. **Demirvuran**, s.19 vd.

1-Bir Ticari İşletmenin Varlığı

Ticari vekile ilişkin kanuni tanımlamanın yapıldığı BK. m.453 hükmünde, “...bir ticarethane veya fabrika veya ticari şekilde işletilen diğer bir müessese..” ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerden hareketle ticari vekilin söz konusu olabilmesi için bir ticari işletmenin varlığının aranacağı sonucu çıkarılabilir⁴⁰.

Türk Ticaret Kanunu hükümlerinde ticari işletmenin ne olduğu tanımlanmamış, bunun yerine nelerin ticarethane sayılacağı ifade edilmiştir (TTK. m. 11/1). Buna göre, “ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer müesseseler, ticari işletme sayılır”. Kanunun ifadesinden yer alan ticarethane ise, TTK. m. 12 tek tek sayılmak suretiyle belirtilmiştir⁴¹. TTK. m. 13’de de ticari şekilde işletilen diğer müesseselerden söz edilmektedir⁴². Ayrıca TTK. m.28’e dayanılarak

⁴⁰ Arkan, s.176; Feyzioğlu, Ticari Müessesiler ve Diğer Ticari Vekiller, s.479; Arslanlı, Kara Ticareti Hukuku, s.172; Ayhan/ Çağlar/ Özdamar, s.301.

⁴¹ TTK. m.12 hükmü şu şekildedir; “Aşağıda yazılı veya mahiyetçe bunlara benzeyen işlerle uğraşmak üzere kurulan müesseseler, ticarethane sayılır:

1. Menkul malların satılmak veya kiraya verilmek üzere tedariki ve bunların aynen veya başka bir şekilde sokularak satılması yahut kiraya verilmesi;
2. Kıymetli evrakın satılmak üzere tedariki ve bunların satılması;
3. Her çeşit imal veya inşa;
4. Madencilik;
5. Matbaacılık, gazetecilik ve kitapçılık, yayın, ilan ve istihbarat;
6. Tiyatro, sinema, otel, han ve lokanta gibi umumi mahaller, hususi mektep ve hastane ve açık satış yerlerinin işletilmesi;
7. Umumi mağazalar ve sair depo ve ambarların işletilmesi;
8. Borsa ve kambiyo işleri, sarraflık, bankacılık;
9. İhtimai sigortalar hariç olmak üzere sigortacılık;
10. Kara, deniz ve havada, nehir ve göllerde yolcu ve eşya taşımak;
11. Su, gaz ve elektrik dağıtma, telefon ve radyo ile haberleşme ve yayın;
12. Acentelik, tellallık, komisyonculuk ve sair bütün tavassut işleri.

Fabrikacılık, ham madde veya diğer malların makine yahut sair teknik vasıtalarla işlenerek yeni veya değerli mahsuller vücuda getirilmesidir”.

⁴² TTK. m.13 hükmü şu şekildedir; “Aşağıdaki işleri görmek üzere açılan bir müessesenin işlerinin hacim ve ehemmiyeti, ticari muhasebeyi gerektirdiği ve ona ticari veya sınai bir müessese şekil ve mahiyetini verdiği takdirde bu müessese de ticari işletme sayılır:

1. Bir toprak sahibinin veya çiftçinin, mahsullerini olduğu gibi veya zirai sanatı dolayısıyla bir tezgahta şeklini değiştirerek satması;

çıkarılan Ticaret Sicili Tüzüğü'nde de ticarî işletmeyi dolaylı biçimde tanımlayan bir hüküm bulunmaktadır. Bu hükme göre, “Bir gelir sağlamayı hedef tutmayan veya devamlı olmayan faaliyetlerle Türk Ticaret Kanununun 17 nci maddesinde tarif edilen esnaf faaliyeti sınırlarını aşmayan faaliyetler ticari işletme sayılmaz” (Ticaret Sicili Tüzüğü m.14/2). Burada yapılan tanımdan da hareketle, gelir sağlamak amacıyla devamlı surette faaliyet gösteren bir işletmenin ticarî işletme sayılması, işletme içinde yürütülen faaliyetin esnaf faaliyeti sınırını aşması ile mümkün olabileceği sonucuna ulaşılabilir⁴³. Bu durumda da ticarî işletmenin diğer işletmelerden farklı bir özellik taşıması gerektiği ve bu özelliğin de esnaf faaliyeti sınırını aşmak olduğu söylenebilir⁴⁴. Sonuç olarak, ticari vekil, ancak bir ticari işletme için atanabilir. Ticari işletme sayılmayan işletmelere atanan temsilcinin yetkileri, BK. m. 453 hükmüne göre değil, temsil hakkındaki genel hükümlere (BK. m. 32 vd.) göre belirlenir.

2-Yetkili Kişi Tarafından Atanma

Ticari vekili tayin etmeye yetkili kişi, işletme sahibidir. Nitekim bu durum BK. m. 453 hükmünde, “...bir ticarethane veya fabrika veya ticari şekilde işletilen diğer bir müessese sahibi tarafından...” şeklinde ifade edilmiştir⁴⁵.

2.Esnaf veya güzel sanatlar erbabından birinin gerek bizzat gerek işçi çalıştırarak veya makine kullanarak eserler vücuda getirmesi ve bu eserleri satması.

Bu hüküm, işlerinin mahiyetine göre,12 nci madde gereğince ticarethane veya fabrika olarak vasıflandırılmıyan diğer müesseseler hakkında da tatbik olunur”.

⁴³ **Arkan**, s.22 vd.

⁴⁴ Ticari işletme ve esnaf işletmesi arasındaki farklılıklar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Göle**, s.47 vd.

⁴⁵ Ticari vekili tayine yetkili kişilerin kimler olduğu aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenecektir. Bkz. Bölüm-II, §3, I. Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; “...Türk Ticaret Kanunu'nun 11/1. maddesi gereğince ticarethane, bir ticari işletme sayılır. Her çeşit imal veya inşa işlerinin yapıldığı yerlerde birer ticarethanedir (TTK. madde 12/3). Borçlar Yasası'nın 453/1. maddesi hükmü uyarınca bir ticari işletmenin sahibi veya yetkili temsilcisi tarafından ticari vekil, o işletmenin belirli bir takım işlemleri için temsil ile görevlendirilebilir. Buna göre, ticari vekil kendisine verilen işleri yerine getirmeye yetkilidir. İşletmenin alışlagelmiş bütün işlemlerini ticari vekil yapabilir ve üçüncü kişilerce kabul edilip buna inanılması gereken işlemler yapıldığında da işletme sahibini bağlayıcı olur. Somut olayda da, yetkili ticari vekil tarafından düzenlenen 29.6.1998 günlü belge, davalıyı bağlayıcı ve borçlandırıcı işlem niteliğindedir...”. Yarg. 15HD. 19.7.2005 tarih, E. 2005/4536, K. 2005/4404 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

BK. m.453 hükmünde kullanılan ifadenin, bizzat işletmenin sahibi olarak değil, daha ziyade "işleten" şeklinde anlaşılması gerektiği doktrinde kabul edilmektedir⁴⁶. Kanaatimizce bu görüş yerindedir. Zira ticarî vekil tayin edecek kişi, her zaman işletme sahibi olmayabilir. İşletmenin sahibi olmayanların da bazı durumlarda ticarî vekil tayin etmesi mümkündür. Örneğin, vesayet altındaki bir kısıtlının ticarî işletmesi olduğu takdirde, işletmeye ticarî vekil tayin yetkisi, kısıtlanan kimsenin vasisine ait olacaktır. Benzer bir durum ile, mirasçılar tarafından tereke için bir vasiyeti tenfiz memuru tayin edilmesi ve terekede bir ticarî işletmenin yer alması olması halinde karşılaşılabılır. Böyle bir durumda vasiyeti tenfiz memurunun sahip olduğu yetkiye dayanarak ticarî vekil tayin etmesi mümkün kabul edilmelidir. Örneklerden de hareket edildiği takdirde, ticarî vekili atayacak kişinin, işletme üzerinde hukuki tasarruf yetkisine sahip kişi olarak anlaşılması gerekir⁴⁷.

Ticari vekilin atanması, ticaret siciline tescil ve ilân olunamaz⁴⁸. Buna rağmen, tescil ve ilân yapılmışsa, bu tescil hukuki sonuç doğurmaz⁴⁹.

3-Ticarin Vekil Olabilecek Bir Kişinin Bulunması

Borçlar Kanununun ticarî vekili düzenleyen hükümlerinde, kimlerin ticarî vekil olabileceği konusu yer almamaktadır.

Ticari vekilliğin temelinde temsil ilişkisi bulunduğundan dolayı, temsil imkânı bulunan her gerçek kişi, ticarî vekil olarak tayin edilebilir⁵⁰. Bu noktada hukuki işlem ehliyeti sınırlandırılmış olan sınırlı ehliyetsizlerin de ticari vekil olarak

⁴⁶ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.164-165; **Arkan**, s.176, dn. 2.

⁴⁷ **İmregün** Oğuz, Kara Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul 2001, s.165; **Arkan**, s.177; **Uluslan**, s.637; **Uluslan**, s.633 vd.

⁴⁸ **Battal** Ahmet, Ticarî İşletme Hukuku, Ankara 2005, s.87.

⁴⁹ **Deryal**, s.70.

⁵⁰ **Ayhan/ Çağlar/ Özdamar**, s.301. Tüzel kişilerin ticari vekil olarak atanıp atanamayacağı aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenecektir. Bkz. Bölüm-II, §3, II, B.

atanabilecekleri sonucuna ulaşılabilir. Bu nedenle de ticari vekil olacak kişinin ayırtım gücünün bulunması yeterli olacaktır⁵¹.

Yabancıların ticari vekil olarak atanıp atanamayacakları konusunda Türk hukukunda herhangi bir düzenleme yoktur. Bu noktada Anayasa m. 16'daki "Temel hak ve hürriyetler yabancılar için milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir" hükmü dikkate alındığında, bir yabancının, statüsüne tâbi olduğu kanun tarafından yasaklanmaması halinde ticarî vekil olabileceği sonucuna ulaşılabilir⁵².

4-Ticari İşletmenin Bütün Veya Belirli İşlerini Görmek Üzere Tayin Edilmesi

BK. m.453, "Ticari vekil, ... müessesenin bütün işleri veya muayyen bazı muameleleri için temsile memur edilen.." hükmünü içermektedir. Buna göre ticari vekil, ticari işletmenin bütün veya belirli işlerini görmek üzere tayin edilir. Buna karşılık ticari mümessil, işletmenin hem olağan ve hem de olağanüstü nitelikteki bütün işlerinin idare edilmesine olanak tanıyan bir içerik ve genişlikte temsil yetkisine sahiptir⁵³.

⁵¹ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.412; **Domaniç**, s.318..

⁵² Bkz. **Albaş**, Ticarî Mümessillik, s.15; **Birsel**, Ticarî Mümessil, s.11.

⁵³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...bir kişinin ticari vekil mi, yoksa ticari mümessil mi olduğunun çekişmeli bulunduğu hallerde, öncelikle, o kişiye işletme sahibi (veya işletmeyi temsile yetkili kişi) tarafından verilen yetkilerin içerik ve kapsamı dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmalıdır. Eğer, verilen yetkiler, işletmenin hem olağan ve hem de olağanüstü nitelikteki bütün işlerinin idare edilmesine olanak tanıyan bir içerik ve genişlikte ise, ortada ticari mümessilin bulunduğu; buna karşılık, sadece olağan işlerle sınırlı bir yetki verilmiş ise, ticari vekilden söz edilmesi gerektiği kabul edilmelidir. Yeri gelmişken şu da belirtilmelidir ki; olağan işlerin neler olduğunun belirlenmesinde, hem işletmenin niteliği, iş hacmi gibi unsurlar, hem de, yapılacak işlemlerin türü ve değeri göz önüne alınmalıdır. Örneğin, işletmenin satış politikasında değişikliğe gitmek, işletmede kullanılan makineleri daha yeni teknolojiyle üretilmiş olanlarla değiştirmek konusunda sözleşmeler yapmak, olağanüstü nitelikteki işlemlerden sayılmaktadır. Nitekim, Hukuk Genel Kurulu'nun 19.4.2006 gün, 2006/19-165 E., 2006/213 K.; 29.11.2006 gün ve 2006/12-758 E., 2006/754 sayılı kararlarında da aynı ilkeler benimsenmiştir. Somut olay bu çerçevede değerlendirildiğinde davacı şirket adına işlem yapan dava dışı/ihbar olunan Şule S., ibraz ve celp olunan belgeler kapsamına göre şirketi temsil ve ilzama yetkili olmadığı gibi, adı geçenin ticari mümessil olarak nitelendirilmesini sağlayabilecek şirket yetkilisince yapılmış herhangi bir tek taraflı işlem ya da verilmiş bir vekaletname ile ticaret sicilinde bu konuda bir kayıt da bulunmamaktadır. Durum bu olunca; Merkezi İstanbul İlinde olan davacı/alacaklı (limited) şirket için İzmir'de çalışan dava dışı ihbar olunan Şule S.'ye şirket borçlarını tasfiye veya alacaklardan feragat konusunda açıkça verilmiş bir yetki bulunmadığına göre adı geçenin hukuksal konumunun 818 sayılı Borçlar

Ticari vekile işletmenin bütün işlerinde taciri temsil yetkisi verilmesi durumunda ticari vekil, genel yetkili ticari vekil ismini alır. Buna karşılık ticari vekile, belirli bazı işlemlerde taciri temsil yetkisi verilirse, özel yetkili ticari vekil ismini alır⁵⁴.

Ticarî mümessilin temsil yetkisi, sınırları ve içeriği bakımından, iyi niyetli üçüncü kişilerin korunması amacıyla, emredici hükümlerle düzenlenmişken; ticarî vekillerde vekilin temsil yetkisini düzenleyen hükümler tamamlayıcı nitelikte olup, ticarî vekile gördürülen hizmetle sınırlandırılabilir. Buna göre, ticarî vekilin temsil yetkisinin kapsamı ve sınırı, ticarî vekile verilen görevin niteliğine göre, işletme sahibi tarafından belirlenir⁵⁵. Ticari vekili atayan işletme sahibinin, yetkinin kapsamını açıkça belirtmediği veya yapılan sınırlandırmanın dürüstlük kurallarına aykırılık teşkil ettiği durumlarda kanunda belirtilen karinelere dayanarak yararlanmak gerekecektir⁵⁶.

Kanunu'nun 453.maddesinde sayılan ticari vekil olduğunun kabulü gerekir. Bir an için aynı Kanunun 454 maddesi anlamında seyyar tüccar memur dahi kabul edilse yine şirket borç altına sokma ve alacaklarından feragat anlamına gelecek işlem yapma yetkisinin bulunmadığı açıktır. Bu nedendir ki, davacı/alacaklı adına Şule S. tarafından imza olunan ve davacı/alacaklı şirketi borç altına sokan ve bir yönüyle de alaktan feragat anlamına gelen, davalı/borçlu şirket dayanağı 18.10.2004 tarihli belge bu içeriği nedeniyle davacı/alacaklı şirketi doğrudan bağlayıcı nitelikte değildir. Öyle ise, mahkemece yapılacak iş, dava dışı/ihbar olunan Şule S.'nin ticari vekil olduğunu kabulle yaptığı işlemleri bu çerçevede değerlendirmek ve yetkisi dışında kalan hususlar yönünden de usulünce araştırma yaparak uyuşmazlığı çözmek olmalıdır...". Yarg. HGK. 5.11.2008 tarih, E. 2008/15-651, K. 2008/654 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr.

⁵⁴ **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.176; **Baştuğ/ Erdem**, s.153; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.428; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.286; **Tekil**, s.200; **Arkan**, s.176-177; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.494.

⁵⁵ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.172;

⁵⁶ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.433. Dürüstlük kuralı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Oğuzman M. Kemal/ Barlas Nami**, Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar ve Temel Kavramlar, 13. Bası, İstanbul 2005, s.189; **Serozan Rona**, Medeni Hukuk Genel Bölüm, İstanbul 2004, s.211 vd.; **Zevkliler Aydın**, Medeni Hukuk Giriş Ve Başlangıç Hükümleri; Kişiler Hukuku ve Aile Hukuku, Ankara 2000, s.163 vd.

II-TİCARİ VEKİLLİĞİN HUKUKİ NİTELİĞİ

A-Genel Olarak

Ticari vekilliğin hukuki niteliği iki yönden önem taşımaktadır. Ticari vekil, iç ilişki bakımından kendisini tayin eden tacir ile ilişki içerisinde iken, dış ilişki bakımından üçüncü kişilerle ilişki içerisinde dir. Ticari vekilin, tacir ile olan ilişkisini aşağıda ayrıntılı bir şekilde inceleyeceğiz. Ticari vekil ile üçüncü kişiler arasındaki ilişkiler bakımından, ticari vekil BK. m.32 vd. anlamında temsilcidir. Ticari vekillik ilişkisi, atayanın yaptığı tek taraflı irade açıklamasıyla kurulur. Bununla, işleten ad ve hesabına hüküm doğuracak hukuki işlemlerin yapılması hedeflenir. Bu sebeple, burada doğrudan doğruya ve özel bir iradi temsil ilişkisinin varlığı tartışmasız kabul edilmektedir⁵⁷. Nitekim BK. m.40 hükmünde de yer alan “şirket mümessil ve memurlarının ve tüccar vekillerinin salâhiyetleri hakkındaki hükümler mahfuzdur” ifadeden de ticari vekilliğin BK. m. 32 vd. düzenlenen bir temsil ilişkisi olduğu sonucu çıkmaktadır⁵⁸.

Borçlar Kanunu’nda düzenlenen temsile ilişkin hükümlerde, temsil yetkisinin kapsam ve sınırlarını, yetkiyi veren hukuki işleme göre saptanacağı, yani temsil yetkisini veren kişi tarafından yapılan irade açıklamasının içeriğine göre belirlenebileceği kabul edilmektedir. Buna karşılık ticarî vekille işlem yapacak üçüncü kişiler, ticarî vekilin yetkilerinin kapsamını önceden bilmek isterler. Ticaret hayatındaki güven ilkesi şeklinde ifade edilen bu durum nedeniyle temsili düzenleyen genel hükümlerin yanı sıra tacir yardımcılarına ilişkin özel hükümler söz konusu olur.. Bu yüzden de ticari vekiller bakımından genel nitelikteki temsil hükümlerinden daha özel, kesin ve belirli kurallar getirilmiştir⁵⁹.

Ticari vekillik ilişkisi, daha önce de ifade edildiği üzere soyut niteliktedir. Yani, kendisine temel teşkil eden hizmet, vekâlet veya şirket sözleşmeleri şeklinde

⁵⁷ **Yavuz** Cevdet, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 5. Bası, İstanbul 1997, s.721; **Albaş**, Hukuki Nitelik, s.19; **Uluslan**, s.626, dn.4; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.409.

⁵⁸ **Domanıç**, s.317; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.407; **Yavuz**, Özel Hükümler, s.720; **Albaş**, Hukuki Nitelik, s.19; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.273.

⁵⁹ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.409-410; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.273.

ortaya çıkan temel ilişkisinden bağımsız ve soyut bir niteliktedir. Bu sonuç, BK. m.456/1’de yer alan “hizmet, şirket, vekâlet mukavelelerinden ve her iki taraf arasında mevcut diğer hukuki münasebetlerden mütevellit haklara hanel gelmemek üzere ticari mümessiller ve ticari vekiller her zaman azil olunabilirler” hükmünden de çıkarılabilmektedir. Soyutluk ilkesinin kabul edilmesinin en önemli sonucu, temel ilişkinin herhangi bir sebeple geçersiz olması halinde ticari vekillik ilişkisinin geçerliliğine etki etmeyecektir⁶⁰. Ticari vekilin temsil yetkisinin soyut bir nitelik taşımasının diğer bir sonucu da, ticari vekilin işletme sahibine karşı herhangi bir yükümlülük altına girmeden, aralarında hiçbir sözleşme bulunmadan da bu sıfatı kazanabilmesi sonucunu doğurmasıdır.

B-Ticari İşletme Sahibi İle Vekil Arasındaki Sözleşmenin Hukuki Niteliği

Ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki ilişkinin hukuki niteliğinin ne olduğu ikili bir ayırımla tespit edilebilir. Ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki ilişki, herhangi bir sözleşme ilişkisine dayanmıyorsa, BK. m.453 vd. hükümler uygulama alanı bulacak, bu hükümler de boşluk ortaya çıktığı takdirde temsil BK32 hükümleri uygulanacaktır⁶¹.

Ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki ilişki, bir sözleşme ilişkisine dayanıyorsa, bu durumda ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki ilişkinin hukuki niteliğinin ne olduğu doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş⁶², ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki ilişkinin hukuki niteliğinin hizmet sözleşmesi olduğunu kabul ederken, diğer bir görüş⁶³, hizmet, vekâlet veya şirket

⁶⁰ Bkz. **Ulusan**, s.631-632; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.410; **Albaş**, Hukuki Nitelik, s.18.

⁶¹ **Baştuğ/ Erdem**, s.148; **Albaş**, Hukuki Nitelik, s.20.

⁶² **Toksal** Baki, Borçlar ve Ticaret Kanununun Tanzim İkiliği Bakımından Tüccar Yardımcıları, İHFM. 1955, C.XX, S.1-4, s.205; **Arık** Fikret K., Seyyar Tüccar Memurları Hakkında Yeni Bir İsviçre Kanunu, Adliye Ceridesi 1943, No. 80, s.1030; **İmregün**, Kara Ticaret Hukuku, s.225; **Mimaroglu**, s.480.

⁶³ **Baştuğ/ Erdem**, s.149; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.273; **Arkan**, s.163-164; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.168; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.410; **İmregün**, Kara Ticaret Hukuku, s.119.

sözleşmelerinden hangisinin niteliğine uyuyorsa o sözleşme tipinin geçerli olduğunu savunmaktadır. Bir başka görüş⁶⁴ ise, kural olarak vekâlet sözleşmesinin geçerli olacağını kabul etmektedir.

Ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki ilişkide herhangi bir sözleşme ilişkisi yoksa veya birden çok sözleşmeye ait unsurları içermesi durumunda bir boşluk ortaya çıktığında temsil hükümlerinin uygulanması gerekeceği doktrinde kabul edilmektedir. Zira ticarî vekillik ilişkisi, temsilin özel bir türünü oluşturmaktadır⁶⁵.

III-TİCARİ VEKİLLİĞİN BENZER KURUMLARDAN FARKI

Ticari vekillik, benzerliklerinden dolayı özellikle de genel nitelikteki temsil ilişkisi ticari mümessillik ile karışır. Bu nedenle aşağıda ticari vekillığın bu iki kurumdan farkları kısaca incelenecektir.

A-Ticari Vekillığın Temsil İlişkisinden Farkı

Ticarî vekillik kurumu, genel nitelikteki temsil kurumunun özel bir türünü oluşturmaktadır. Ticari vekillik ile genel nitelikteki temsil yetkisi arasında ortak özellikler bulunduğu gibi farklılıklar da bulunmaktadır.

Ticari vekillik ile genel nitelikteki temsilcilik arasındaki ilk benzerlik, temsil yetkisinin doğması bakımından ortaya çıkar. Zira ticari vekilin temsil yetkisi, ticaret siciline tescil edilemez. Aynı şekilde temsilcinin temsil yetkisi de tescil edilemez. Diğer bir benzerlik te azil ve yetkilerde ki sınırlandırma bakımındandır. Ticari vekilin azli ve yetkilerinde yapılacak sınırlama tescil edilemediği gibi temsilcinin azlinde de tescil söz konusu olmaz.

Ticari vekillik ile genel nitelikteki temsilcilik arasındaki ilk farklılık ise, temsil yetkisinin sınırına ilişkindir. Buna göre ticari vekilin, işletmenin olağan

⁶⁴ Erkol, s.18 vd.

⁶⁵ Ulusan, s.626; Mimaroglu, s.391; Feyzioglu, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.410.

işleriyle sınırlı temsil yetkisine sahip olmasına (BK. m.453) karşılık, temsilcinin yetkisinin kapsamı temsil edilenin iradesine göre belirlenir (BK. m.34). Diğer bir farklılık sona erme bakımından ortaya çıkmaktadır. Tacirin ölümü veya fiil ehliyetini kaybetmesi ile ticari vekilin temsil yetkileri tıpkı ticari mümessilde olduğu gibi sona ermezken (BK. m. 456/2), temsil ilişkisinde temsil edilenin ölmesi ya da fiil ehliyetini kaybetmesi halinde temsil ilişkisi son bulur (BK. m. 35). Diğer bir farklılık da rekabet yasağı bakımından ortaya çıkar. Buna göre, işletmenin bütün işlerini idare ile görevlendirilen ya da işletme sahibine hizmet akdi ile bağlı olan ticarî vekil ve ticarî mümessiller rekabet yasağına tâbi iken (BK. m.455), temsilci bakımından bu tür bir yasak söz konusu değildir.

B-Ticari Vekilliğin Ticari Mümessillikten Farkı

Ticari vekillik ve ticari mümessillik, bağımlı tacir yardımcıları arasında yer almaktadır. Bu iki kurum birbirine çok benzer ve ayırt edilebilmesi noktasında uygulamada güçlük yaşanabilir. Fakat bu iki kurum arasındaki farkları tespit etmek ticarî hayatta hâkim olan güven ilkesi bakımından önem taşır. Özellikle de genel yetkili ticarî vekillerin yapamayacağı işlemlerde bu durum daha da önem kazanır⁶⁶.

Ticari vekillik ve ticari mümessillik, BK. m.32 vd. hükümlerinde düzenlenen genel nitelikteki temsilin özel bir türünü oluşturmaktadır. Bu nedenle ticari mümessillik, ticari vekâlet gibi tek taraflı, yöneltilmesi gerekli hukuki işlemle verilen bir temsil yetkisini içerir ve ticari mümessilin temsil yetkisi soyut niteliktedir⁶⁷.

Ticari vekilliğin düzenlendiği BK. m.453 hükmünde ticari mümessillikten farkları açıkça ortaya konulmaktadır. Buna göre; “Ticari vekil, ticari mümessil sıfatını haiz olmaksızın bir ticarethane veya fabrika veya ticari şekilde işletilen diğer bir müessese sahibi tarafından müessesenin bütün işleri veya muayyen bazı muameleleri için temsile memur edilen kimsedir.

⁶⁶ **Albaş**, Ticarî Mümessillik, s.29.

⁶⁷ **Kırca**, s.45-46; **Esener**, s.68; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.429.

Bu salahiyet, müessesenin mutad olan muamelelerinin cümlesine şamildir. Şu kadar ki ticari vekil kendisine sarîh mezuniyet verilmedikçe istikraz edemez ve kambiyo taahhütlerinde ve muhakeme ve murafaada bulunamaz”.

BK. m.453 hükmü dikkate alındığında ticari vekilliğin, ticari mümessillikten farklarını şu şekilde ortaya koyabiliriz⁶⁸;

İlk farklılık atanabilecekleri işletmeler bakımından ortaya çıkar. Nitekim ticarî vekil, sadece ticari işletme için tayin edilebildiği halde, ticari mümessil, hem ticari işletme hem esnaf işletmesi için tayin edilebilir (BK. m.449). Ticarî işletme niteliğinde olmayan işletmelere ticarî vekil değil, BK. m.32 vd. hükümlerinde düzenlenen temsilci veya BK m.386 vd. hükümlerinde düzenlenen adî vekiller atanabilir⁶⁹.

İkinci farklılık temsil yetkisinin kapsamı bakımından ortaya çıkmaktadır. Buna göre, genel yetkili ticarî vekil, kural olarak işletmenin mutad (olağan) işlerini görmeye yetkili iken; ticarî mümessil, işletmenin konusuna dâhil olmak üzere hem olağan hem de olağanüstü nitelikte her türlü işlemi yapmaya yetkilidir⁷⁰. Ticari

⁶⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararında farklılıklar şu şekilde ortaya konulmuştur; “... ticari mümessil ve ticari vekil arasında (görülmede olan davaya konu uyumsuzlukla sınırlı olarak), ana hatlarıyla şu farkların bulunduğu görülmektedir: Ticari mümessilin, bir işletmenin tüm işlerini idareyle görevlendirilmesine ve böylece, işletmenin belirli yetkilere sahip "idarecisi" niteliğinde olmasına ve adeta işletmenin sahibi imiş gibi işletme konusuna giren tüm işlemleri (BK.nun 451. maddesindeki sınırlamalar dışında) yapabilme yetkisine sahip bulunmasına karşın, ticari vekilin temsil yetkisi, işletmenin olağan işleriyle sınırlıdır; ticari vekil, işletmenin yönetimine ve yürütülmesine ilişkin yetkilere sahip değildir. Dolayısıyla, ticari mümessil işletmenin olağan ve olağanüstü nitelikteki bütün işlerini yapma yetkisine sahip olduğu halde, ticari vekil, kural olarak sadece olağan işleri yapabilir; ticari vekilin, olağan işler dışında kalan alanlarda işletmeyi temsilen işlem yapabilmesi, ancak, işletme sahibince o konuda özel olarak yetkilendirilmesiyle mümkündür. Bir başka fark da şudur: Ticari temsilcinin tersine ticari vekil, ticaret siciline tescil edilemez. Borçlar Kanunu'nun 453/2. maddesindeki açık hükme göre de, ticari vekilin müvekkilini kambiyo taahhüdü altına sokabilmesi için, bu konuda kendisine açıkça yetki verilmiş olması şarttır. Oysa, ticari mümessilin kambiyo taahhüdünde bulunabilmesi, o yönde açık ve ayrıca verilmiş bir yetkinin varlığına bağlı değildir. Gerek ticari mümessillik ve ticari vekillik; gerekse diğer yardımcılıklar (örneğin komisyoncu, acente gibi) Borçlar Kanunu'nun 32. maddesinde düzenlenmiş olan temsil müessesesinin, ticari hayatın söz konusu gereklerinden kaynaklanan, bu gerekliliklere uydurulmuş özel türleridir. Önemli bir ortak yön olarak, hem ticari mümessillik ve hem de ticari vekillik, tek taraflı bir hukuki işlemle verilen bir temsil yetkisini içerirler ve bu temsil yetkisinin verilmesinde etken olan alt ilişkiden bağımsız bir nitelik taşırlar...”. Yarg. HGK. 19.4.2006 tarih, E. 2006/19-165, K. 2006/213 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

⁶⁹ **Albaş**, Ticarî Mümessillik, s.30.

⁷⁰ **Tekil**, s.200-201; **Kırca**, s.105. Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; “...Borçlular tarafından Ö.T. ye genel vekaletname adı altında bir vekaletname verilmiş ise de vekaletname

müessil tacirin kendisi gibidir⁷¹. Genel yetkili ticari vekil, işletme sahibinden özel yetki almadıkça işletmenin olağanüstü işlemlerini yapamaz. Özel yetkili ticari vekillerin temsil yetkisinin kapsamı ise, kendilerine bırakılan işin ya da işlemin niteliğine göre belirlenir.

Üçüncü bir farklılık yapabilecekleri işlemler bakımından özel yetkinin bulunup bulunmadığı bakımındandır. Ticari vekil, kendisine açıkça yetki verilmedikçe ödünç alamaz kambiyo taahhütlerinde bulunamaz, davacı ve davalı olamaz. Oysa ticari müessil, bu işlemlerin tümünü tek başına yapabilir⁷².

Dördüncü bir farklılık ticaret siciline tescil bakımından ortaya çıkar. Buna göre ticari vekilin temsil yetkisi ticaret siciline tescil edilemez. Ancak ticari müessilin temsil yetkisinin ticaret siciline tescili gerekir (BK. m.449/3).

içeriğinde kambiyo senedi düzenlemesi için açıkça yetki verilmediğinden ticari vekil değildir. Bu durumda vekilin sözkonusu senedi ticari müessil sıfatı ile imzalayıp imzalamadığının tespiti gerekir. Borçlar Kanunu 449. maddesinde belirtilen ticari müessil aynı kanunun 450/I maddesine göre hüsnüniyet sahibi 3. kişilere karşı vekil adına kambiyo taahhüdünde bulunmak ve onun adına tasarrufları yapma selahiyetine haizdir. Yasada ticari müessilin iyi niyetli 3. şahıslara karşı kambiyo taahhütlerinde bulunacağından söz edilmesi nedeni ticari senetlerin niteliklerinden doğmaktadır. (HGK. 30.11.1980 tarih 1979/692 esas - 1980/170 karar) Ticari senetlerin ticari işletme ile olan ilgisi iyiniyetli 3. kişilerce kolaylıkla anlaşılacağından ticari müessilin imzaladığı senetlerin iyi niyetli 3. kişileri bağlamayacağı öngörülmüştür. İbraz edilen vekaletnamenin incelenmesinde, vekaletnamedeki geniş yetkiler uyarınca vekil olan bu şahıs ticari müessil sayılması için borçlunun ticarethane sahibi olması yanında vekaletnamenin ticaret siciline kaydedilmesi zorunludur...". Yarg. 12HD. 16.3.2009 tarih, E. 2008/25704, K. 2009/5452 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

⁷¹ Arslanlı, Kara Ticareti Hukuku, s.167.

⁷² Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; ...Uyuşmazlığın çözümünde anılan vekaletname içeriğine göre dava dışı Mehmet Akif Sağol'un ticari vekil mi, yoksa ticari müessil mi olduğunun saptanması önem arz etmektedir. Zira, BK.nun 453/2. maddesine göre, ticari vekil, açık yetki verilmedikçe kambiyo taahhütlerinde bulunamayacağı halde aynı yasanın 450/1. maddesi uyarınca, ticari müessil, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı müessese sahibi hesabına kambiyo taahhütlerinde bulunmak yetkisini haiz sayılır. Yukarıda sözü edilen vekaletname kapsamına göre, bonoyu düzenleyen Mehmet Akif Sağol'un, davacı şirketin ticari müessili olduğunun kabulü gerekir. Bu durumda BK.nun 450/1. maddesi uyarınca kambiyo senedi düzenleme yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur. Hernekadar Alanya 1.Noterliğinin 22.9.1998 tarihli azilnamesi ile, adı geçen temsilcilikten azledilmiş ise de, bu azilnamenin ticaret siciline kayıt ve ilan edilmediği anlaşılmaktadır. BK.nun 452. maddesi hükmünce; temsilci tayin edilirken tescil edilmemiş olsa bile, temsil yetkisinin geri alındığı zaman durumun ticaret siciline kaydedilmesi zorunlu olup temsil yetkisinin geri alınması, ticaret siciline kayıt ve ilan edilmedikçe bu yetki iyiniyetli üçüncü kişiler hakkında yürürlükte kalır...". Yarg. 19HD. 14.1.2003 tarih, E. 2001/8907, K. 2003/187 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr. Aynı yönde Yarg. 19HD. 14.1.2003 tarih, 4.11.2004 tarih, E. 2004/1777, K. 2004/11000 sayılı kararı ve Yarg. 19HD. 14.1.2003 tarih, 29.11.2004 tarih, E. 2004/2790, K. 2004/11773 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr.

Diğer bir farklılık da temsil yetkisinin sınırlandırılması bakımından ortaya çıkar. Ticarî vekilin temsil yetkisinin, ticarî işletme sahibinin iradesi yönünde sınırlandırılması mümkün iken⁷³; kanunda düzenlenen haller haricinde ticarî mümessilin yetkisine getirilen sınırlandırmalar, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmez (BK. m.451).

Son bir farklılık ise birbirlerini tayin edip edememelerinde görülür. Buna göre ticarî vekilin, ticarî mümessil tayin etmesi söz konusu olamazken; ticarî mümessil ticarî vekil tayin edebilir⁷⁴.

IV-TİCARİ VEKİLLİĞİN TÜRLERİ

Ticari vekile işletmenin bütün işlerinde taciri temsil yetkisi verilebileceği gibi, ticari vekile, belirli bazı işlemlerde taciri temsil yetkisi de verilebilir. Birinci durumda genel yetkili ticari vekil, ikinci durumda ise, özel yetkili ticari vekil söz konusu olur⁷⁵. Aşağıda bu ayırımı uygun olarak ticari vekilliğin türlerini genel ticari vekil ve özel yetkili ticari vekil şeklinde inceleyeceğiz.

A-Genel Yetkili Ticari Vekil

BK. m.453/1 hükmüne göre ticari vekil, ticari mümessil sıfatına sahip olmaksızın bir ticarethane veya fabrika veya ticari şekilde işletilen diğer bir müessese sahibi tarafından müessesenin bütün işleri veya belirli bazı işlemleri için temsile memur edilen kimsedir.

⁷³ **Ayhan**, s.593; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.434; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.173-174; **Arkan**, s.177-178.

⁷⁴ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.430; **Tekil**, s.202.

⁷⁵ **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.176; **Baştuğ/ Erdem**, s.153; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.428; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.286; **Tekil**, s.200; **Arkan**, s.176-177; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.428; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.494; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.286.

Doktrinde ise ticari vekile ilişkin çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır⁷⁶. Bu tanımlamalar göz önünde bulundurulduğunda şu şekilde bir tanımlama yapmak mümkündür; ticari mümessil sıfatını haiz olmayan ve bir ticari işletmede seyyar tüccar memuru veya satış mağazası memuru yahut müstahdemi sayılmayan ve temsil salâhiyetine sahip olan tacir yardımcısı, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı, genel yetkili ticari vekil sayılır.

BK. m.453 hükmündeki ve yukarıdaki tanımlamalar dikkate alındığında bir işletmeye atanan ticari vekilin, genel yetkili ticari vekil sayılabilmesi için şu özellikleri taşıması gerekir. İlk olarak ticari vekilin, bir ticarî işletmeye tayin edilmesi gerekir. Zira ticari vekiller, ancak ticarethane, fabrika veya ticari şekilde işletilen müesseselerin, bir başka deyişle ticari işletmenin işlerini görmek üzere tayin olunabilirler⁷⁷. Ticari işletme niteliği taşımayan diğer işletmelere, yani esnaf işletmesine ticarî vekil tayini mümkün değildir⁷⁸.

İkinci olarak, ticarî vekiller, ancak işletme sahibi veya ticarî mümessil tarafından atanabilir. Ticari vekil tayinine kural olarak işletme sahibi yetkilidir. Ayrıca ticari işletmenin gayesine dâhil olan tüm işlemleri yapmaya yetkili olan ticari mümessil tarafından da tayin edilebilir⁷⁹.

Üçüncü olarak ticari vekilin temsil yetkisinin kapsamı ve sınırı, kendisine bırakılan işin ya da işlemin niteliğine göre belirlenir. Ancak, genel yetkili ticarî vekil işletmenin her türlü işini görmek üzere görevlendirilir⁸⁰.

⁷⁶ Bkz. **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.494; **Baştuğ/ Erdem**, s.154.

⁷⁷ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.428; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.494-495; **Ayhan**, s.593.

⁷⁸ **Ayhan**, s.594; **Baştuğ/ Erdem**, s.202.

⁷⁹ **İmregün**, Kara Ticaret Hukuku, s.123; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.172.

⁸⁰ **Ayhan**, s.594; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.428; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.173.

B-Özel Yetkili Ticari Vekiller

BK. m.453 hükmünde genel yetkili ticari vekillerin yanı sıra özel yetkili ticari vekiller de “muayyen bazı muameleleri için” cümlesiyle ifade edilmiştir. Genel yetkili ticarî vekiller, işletmenin bütün işlerini yerine getirmek için tayin edilirken; özel yetkili ticarî vekiller, sadece tacir tarafından kendilerine verilmiş olan belirli görevleri yerine getirirler.

Özel yetkili ticarî vekilin temsil yetkisinin sınırları kendisine bırakılan işlem veya işin gerektirdiği yetkilerle tahdide uğrar⁸¹. Genel yetkili ticarî vekiller gibi özel yetkili ticarî vekiller de yaptıkları iş veya hizmet için olağan olan işlemleri yapmak yetkisine haizdirler. Örneğin, ticarî bir işletmede toptan veya perakende mal satmak üzere görevlendirilmiş bir tezgâhtar, işletme içerisinde sattığı malın bedelini alma ve malı teslim yetkisine sahiptir.

Özel yetkili ticari vekiller, satış mağazası memurları ve seyyar tüccar memurlarıdır önemine binaen kanunda özel olarak düzenlenmiştir.

1-Satış Mağazası Memurları

Satış mağazası memurları, BK. m.453 hükmüne 6763 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Meriyet ve Tatbik Şekli Hakkındaki Kanun'un 41. maddesi ile eklenen, üçüncü fıkra hükmü ile ticari vekilin bir türü olarak düzenlenmiştir. BK. m.453/3 hükmü, Eski Ticaret Kanunu'nun satış memurlarını düzenleyen 100. maddesinden alınmıştır. Doktrinde BK. m.453/3 ile ticari vekilin, durumuna ve görevine göre ticari örf ve âdetlerle bağlanan yetkileri taşıdığı yolundaki temel kurala kesinlik ve açıklık getirilmek istendiği ifade edilmiştir⁸².

BK. m.453/3 hükmüne göre; “Mağaza içinde müşterilerin kolaylıkla görebilecekleri bir yerde ve kolayca okuyabilecekleri bir şekilde aksi ilan edilmiş olmadıkça, toptan, yarı toptan veya perakende satış mağazalarının memur veya

⁸¹ Arslanlı, Kara Ticareti Hukuku, s.174.

⁸² Feyzioğlu, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.434-435.

müstahdemleri, o mağazanın mûtdad satış muamelelerinin hepsini yapmaya, salahiyetli oldukları muameleler hakkındaki faturaları imzalamaya, bu mutad muamelelerden doğan borçların yerine getirilmesine veya bunların hiç veyahut gereği gibi yerine getirilmemiş olmasına ilişkin ihtar veya diğer beyanları işletme sahibi adına yapmaya, bu mahiyetteki ihtar ve diğer beyanları ve hususiyle mutad muamele dolayısıyla teslim edilmiş olan mallara ilişkin ayıp ihbarlarını mağaza sahibi adına kabule salahiyetli sayılırlar; şu kadar ki, kendilerine yazı ile salahiyet verilmiş olmadıkça mağaza dışında ve kasa memurları tayin edilmiş ise, mağaza içinde mal parasını isteyip alamazlar. Bu kimseler, mal parasını almaya salahiyetli buldukları hallerde faturaları kapatmaya veya makbuz vermeye de salahiyetlidirler”.

Doktrinde⁸³ ise satış mağazası memuru, “toptan, yarı toptan veya perakende satış mağazalarının mûtdad satış işlemlerinin hepsini yapmaya, yetkili oldukları işlemler hakkındaki faturaları imzalamaya, bu mûtdad işlemlerden doğan borçların yerine getirilmesine veya bunların hiç veyahut gereği gibi yerine getirilmemiş olmasına ilişkin ihtar veya beyanları işletme sahibi adına yapmaya, bu mahiyetteki ihtar veya diğer beyanları ve hususiyle mûtdad işlem dolayısıyla teslim edilmiş mallara ilişkin ayıp ihbarlarını mağaza sahibi adına kabule tacir tarafından yetkili kılınmış memur ve müstahdemlerdir” şeklinde tanımlanmaktadır.

Kanundaki ve doktrindeki tanımlamalardan hareketle satış mağazası memurlarının niteliklerini şu şekilde saymak mümkündür.

İlk olarak; satış mağazası memurları, bir ticarî işletmenin toptan, yarı toptan veya perakende satış mağazalarında görev yapmak üzere tayin edilirler.

İkinci olarak satış mağazası memurları, ticarî işletme sahibi tarafından atanabildikleri gibi, ticarî mümessil ve genel yetkili ticarî vekil tarafından da tayin edilebilirler. Satış mağazası memur veya müstahdemi ile tacir arasında bir hizmet ilişkisinin bulunması şart değildir. Tacirin bilgisi dâhilinde, mağazada satış

⁸³ **Ayhan**, s.596-597; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.435.

yerlerinde bulunanlar, örneğin tacirin yeğeni, iyi niyetli kişilere karşı satış mağazası memur veya müstahdemi sayılır⁸⁴.

Üçüncü olarak satış mağazası memurları, ticari işletmenin değil, satış mağazasının olağan işlerinin görülmesi ile görevlidirler. Ayrıca satış mağazası memurlarının tayini özel bir şekle bağlı değildir. Sarih veya zımni olarak satış mağazası memuru tâyin edilebilir.

2-Seyyar Tüccar Memurları

Seyyar tüccar memurları, BK. m.454 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, “Bir müessese için merkezinin haricindeki mahallerde muamele icra eden seyyar memurlar, müessese namına sattıkları malın bedelini almak ve makbuz vermek ve borçluya mehil ita etmek salâhiyetini dahi haiz sayılırlar.

Bu salâhiyetin tahdidi, hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı muteber değildir”.

Seyyar tüccar memurları, pazarlama faaliyetine yardımcı olmasını sağlamak amacıyla faaliyet gösteren ve özel ticari vekil özelliği taşıyan bir bağımlı tacir yardımcısıdır⁸⁵.

Ticarî işletme sahibi durumundaki tacir, satışı arttırmak ve bu yolla kârını arttırmak ister. Bunu gerçekleştirmek için de geniş bir pazar payına ihtiyaç vardır. Tacir, pazar payını çeşitli şekillerde arttırabilir; şube açabileceği gibi, acente tayin etmek yoluna da başvurabilir. Bu tür durumlar ancak, o yerdeki iş hacminin büyük olmasına bağlıdır. O yerlerdeki iş hacmi uygun değilse, şube açmak veya acente

⁸⁴ **Ayhan**, s.597; **Erkol**, s.29.

⁸⁵ **Öçal Akar**, Türk Hukukunda Seyyar Tüccar Memurları, ESADER 1969, C.V, S.1, s.355 vd.; **Ayhan**, s.597.

tain etmek yerine seyyar tüccar memurlarından yararlanması daha uygun olacaktır⁸⁶.

Seyyar tüccar memurları, temsil ettikleri tacire müşteri potansiyeli oluşturmaya çalışır ve onları alışverişe teşvik eder, görevli olduğu bölge içinde temsilcisi olduğu ticarî işletmeye karşı bir güven oluşmasını sağlamaya çalışır; bir takım konularda müşterileri bilgilendirir⁸⁷.

Seyyar tüccar memurları belirli bir işletme için, sürekli olarak faaliyette bulunurlar. Birden çok işletme için faaliyet yürüten veya sadece bir sözleşmenin yapılması için aracılık yapan kimseler BK. m.454 hükmüne tâbi olmayacaktır⁸⁸. Bu tür kimseler, seyyar tüccar memuru olmayıp, gezici tellâl durumundadırlar⁸⁹.

Seyyar tüccar memurları, ticarî vekilliğin özel bir türü olduğundan dolayı BK. m.453/1-2 hükümleri bunlar bakımından da uygulama alanı bulur⁹⁰. Seyyar tüccar memurunu ticarî vekilden ayıran temel fark, bunların işletme merkezi dışında faaliyet göstermeleridir⁹¹.

Seyyar tüccar memurları, ticari işletmenin, merkezinin ve şubelerinin dışındaki yerlerde faaliyet göstermek için ticarî işletmenin sahibi veya işletmenin ticarî mümessili tarafından tayin edilebilir. Ayrıca işletme merkezinin ve şubelerinin bulunduğu yerler dışında, işletmenin işlerini görmek üzere görevlendirilir. Seyyar tüccar memurları, işletme adına sattıkları malın bedelini almak ve makbuz vermek, borçluya vade tanımak hakkına sahiptirler.

⁸⁶ **Baştuğ İrfan**, Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzmir 1974, s.156; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.289; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.496; **Arkan**, s.179; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.289; **Baştuğ/ Erdem**, s.156; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.356, **Ayhan**, s.597.

⁸⁷ **Ayhan**, s.597; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.496; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.436; **Özdemir**, s.204; **Tuna Ergun**, Ticaret Hukuku, C.I., Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul 1976, s.180; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.356.

⁸⁸ **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.357; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.177; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.437

⁸⁹ **Ayhan**, s.597; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.357; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.437.

⁹⁰ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.176; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.358; **Ayhan**, s.597; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.437; **Becker**, s.594.

⁹¹ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.176; **Ayhan**, s.597.

II.BÖLÜM

TİCARİ VEKİLİN TAYİNİ VE TEMSİL YETKİSİ

Ş3.TİCARİ VEKİLİN TAYİNİ

I-TİCARİ VEKİLİ TAYİNE YETKİLİ KİŞİLER

Ticari vekile ilişkin kanuni tanımlamanın yapıldığı BK. m.453 hükmünde ticari vekili tayine yetkili kişi olarak, "...bir ticarethane veya fabrika veya ticari şekilde işletilen diğer bir müessese sahibi tarafından..." ifadesi kullanılmıştır.

BK. m.453 hükmünde kullanılan ifadenin, bizzat işletmenin sahibi olarak değil, daha ziyade "işleten" şeklinde anlaşılması gerekir⁹². Zira burada önemli olan işletme sahibi olmak değil, kendi adına işletmektedir⁹³. İşleten kişi, gerçek bir kişi olabileceği tüzel kişi de olabilir. Bu nedenle aşağıda ticari vekili tayine yetkili kişiler olarak; gerçek ve tüzel kişi tarafından işletilen ticari işletmeler bakımından ayırımı gidilerek bir inceleme yapılacaktır.

A-Gerçek Kişi Tarafından İşletilen Ticari İşletmelerde

1-Ticari İşletme Sahibi

Ticari işletme sahibi kavramı, işletme üzerinde mülkiyet hakkına sahip olmaktan daha geniş bir kavramdı. Zira ticari işletme sahibi ve işletmeyi işleten kişi aynı kişiler olabileceği gibi bu iki sıfatın farklı kişilere ait olduğu durumlarda söz konusu olabilir. Hâsılat kiracısı örneğinde olduğu gibi işletme üzerinde hukuki tasarrufta bulunma yetkisine sahip diğer kişiler de işletme sahibidir.

Her ne kadar BK. m.453 hükmünde "müessese sahibi" kavramı kullanılmış ise de, ticari vekil tayin edebilmek için, bir kimsenin mutlaka ticari işletme sahibi olması gerekli değildir. Önemli olan ticari işletmeyi kendi adına işletmesidir⁹⁴. Bu

⁹² Arslanlı, Kara Ticareti Hukuku, s.164-165; Arkan, s.176 dn. 2.

⁹³ Karahan, Ticarî İşletme, s.276-277; Birsnel, Ticari İşletme Hukuku, s.2 vd.; Arslanlı, Kara Ticareti Hukuku, s.164-165; Ayhan, s.594; Kırcı, s.49-50.

⁹⁴ Arslanlı, Kara Ticareti Hukuku, s.164-165; Birsnel, Ticari İşletme Hukuku, s.3; Kırcı, s.49-50; Ayhan, s.594; Karahan, Ticarî İşletme, s.276-277.

nokta da TTK. m.14/1 hükmü dikkate alınmalıdır. Böylece, bir ticari işletmeyi kendi adına hâsılat kiracısı olarak işleten kimse de tacir sayılır. Dolayısıyla, ticari vekil tayin edecek kişi, ticari işletmenin gerçek sahibi olmayıp kiracı durumunda ticari işletmeyi işleten ve bu nedenle de tacir olan kişidir⁹⁵.

Gerçek kişi tacirin ticari vekil tayin edebilmesi için, hukuki işlem yapma ehliyetine, yani fiil ehliyetine sahip olması gerekir⁹⁶. Fiil ehliyetine sahip olmayan bir tacir tarafından kurulan ticarî vekâlet ilişkisi geçerli değildir⁹⁷. Ticarî işletmeye ilişkin neredeyse her türlü işlemi yapabilen ticarî mümessil de, ticarî vekil tayin yetkisi bulunmaktadır⁹⁸.

Ticari vekillik, ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki güven ilişkisine dayanır. Bu nedenle de ticari işletme sahibi, ancak kişi olarak güvenilir olduğunu düşündüğü bir kişiyi ticarî vekil olarak görevlendirir. Bu güven ilişkisi özellikle de genel yetkili ticarî vekil bakımından daha da önemli hale gelir. Bu nedenle genel yetkili ticari vekil, kendisiyle aynı yetkilere sahip genel yetkili bir ticari vekil tayin edemez. Buna karşılık genel yetkili ticari vekil, ticari vekilliğin diğer türleri olan satış mağazası memuru ve seyyar tüccar memuru tayin edebilir⁹⁹. Çünkü satış mağazası memuru ve seyyar tüccar memurunun yapabileceği işlemler, genel yetkili ticari vekilin temsil yetkisinin kapsamı içinde bulunur.

TTK. m.14/3 hükmüne göre “tacir gibi sorumlu olan” kişiler, tacir olmanın imkânlarından yararlanamaz, sadece tacirlere yüklenen yükümlülüklerle katlanırlar. Ticari vekil tayini, tacir için bir hak olması nedeniyle bu şekilde tacir gibi sorumlu

⁹⁵ **Birsel**, Ticari İşletme Hukuku, s.3; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.487, **Kırca**, s.50; **Ayhan**, s.594.

⁹⁶ **Öztan** Bilge, Şahsın Hukuku- Hakikî Şahıslar, 10. Bası, Ankara 2001, s.82; **Özkent** A. H., Medenî ve Ticarî Bakımdan Reşid Olmayan Mümessilin Temsil Salâhiyeti, İBD 1944, C. VIII, S. 6, s.323; **Kırca**, s.50.

⁹⁷ **Erkol**, s.33; **Kırca**, s.50.

⁹⁸ **Kırca**, s.46; **Ayhan**, s.594; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.171-172; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.430; **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.176; **Arkan**, s.177-178; **Kırca**, s.46.

⁹⁹ **Erkol**, s.33.

olan kişiler, ticari vekil tayin edemezler. Bu kişiler tarafından, ticari vekil adı altında tayin edecekleri kişiler, genel hükümlere tabi temsilci niteliğindedir¹⁰⁰.

2-Kanuni Temsilci

Ticarî vekil tayin etme yetkisi işletme sahibine aittir. İşletme sahibinin ticari vekil tayin edebilmesi için, fiil ehliyetine sahip olması gerekir. Fiil ehliyetinin şartları ise, ayırtım gücüne sahip olmak, erin olmak ve kısıtlı olmamaktır. İşletme sahibinin fiil ehliyeti yoksa ticarî vekil, kural olarak onun kanunî temsilcisi tarafından belirlenecektir¹⁰¹.

Küçük veya kısıtlıların da bir ticarî işletmeye sahip olmaları ticari yaşamda, karşılaşılması mümkün olan bir durumdur. Bu durumda tacir sıfatı, işletmeyi küçük veya kısıtlı adına işleten olsa bile, veli veya vasiye değil, küçük veya kısıtlıya aittir (TTK m.15). Buna karşılık küçük veya kısıtlıya ait ticari işletmeye ticari vekil tayin yetkisi, kanuni temsilci durumundaki veli veya vasiye ait olacaktır.

Velayet altındaki küçüğün, ticarî işletmesine ticarî vekil tayin etmesi halinde, ana ve babanın bu işleme sonradan icazet vermesi mümkündür. Vesayet altındaki küçükler ve kısıtlılar bakımından farklılık ortaya çıkar. TMK m.462 hükmüne göre, vasinin, küçük veya kısıtlı adına, ödünç alıp vermek, kambiyo taahhütlerinde bulunmak gibi bazı işlemleri yapabilmesi için vesayet makamından, TMK m. 463 hükmünde sayılan hallerde ise işlemi yapabilmesi için denetim makamından izin alınması gerekir.

Vesayet ve denetim makamının iznini gerektiren işlemler incelendiğinde, ticari vekil atanmasının bunlar arasında sayılmadığı görülür. Bu nedenle vesayet altındaki kişiler bakımından ticarî vekili vasinin atayabileceği onucuna varılabilir. Çünkü vasi tarafından yapılması tamamen yasaklanmış veya vasinin yapması izne bağlanmış işlemlerin, genel yetkili ticarî vekil tarafından da yapılamayacağı açıktır.

¹⁰⁰ Kırca, s.51.

¹⁰¹ Kırca, s.51.

Genel yetkili ticarî vekilin dahi temsil yetkisinin kapsamı, ticarî işletmenin olağan işlemleri ile sınırlıdır ve ticarî vekil işletme sahibinden özel yetki almadıkça, ödünç alamaz, kambiyo taahhüdünde, muhakeme ve murafaada bulunamaz. Bu nedenlerde, ticarî vekilin temsil yetkisi dâhilinde bulunan ve ticarî işletme adına yapabileceği işlemler, vesayet altındaki kişinin menfaatleri ile de çelişmez¹⁰².

Velayet altındaki bir küçüğe TMK. m.359 hükmüne göre, velisi tarafından bir meslek ve sanatla uğraşma izni verilmesi mümkündür. Vesayet altındaki küçük ve kısıtlılar bakımından da, vasinin ve denetim makamının izniyle bir meslek ve sanatla uğraşma izni verilmesi mümkündür (TMK m.459 ve m.462). Böyle bir durumda küçük veya kısıtlı, bu meslek ve sanatın gerekli kıldığı her türlü hukuki muameleyi yapabilir¹⁰³. Ticarî vekil tayini de bu meslek ve sanatın gerekli kıldığı işlemlerden olduğundan, kendisine bir meslek ve sanatla uğraşma izni verilmiş küçük veya kısıtlının ticarî vekil tayin edebileceği sonucuna ulaşabilmek gerekir.

Kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla beraber korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlanması gerekli görülen ergin bir kişiye belirli işlerde görüşü alınmak üzere bir yasal danışman atanır. Kendisine yasal danışman atanan kişiler esas itibariyle tam ehliyetlidirler; sadece belirli işlemler bakımından yasal danışmanın görüşünün alınması gerekir. Yasal danışmanlık, oy danışmanlığı veya yönetim danışmanlığı şeklinde gerçekleşir. Oy danışmanlığında, yapılan hukukî işlemlerin geçerli olabilmesi danışmanın olumlu görüşüne (oy) bağlıdır (TMK. m.429). Yönetim danışmanlığı; sınırlı ehliyetli bir kimsenin mallarının idaresi için atanır, belirli bir malın veya işletmenin idaresi verilmektedir¹⁰⁴.

Kendisine oy danışmanı tayin edilmiş kişilerin ticarî vekil tayin edilebileceğini kabul etmek gerekir. Çünkü bu kişiler, sadece TMK m.429 hükmünde sayılan hallerde danışmanlarının olumlu görüşünü (oyunu) almak zorundadırlar. Bu

¹⁰² Buna karşılık vasinin ticari mümessil tayin edemeyeceği konusunda bkz. **Birsel**, Ticari İşletme Hukuku, s.3; **Arkan**, s.166 vd.; **Kırca**, s.52

¹⁰³ **Öztan**, s.106; **Zevkliler Aydın/ Acabey M. Beşir/ Gökyayla K. Emre**, Zevkliler Medenî Hukuk, 6. Bası, Ankara 2000, s.284.

¹⁰⁴ **Oğuzman M. Kemal/ Seliçi Özer/ Oktay Saibe**, Kişiler Hukuku, Gerçek Ve Tüzel Kişiler, 7. Bası, İstanbul 2002, s.57.

kişiler sayılan hallerin dışında kendi iradeleriyle işlem yapabilir. Ancak, kendisine oy danışmanı tayin edilmiş kişi, ticari vekil tayin ettikten sonra BK m. 453/2 hükmündeki işlemler için özel yetki verememelidir. Çünkü özel yetkiyi gerektiren işlemlerden bazıları TMK m. 429 hükmünde sayılan ve oy danışmanının onayını gerektiren işlemler arasındadır. Buna karşılık, yasal danışman durumundaki oy danışmanı, danışmanı olarak görev yaptığı kişiye ait ticari işletmeye ticari vekil atayamaz. Çünkü oy danışmanı, kanuni temsilci değildir. Sadece işlemlere onay verir.

Kendisine yönetim danışmanı tayin edilmiş kişilerin mal varlığının sermaye bölümü üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi elinden alındığından, bu işlemler danışman tarafından yerine getirilecektir¹⁰⁵. Buna karşılık ticarî vekil tayini, sermaye üzerinde tasarruf niteliğinde bir işlem değildir. Bu nedenle de kendisine yönetim danışmanı atanmış kişi, sahibi olduğu ticarî işletmeye ticarî vekil tayin etme yetkisine sahiptir.

Kayımlıkta, temsil kayımlığı ve yönetim kayımlığı şeklinde gerçekleşir. Kayıym tayin edilmesi, kural olarak fiil ehliyetine etki etmez. Zira kayıym atanması, kişinin kısıtlanması anlamına gelmez¹⁰⁶. Temsil kayıymı (TMK m.458), sadece kendisine verilen işi gördüğü için, ticari vekil tayin etme yetkisi yoktur. Yönetim kayıymı ise (TMK m.460), malların idaresi ve korunması için gerekli olan işlemleri yani olağan işlemleri bizzat yapabileceğinden ve ticari vekil tayini de söz konusu ticari işletme bakımından olağan bir işlem sayıldığından ticari vekil tayin edebilmelidir.

¹⁰⁵ Dural Mustafa/ Öğüz Tufan, Türk Özel Hukuku, C. II - Kişiler Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2002, s.61.

¹⁰⁶ Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, s.1063-1064.

3-Adi Şirkette

Ticari vekil, ticari bir işletmeye atanır. Bir adi şirketin ticari işletme işletip işletemeyeceği doktrinde tartışmalı olmakla birlikte baskın görüş, işletilebileceği yönündedir¹⁰⁷.

Adi şirketin ticari işletme işlettiği durumlarda ticari işletme işleten sıfatı, yani tacir sıfatı, şirketin tüzel kişiliği olmadığından ortaklara ait olacaktır¹⁰⁸.

BK. m.525 hükmüne göre adı şirkette yönetim, ortaklardan birine/birkaçına ya da şirket dışından bir kişiye bırakılmadıkça tüm ortaklara aittir. Olağanüstü işler bakımından ise yönetici olsun veya olmasın tüm ortakların oybirliği aranır. BK. m.525/2 hükmüne göre umumî vekil tayini, olağanüstü işlemlerden sayılmış ve bunun ancak ortakların ittifakıyla yapılabileceği belirtilmiştir. Buna göre umumi ticari vekil ancak ittifakla verilecek bir kararla tayin edilebilir. Aksi sözleşmede kararlaştırılmak şartıyla, umumi ticari vekil çoğunluk kararıyla da tayin olunabilir¹⁰⁹.

B-Tüzel Kişi Tarafından İşletilen Ticari İşletmelerde

1-Ticaret Şirketlerinde

Ticaret şirketleri, TTK m.18/1 hükmü uyarınca, tacir olmaya ilişkin kriterlere tâbi tutulmaksızın, sadece ticaret şirketi olmalarından dolayı tacir sayılmışlardır. Ticaret şirketlerinin idare ve temsili, organları aracılığıyla gerçekleştirildiğinden, ticarî vekil tayin etme yetkisi de bu organlara ait olacaktır¹¹⁰.

¹⁰⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Karayalçın** Yaşar, Ticaret Hukuku II., Şirketler Hukuku, Giriş-Adi Şirket-Ticaret Şirketleri (Kollektif-Komandit-Limited-Kooperatif Şirketler), 2. Bası, Ankara 1973, s.83 vd; **Domaniç** Hayri, Adi Şirketler, Kollektif ve Komandit Şirketler, TTK. Şerhi, C.I, İstanbul, 1988, s.392-393; **Ansay** Tuğrul, Adi Şirket-Dernek ve Ticaret Şirketleri, Ankara, 1967, s.157 vd.; **Kalpsüz** Turgut, Adi Şirket, Türk Hukuk Ansiklopedisi C.1., Ankara 1962, s.204; **Özenli** Soysal, Uygulamada Adi Ortaklık ve Neden Olduğu Davalar, Ankara, 1988, s.7-8.

¹⁰⁸ **Domaniç**, Adi, Kollektif Ve Komandit Şirketler, s.392-393; **Pulaşlı** Hasan, Şirketler Hukuku, 4. Tıpkı Basım, Adana 2006, s.24; **Arkan**, s.114-115; **Özenli**, s. 208.

¹⁰⁹ Bkz. **Domaniç**, Adi, Kollektif Ve Komandit Şirketler, s.401.

¹¹⁰ Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...Mahkemece yapılması gereken iş; 08.01.2001 tarihli vekaletnamelerin o tarih itibariyle şirketi temsil ve ilzama yetkili kişiler tarafından verilip

Ticaret şirketlerinde idare ve temsil yetkisine sahip olan organlar, her ticaret şirketinin türüne göre farklılık gösterir. Bu nedenle aşağıda her şirket türü bakımından durum ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Ticaret şirketleri bakımından ticari vekilin tayininde ortak olan özellik, ticaret şirketlerinin tümünde ticari vekilin, şirket ana sözleşmesiyle tayin edilebilmesinde görülür.

a-Kollektif Şirkette

TTK. m.160 hükmüne göre kollektif şirketlerde, her bir ortak ayrı ayrı şirketi idareye yetkilidir. Ancak, şirket sözleşmesiyle veya ortakların çoğunlukla verecekleri bir kararla, şirketin idaresinin ortaklardan birine veya birkaçına bırakılması da imkân dâhilindedir. TTK. m.160/2'de, ticari mümessil ve diğer ticari vekiller hakkındaki hükümlerin saklı tutulduğu ifade edilmiştir. Buna göre kanun koyucu, kollektif şirketin idare ve temsili konusunda üçüncü bir kişinin ticari vekil olarak tayinini saklı tutmuş; ancak bunun nasıl yapılacağına dair açık bir hüküm koymamıştır.

Kollektif şirketlerde, yönetim işleri, olağan işler ve olağanüstü işler, olmak üzere ikiye ayrılır ve yönetim yetkisi olağan işleri kapsar. Olağan işler, idareciler tarafından, şirket maksat ve mevzuunun elde edilmesi için yapılan işlerken; olağanüstü işlemler ise idare haklarının kapsamı dışında kalan işlemlerdir.

Kanaatimizce de ticari vekil tayini, şirketin idaresiyle ilgili olağan bir işlemdir. Bu nedenle de kollektif şirkette idare hak ve vazifesine sahip olanlar, ticari vekil tayin edebilmelidir¹¹¹.

verilmediğinin tesbitinden sonra şirket yetkilileri tarafından verildiğinin belirlenmesi halinde bu vekaletnamelerin içeriğinin değerlendirilerek B.K.nun 449.madde hükmünde Mehmet Eruzun'un ticari vekil niteliğinde olup olmadığını tesbit ettikten sonra oluşacak sonuca göre bir karar vermekten ibaretken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir...". Yarg. 12HD. 13.12.2005 tarih, E. 2005/20323, K. 2005/24891 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

¹¹¹ Aynı yönde görüş için bkz. **Erkol**, s.38; **Demirvuran**, s.57. Ticari mümessil tayini, şirket sözleşmesiyle sadece idare hakkını haiz ortaklara bırakılmadıkça, olağanüstü bir işlem olmasından dolayı, idareci olsun olmasın bütün ortakların ittifakını gerektirir şeklindeki görüş için bkz. **Kırca**, s.57; **Birsel**, Ticari İşletme Hukuku, s.4; **Arslanlı Halil**, Kollektif ve Komandit Şirketler, 2. Bası, İstanbul 1960, s.271; **Karayalçın**, Şirketler Hukuku, s.257-258. Ancak, iç ilişkiadaki bu hükme riayet edilmeden, temsil yetkisine sahip ortağın verdiği temsil yetkisi geçerlidir. Bu şekilde tayin edilen ticari mümessilin iyi niyetli üçüncü kişilerle yaptığı hukuki işlemler şirketi bağlar. Bu durumda da,

b-Komandit Şirkette

TTK. m.248 ve m.257 hükümleri uyarınca komandit şirketlerde, şirketi idare ve temsil etme yetkisi, sınırsız sorumlu tutulan komandite ortaklara aittir. Buna karşılık komanditer ortakların idare hakkı bulunmamaktadır. Komanditer ortak için yönetim alanında olağan işler bakımından herhangi bir yetkiden söz etmek mümkün değildir. Bu durumda ortaklık konusuna giren olağan işlerin görülmesi komandite ortaklara aittir¹¹².

Ticari vekil tayini, şirketin idaresiyle ilgili olağan bir işlemdir. Bu nedenle ticarî vekil tayin yetkisinin komandite ortaklara ait olduğu sonucuna varılabilir. Komandite ortak tek ise onun tarafından alınacak bir kararla, birden fazla komandit ortak var ise, onların oybirliği ile alınacak bir karar ile ticari vekil tayin edilebilir¹¹³.

TTK m.476/1 hükmü karşısında adi komandit şirket bakımından yapmış olduğumuz açıklamalar, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket bakımından da aynen geçerlidir.

c-Anonim Şirkette

TTK. m.317 hükmüne göre anonim şirketlerde, şirketi idare ve temsil yetkisi kural olarak yönetim kuruluna aittir. TTK. m.328 hükmüne göre de, memur ve müstahdemlerin tayini yetkisinin genel kurula ait olduğuna ilişkin esas sözleşmede bir hüküm bulunmuyorsa, söz konusu yetki yönetim kuruluna aittir.

temsil yetkisine sahip ortak, diğer ortaklara karşı sorumlu olur. Ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz. **Arslanlı**, Kollektif ve Komandit Şirketler, s.335-336; **Kırca**, s.57.

¹¹² **Poroy Reha/ Tekinalp Ünal/ Çamoğlu Ersin**, Ortaklıklar Ve Kooperatif Hukuku, 9. Bası, İstanbul 2003, s.216-217; **Baştuğ**, s.153 vd.

¹¹³ Ticari mümessil tayinine ilişkin olarak; şirketin idaresiyle ilgili olağanüstü bir işlem sayılması ve olağanüstü işlemlerde komanditerlerin de oy hakkına sahip olmaları karşısında ticari mümessil tayini, komandite ve komanditer ortakların birlikte verecekleri bir kararla gerçekleştirilir. Bununla birlikte, bu usule uyulmadan komandite ortak tarafından bir ticari mümessil tayin edilir ve bu ticari mümessil üçüncü kişilerle hukuki işlem yaparsa, şirket iyi niyetli üçüncü kişilere karşı anılan hukuki işlemle bağlı olacaktır. Değerlendirmeler için bkz. **Kırca**, s.57-58. Doktrindeki bir başka görüş, tayin işlemlerinin sadece komandite ortakların ittifakla alacakları bir kararla gerçekleştirileceği şeklindedir. Bkz. **Birsel**, Ticari İşletme Hukuku, s.5.

Bu iki hüküm bir arada göz önünde bulundurulduğunda anonim şirketlerde ticari vekil tayin edilmesi konusunda şu sonuçlara ulaşılabilir; ilk olarak ticari vekilin ana sözleşme ile tayin edilmesi mümkün olduğu gibi, sözleşmeye ticari vekillerin genel kurul tarafından tayin edileceğine ilişkin bir kayıt da konulabilir. Şayet böyle bir kayıt yok ise idare ve temsil yetkisini haiz yönetim kurulu, ticari vekil tayinine yetkilidir¹¹⁴.

Anonim şirketlerde yönetim kurulunca ticarî vekil tayini, şirket ana sözleşmesine hüküm konulmak suretiyle, bir takım kayıt ve şartlara tâbi tutulabilir. Bu kayıt ve şartlar yerine getirilmediği takdirde yönetim kurulu, ticari vekil tayin edemeyecektir. Bu tür kayıt ve şartlara örnek olarak, yönetim kurulu tarafından ticarî vekil tayin edebilmesi, genel kurulun onayına tâbi tutulması verilebilir. Ana sözleşmede yer alan bu tür bir kayıt ve şart şirketin iç ilişkisiyle ilgilidir. Bu nedenle yönetim kurulunun bu kayıt ve şartlara uymaksızın ticarî vekil tayin etmesi halinde, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı bu durum ileri sürülemeyecektir¹¹⁵.

TTK m.319/2 hükmüne göre anonim şirketlerde, şirket ortağı olmayan kimselerden müdür seçilip, kendisine idare görevi ve temsil yetkisi verilebilmesi mümkündür. Bu kişilerin ve TTK. m.342 vd. hükümlerinde düzenlenen müdürlerin ticari mümessil sıfatına haiz kabul edildiğinden ticari vekil atama yetkileri de vardır¹¹⁶.

d-Limited Şirkette

TTK. m.539 hükmüne göre, limited şirketlerde ticarî vekil tayinine yetkili organ, şirket sözleşmesinde aksine hüküm olmadıkça şirket genel kuruldur. TTK m.545 hükmünde ise özel olarak “ticarî mümessil ve vekillerin tayinini” düzenlemiştir. Bu maddeye göre, sözleşmede aksine hüküm olmadıkça ticarî

¹¹⁴ **Kırca**, s.59-60: **Birsel**, Ticari İşletme Hukuku, s.6-7.

¹¹⁵ **Kırca**, s.60.

¹¹⁶ **İmregün** Oğuz, Anonim Ortaklıklar, 4. Bası., İstanbul 1989, s.252; **Domaniç** Hayri, Anonim Şirketler ve Uygulaması TTK. Şerhi, C.II, İstanbul 1988, s.715 vd.; **Arslanlı** Halil, Anonim Şirketler, C. II, Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, İstanbul 1960s. 206-207; **Kırca**, s.59.

müessiller ile bütün işletmeyi idare yetkisine sahip olan ticarî vekiller, ancak genel kurul kararıyla tayin olunabilir. Bununla birlikte her müdür bu kişileri azletmek yetkisine sahiptir¹¹⁷. Buna göre şirket sözleşmesinde aksine hüküm olmadıkça, genel yetkili ticari vekil tayinine genel kurul yetkilidir. Genel yetkili ticari vekil doğrudan şirket sözleşmesiyle de tayin edilebilir. Buna karşılık satış mağazası memuru ve seyyar tüccar memuru, şirketi idare ve temsile yetkili müdürler tarafından tayin edilebilir¹¹⁸.

e-Kooperatifde

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu'nda, ticarî vekilleri kimin tayin edeceği konusunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durumda, kooperatifin yönetim ve temsil organı olan yönetim kurulunun, ana sözleşmede aksi bir hüküm bulunmadığı sürece ticarî vekil tayinine de yetkili olduğunu kabul etmek gerekir (m.58). Buna karşılık, ana sözleşmesi ile genel kurula veya yönetim kuruluna, kooperatifin yönetim ve temsilini kısmen veya tamamen kooperatif ortağı bulunmaları şart olmayan bir veya birkaç müdüre veya yönetim kurulu üyesine bırakmak yetkisi verilebilir. Böyle bir durumda yönetim kurulu üyesi veya müdürün, ticarî vekil tayini konusunda yetkili olduğu sonucuna varılabilir¹¹⁹.

¹¹⁷ **Pulaşlı**, s.522.

¹¹⁸ **Çevik** Orhan Nuri, *Limitet Şirketler Hukuku ve Uygulaması*, 2. Bası, Ankara 1987, s.250. Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; “..Şirket ortaklar kurulu kararıyla şirket müdürü'ne yapılacak işler bakımından ve bu işler için başkasına vekalet vermek için tam yetki verilmişse, müdür de bu yetkisine dayanarak, ihaleye teklif veren kişiyi ticari vekil tayin etmişse, ticari vekilin yaptığı hukuki işlemler şirketi ilzam eder. ...şirket ortaklar kurulunun 11.10.1985 gün ve 1 nolu kararıyla şirket müdürü Selahattin Oğuzatay'a TTK.nun 539/2. hükmüne uygun olarak yapılacak işler bakımından ve bu işler için başkasına vekalet verme yönünden tam yetki verilmiş olmasına, şirket müdürü Selahattin Oğuzata'nın da genel kurulca kendisine verilen bu yetkiye dayanarak ihaleye teklif veren Özender Durakan'ı BK.nun 453. maddesine uygun olarak ticari vekil tayin etmiş bulunmasına, bu durumda ticari vekilin yaptığı hukuki işlemlerin şirketi ilzam edeceğine göre davalı vekilin temyiz itirazları yerinde değildir...”. Yarg. 11HD. 31.5.1988 tarih, E. 1988/1077, K. 1988/3544 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

¹¹⁹ Bkz. **Demirvuran**, s.62.

2-Dernekler Tarafından İşletilen Ticari İşletmelerde

Dernekler, kazanç paylaşma amacı gütmeyen kişi topluluklarıdır (TMK. m.56/1). Derneklerin kazanç paylaşma amacı bulunmamakla birlikte, tüzüklerinde bulunan amacı gerçekleştirmek üzere gelir elde etmek için ticarî faaliyette bulunabilmesi mümkündür¹²⁰. TTK. m.18/1 hükmüne göre amacına ulaşmak için ticari işletme işleten dernekler, tacir sayılır. Buna karşılık kamuya yararlı demekler ticarî işletme işletseler dahi TTK m. 18/2 hükmü gereğince tacir sıfatını kazanmazlar.

Dernek, gerek alelade bir dernek olsun gerekse kamuya yararlı bir dernek olsun, dernek tarafından işletilen ticari işletmeye ticari vekil tayin edilmek gerekirse, bu konuda yetkili organ, dernek sözleşmesinde aksine bir hüküm bulunmadıkça, derneği idare ve temsile yetkili olan yönetim kuruludur.

3-Vakıflar Tarafından İşletilen Ticari İşletmelerde Ticaret Şirketlerinde

Vakıf, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluğudur. Vakıflar da, tıpkı dernekler gibi tüzüklerinde bulunan amacı gerçekleştirmek üzere gelir elde etmek için ticarî faaliyette bulunabilir. Bu şekilde ticari işletme işleten vakıfların, tacir sayılmaları gerektiği kabul edilmektedir¹²¹. Ayrıca ticari işletme işletmek amacıyla da vakıf kurulabileceği doktrinde kabul edilmektedir¹²².

Bir vakıf tarafından işletilen ticarî işletmeye ticarî vekil tayini durumunda, vakfı yönetmeye ve temsile yetkili olan yönetim organı, ticarî vekil tayinine de yetkili olacaktır (TMK. m.109).

¹²⁰ **Zevkililer/ Acabey/ Gökyayla**, s.590.

¹²¹ **Ballar** Suat, Medeni, Ticari ve Mali Hukuk Yönünden Dernek ve Vakıfların İktisadi İşletmeleri, Batider 1990, C.XV, S.3, s. 113; **Arkan**, s.123; **Birsel**, Ticari İşletme Hukuku, s.130; **Dural/ Ögüz**, s.339; **Oğuzman/ Selici/ Oktay**, s.274.

¹²² **Karayalçın**, Şirketler Hukuku, s.46-47; **Güneri** Hasan, Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına Göre Vakıf Türleri, Ankara 1976, s.42 vd.; Farklı değerlendirmeler için bkz. **Birsel**, Ticari İşletme Hukuku, s.130; **İşeri** Ahmet, Türkiye'de Medeni Kanuna Göre Kurulmuş Vakıflar Ve Sorunları, 1975, s.81.

4-Kamu İktisadi Teşebbüslerinde

TTK m.18/1 hükmüne göre kendi kuruluş kanunları gereğince özel hükümleri çerçevesinde idare edilmek veya ticarî şekilde işletilmek üzere devlet, vilayet, belediye gibi kamu tüzel kişileri tarafından kurulan teşekkül ve müesseseler de tacir sayılır. Bu teşekkül ve müesseselerin en önemlisini, 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenen kamu iktisadi teşebbüsleri oluşturur (m.2/1). Kamu iktisadi teşebbüsü kavramı, iktisadi devlet teşekkülü ile kamu iktisadi kuruluşlarını ifade eder. Teşebbüsler, tüzel kişiliğe sahip olup; bunların yönetim kurulu ve genel müdür olmak üzere iki organı vardır (m.5). Yönetim kurulu, teşebbüsün en yüksek seviyede yetkili ve sorumlu karar organı; genel müdürlük ise teşebbüsün yetkili ve sorumlu yürütme organıdır. Genel müdür, aynı zamanda yönetim kurulunun da başkanıdır.

Kamu iktisadi teşebbüslerinde yönetim kurulunun görevleri arasında genel müdür yardımcılarının, daire başkanlarının, müessese müdürlerinin ve benzer görevleri alacak personelin tayini sayılmıştır (m.9). Bu görevlerdeki elemanlar esas itibariyle ticarî mümessil veya ticarî vekil konumundadırlar¹²³. Bu nedenle ticarî vekil tayin yetkisinin de yönetim kuruluna ait olduğu kabul edilmelidir.

5-Devlet Ve Diğer Kamu Tüzel Kişileri Tarafından İşletilen Ticari İşletmelerde

Kamu tüzel kişisi niteliğinde olan devlet, il özel idaresi, belediye ve köylerin ticari şekilde işletilmek veya özel hukuk hükümlerine tabi olarak yönetilmek üzere işletmeler kurmaları mümkündür (TTK. m.18/1). Bu işletmeler, söz konusu kamu tüzel kişilerin ya doğrudan doğruya veya kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen bir tüzel kişi eliyle işletilir. Bu işletmelerin bir kısmı tüzel kişiliği varken bir kısmının tüzel kişiliği yoktur¹²⁴.

¹²³ Kırca, s.63.

¹²⁴ Örnekler ve ayrıntılı bilgi için bkz. Arkan, s.124 vd.

Devlet, vilayet ve belediye gibi kamu tüzel kişileri, bir ticarî işletmeyi ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılamazlar (TTK. 18/2). Buna karşılık tüzel kişiliğinin olup olmadığına bakılmaksızın bizzat işletmenin kendisi tacir sayılır. Bu tür işletmelere ise ticari vekil, tacir sayılmasalar da ilgili kamu tüzel kişisi tarafından tayin edilir¹²⁵.

6-Donatma İştirakinde

TTK. m.19 hükmüne göre tacirlere ilişkin düzenlemeler, donatma iştiraki hakkında da uygulanır. Donatma iştirakinin tüzel kişiliği bulunmadığından ticari işletme, donatma iştirakinde doğrudan doğruya iştirakin ortakları adına işletilmektedir¹²⁶.

Ortakların donatma iştirakine bir ticari vekil tayin etmeleri mümkündür. Bu durumda ortaklardan birinin donatma iştirakine ticari vekil olarak tayininde oy çokluğu, üçüncü bir kişinin tayini halinde ise, oy birliği aranmalıdır (TTK. m.954).

TTK m.955 hükmüne göre donatma iştirakinin idare ve temsili için tayin edilen gemi müdürü, donatma iştirakinin olağan işlemleri için gerekli olan muamele ve hukuki tasarrufları yapmaya yetkilidir. Ayrıca gemi müdürü, özel vekâleti haiz olmadıkça, iştirak veya müşterek donatanlardan herhangi biri namına kambiyo taahhüdüne girmeye yahut ödünç para almaya, gemiyi veya gemi paylarını satmaya, rehnetmeye yetkili değildir. BK m. 453 hükmü uyarınca genel yetkili ticarî vekil de bu tür işlemleri, işletme sahibinden özel yetki almadıkça yapamaz. Bu iki hükümden hareketle, gemi müdürünün, genel yetkili ticarî vekil olduğu sonucuna ulaşılabilir.

¹²⁵ Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri tarafından işletilen ticari işletmelere ticari mümessil, tacir sayılmasalar da ilgili kamu tüzel kişisi tarafından tayin olunur ve ticari mümessilin tescili bildirici niteliktedir. Ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz. **Domanıç**, s.322; **Kırca**, s.63.

¹²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Çağa** Tahir, Deniz Ticaret Hukuku I, Giriş-Donatan ve Kaptan, 7. Bası, İstanbul 1984, s.139 vd.; **Okay** Sami, Deniz Ticareti Hukuku I, Giriş-Gemi-Donatan ve Donatma İştiraki, İstanbul 1962, s. 242 vd.; **İzveren** Adil/ **Nisim** Franko/**Çalık** Ahmet, Deniz Ticaret Hukuku, Ankara 1994, s.111 vd.; **Kender** Rayegân/ **Çetingil** Ergon, Deniz Ticareti Hukuku Temel Bilgiler, İstanbul 1998, s.64 vd.

Bu nedenle de yüzden gemi müdürünün, kendisiyle aynı yetkilere sahip birini, yani genel yetkili ticarî vekili tayin etmesinin mümkün olmayacağı söylenebilir. Buna karşılık gemi müdürü, özel yetkili ticarî vekil tayin edebilir.

II- TİCARİ VEKİL OLARAK TAYİN EDİLEBİLECEK KİŞİLER

Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nda ticari vekil olarak kimlerin tayin edilebileceği konusunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak tacir ile bir ticari vekillik ilişkisinin kurulabilmesi için, ticari vekil olacak kişide bazı özelliklerin bulunması gerekir. Aranan bu özelliklere göre gerçek kişilerin veya tüzel kişilerin ticari vekil olması bakımından ikili bir ayırımla inceleme yapılacaktır.

A-Gerçek Kişiler

Gerçek kişiler, insanlardır. Ticari vekillik kurumunun ortaya çıkış amacı dikkate alındığında, gerçek kişilerin bu amacı gerçekleştirme bakımından en uygun kişiler olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Gerçek kişiler, kural olarak ticari vekil olabilir. Ticari vekil olarak atanacak kişinin tam ehliyetli olması gerekmez; tam ehliyetli olması aranmaz; ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir¹²⁷. Dolayısıyla sınırlı ehliyetsizler, ticari vekil olarak atanabilir. Çünkü bu tür bir görevlendirmede ticarî vekil değil, temsil olunan kişi, yani tacir borç altına girmektedir. Sınırlı ehliyetsizlerin ticarî vekil olarak tayin edilmesi halinde, yapacağı işlemlerin kâr ve zararı bütünüyle temsil olunana ait olacağından, sınırlı ehliyetsizin herhangi bir borç altına girmesiz söz konusu olmayacaktır¹²⁸. Ayrıca burada sınırlı ehliyetsizleri borç altına sokmayan bir hukuki

¹²⁷ **Özsunay** Ergun, Gerçek Kişilerin Hukukî Durumu, 4. Bası, İstanbul 1979, s.68; **Arkan**, s.167-168; **Kırca**, s.72.

¹²⁸ **Özkent**, s.322; Doktrinde bir görüş, sınırlı ehliyetsizlerin ticarî mümessillik ve ticarî vekillik yapabileceklerini ve bunun için de kanunî temsilcilerinin iznine ihtiyaç olmadığını açıkça belirtmektedir. Bkz. **Özsunay**, s.74.

işlem söz konusu olduğu için bunların kanuni temsilcilerinin izninin alınması da gerekmez.

Ayırtım gücüne sahip olmayan, yani tam ehliyetsiz kişilerin ticarî vekil olarak tayin edilmesi mümkün değildir. Çünkü bu kişilerin irade beyanında bulunabilmeleri mümkün olmayacaktır. Ticari vekil olarak atanan kişinin sonradan ayırtım gücünü kazanması da, tayin işlemini geçerli hale getirmez.

Tam ehliyetli olsalar bile bazı kişilerin nitelikleri bakımından ticarî vekil olarak tayin edilmeleri mümkün olmaz. İlk olarak, işletme sahibinin, kendisinin işletmesinde ticarî vekil olması işin doğası gereği mümkün değildir. Zira bir kimse, hem temsil eden hem de kendisinin temsilcisi olma anlamında temsilci sıfatını taşıması mümkün olmaz. İkinci olarak vasiyeti tenfiz memuru terekedeki bir ticarî işletmeye kendisini ticari vekil olarak tayin edemeyeceği gibi; adî şirkette de, ticarî vekil atamaya yetkili kişiler, kendilerini ticarî vekil olarak tayin edemezler¹²⁹. Aynı şekilde ticaret şirketlerinde temsile yetkili organlar ve ortakların tam ehliyetli olsalar dahi ticarî vekil olmaları mümkün değildir. Buna karşılık ticaret şirketlerinde, temsil yetkisi olmayan ortakların, ticarî vekil olarak atanmaları kabul edilmelidir¹³⁰. Komandit şirketlerde, şirket sözleşmesinde aksine bir hüküm bulunmaması halinde komanditer ortakların, ticarî vekil olarak atanması mümkündür (TTK. m.257/3). Ancak ticarî vekil olarak hareket ettiğini açıkça bildirmeksizin, şirket adına işlemlerde bulunan komanditer ortak, bu işlemler nedeniyle iyi niyetli üçüncü kişilere karşı, komandite ortak gibi sorumlu olur (TTK. m.260/1).

Anonim şirket ortakları, şirket tarafından işletilen işletmenin sahibi değillerdir. Ayrıca, şirketi temsil etme yetkileri de yoktur. Dolayısıyla işletme sahibine benzer bir konumda da değillerdir. Bu nedenle, anonim şirket ortaklarının ticari vekil olarak tayininde herhangi bir sakınca yoktur. Limited şirket ortağının da, bu şirketin işlettiği ticari işletmeye ticari vekil tayin edilmesinde herhangi bir sakınca yoktur.

¹²⁹ **Öçal Akar**, Anonim Şirketlerle İlgili Federal Mahkeme Kararları (1960-1970), Ankara 1972, s.6 vd.; **Kırca**, s.74-76. **Ulusan**, s.642; **Albaş**, Ticarî Mümessillik, s.46.

¹³⁰ **Ulusan**, s.642; **Albaş**, Ticarî Mümessillik, s.46.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m.28/1 hükmü karşısında bir devlet memurunun, ticari vekil olarak faaliyet göstermesi mümkün değildir. Bu hükmeye rağmen, devlet memuru ticari vekil olarak tayin edilmişse, ticari vekil sıfatıyla yaptığı işlemler hukuken geçerlidir. Ancak yasağa aykırı hareketin doğurduğu hukuki, idari ve cezai sorumluluk saklıdır¹³¹.

İflâsına karar verilmiş olan müflisin de, üçüncü bir kişiye ait ticarî işletmede ticarî vekil olmasına hukukî bir engel bulunmamaktadır¹³². Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında, iflasına hükmedilmiş kişinin, bir ticaret şirketinin temsilcisi olmasına kanuni bir engel olmadığına; zira mümessilin iflâsıyla temsil yetkisinin ve vekilin iflâsıyla vekâletin sona ereceğini düzenleyen BK. m.35. ve BK. m.397 hükümlerinin kamu düzeni hükmü niteliği taşımadığına hükmetmiştir¹³³. Karar doktrinde eleştirilmiştir. Buna göre Hukuk Genel Kurulu'nun müflisin ticarî mümessil olabileceğinin kabulü için gösterdiği gerekçe yerinde değildir. BK. m.35 ve m.397 hükümleri, iflâs ile mevcut bir temsil yetkisinin ya da vekâletin sona ereceğini söylemektedir. Bu hükümlerin, iflâs eden bir kişinin temsilci olup olmayacağı sorunuyla doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır. İflâs ile kişi, sadece kendi malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisini kaybeder. Bu durum ise, kişinin başkasına ait malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunmasına engel teşkil etmez¹³⁴.

¹³¹ **Birsel**, Ticari İşletme Hukuku, s.10-11; **Kırca**, s.73; **Arkan**, s.168. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 28. maddesi ""Memurlar Türk Ticaret Kanununa göre tacir veya esnaf sayılmalarını gerektirecek bir faaliyette bulunamaz. Ticaret ve sanayii müesseselerinde görev alamaz. Ticari Mümessil veya Ticari vekil veya Kollektif Şirketlerde ortak veya Komandit Şirkette Komandite ortak olamazlar (görevli oldukları kurumların iştiraklerinde Kurumlarını temsilen aldıkları görevler hariç) hükmünü getirmiştir. Bu maddeye göre; ilk görünümde Devlet Memurları tarafından ticari mahiyette düzenlenen sözleşmelerin geçersiz olduğu düşünülebilir ise de, esasen Türk Ticaret Yasasının 16. maddesinde açıkça belirtildiği üzere; ""kişisel durumları veya yaptığı işlerin mahiyeti yahut meslek ve vazifeleri itibariyle Kanuni veya kazai bir yasağa, tabi bulunan hakiki şahısların"" yaptığı sözleşmeler geçersiz sayılmamış, ancak bu davranışlar inzibati yaptırıma bağlanmıştır. O nedenle, devlet memuru bir tacir veya bir esnaf gibi, ticari faaliyette bulunurken bu tür faaliyetleri gereği, ticari nitelikte bir sözleşme ilişkisine girmiş ise, memuriyet sıfatından kaynaklanan inzibati sorumluluğu, aynen devam etmek koşuluyla, sözleşme sorumluluğu kabul edilmeli ve bu tip sözleşmeler hukuken geçerli ve bağlayıcı olmalıdır....". Yarg. HGK. 12.3.1997 tarih, E. 1996/13-850, K. 1997/186 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

¹³² **Domaniç**, s.328; **Birsel**, Ticari İşletme Hukuku, s.10; **Kırca**, s.73.

¹³³ Yarg. HGK. 07.04.1965 tarih ve E.547, K.158 sayılı kararı için bkz. Batider, C.3, s.574-577.

¹³⁴ Eleştiri ve değerlendirmeler için bkz. **Kırca**, s.73.

B-Tüzel Kişiler

Tüzel kişilerin ticari mümessil ve ticari vekil olarak tayin edilip edilemeyecekleri konusunda ne BK' da ne de TTK' da herhangi bir düzenleme bulunmaktadır. Konu doktrinde tartışmalıdır. Tartışmalar daha ziyade tüzel kişilerin ticari mümessil olup olmayacağı konusundadır. Bu tartışmaları, kıyas yoluyla ticari vekil konusunda da uygulamak mümkündür.

Doktrindeki baskın görüş¹³⁵, tüzel kişilerin ticari vekil olarak tayin edilemeyecekleri yönündedir. Bu görüş sahiplerine göre, tüzel kişinin ticari vekil olarak tayini, ticari vekilliğin kanundaki düzenleniş amacıyla bağdaşmaz. Çünkü kanun, işletme sahibi ile ticari vekil arasında sıkı bir güven ilişkisinin varlığını arar. Bu güven ilişkisi ise, ticari vekilin kişisel niteliklerine dayanır. Tüzel kişilerin ticari vekil olarak atanabileceğini kabul edilmesi, işletme sahibinin yerine göre güven duymadığı, tanımadığı kişilerin tüzel kişinin organı olarak temsil yetkisini kullanmaları sonucunu doğurur. Doğal olarak da böyle bir durum, işletme sahibi ile ticari vekil arasında bulunması gereken güven ilişkisine ters düşer¹³⁶.

Doktrindeki azınlıkta kalan görüş¹³⁷ ise, tüzel kişilerin ticarî mümessil olarak atanabileceğini kabul etmektedir. Bu görüş sahiplerine göre tüzel kişilerin ticarî mümessil olarak tayin edilmelerini engelleyecek bir kanun hükmü yoktur. Ayrıca işletme sahibini, kendi isteğine karşı korumaya çalışmanın bir anlamı yoktur. İşletme sahibi olan bir kişi, yaptığı işin sonuçlarını da idrak etmeli ve onu temsil edecek gerçek kişilerin seçiminde herhangi bir etkisinin olamayabileceği ihtimalini de göz önünde bulundurmalıdır. Kaldı ki, işletme sahibi, söz konusu değişiklik sonucu karşılıklı güvenin ortadan kalktığı kanaatinde ise, ticarî mümessillik yetkisini her

¹³⁵ **Edgü** Ekrem, Ticaret Hukuku I, Umumi Hükümler, Ankara 1964, s.174; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.168; **Olgaç** Senai, Emsal İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu, Ankara 1976, s.391; **Birsel**, Ticari İşletme Hukuku, s.10; **Mimaroğlu**, s.484; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.413; **Domanıç**, s.318; **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.170-171; **Arkan**, s.167-168; **Ayhan**, s.594; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.278-279.

¹³⁶ **Birsel**, Ticari İşletme Hukuku, s.10; **Poroy** Reha, Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, İstanbul 1991, s.159; **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.170-171.

¹³⁷ **Uygur** Turgut, Açıklamalı-İçtihatlı Borçlar Kanunu, Genel Hükümler, C. IV-VI, Ankara 1990, s.878; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.487-488; **Kırca**, s.84-85.

zaman geri alabilir (BK m.456/1). Bu nedenle, tüzel kişilerin ticarî mümessil olarak tayin edilmesinin sakıncalı olacağı yolundaki endişe yersizdir¹³⁸.

Kanaatimizce yukarıdaki görüşler dikkate alındığında azınlıkta olan görüşün yerinde olduğu sonucuna varılabilir. Çünkü işletme sahibi, yaptığı işin sonuçlarını idrak edecek durumda olduğundan, onu, isteğine karşı korumaya çalışmanın bir anlamı yoktur.

III-TİCARİ VEKİLİN TAYİN ŞEKLİ

A-Genel Olarak

Ticari vekilin tayin şekli konusunda BK. m.453 vd. hükümlerinde özel bir düzenleme bulunmadığından, genel nitelikteki temsile ilişkin BK. m.32 vd. hükümleri uygulama alanı bulur.

Temsil yetkisi, temsilciye, temsil olunanın tek taraflı ve varması gerekli bir irade beyanı ile verilir. Temsil yetkisi, temsil edilenin, temsilciye, kendisini üçüncü kişilere karşı temsile yetkili olduğunu bildiren bir irade beyanını ifade eder. İşlemin niteliği gereği, tek taraflı ve varması gerekli bir irade beyanı ile verilebilen temsil yetkisinde, temsilcinin bunu kabul etmesine ihtiyaç bulunmamaktadır¹³⁹.

Hazır olmayanlar arasında temsil ilişkisi, yetki verilmesine ilişkin irade beyanının temsilciye ulaşması ile kurulmuş olur¹⁴⁰. Temsil ilişkisinin kurulabilmesi için, yetkinin verildiğine ilişkin beyanın temsilcinin hâkimiyet alanına varması yeterlidir. Ayrıca temsilcinin, temsil yetkisinin verildiğini fiilen öğrenmiş olmasına gerek olmadığı gibi böyle bir yetkinin verildiğinin üçüncü kişilere bildirilmesine de gerek yoktur¹⁴¹.

¹³⁸ Kırca, s.85.

¹³⁹ Tunçomağ Kenan, Türk Borçlar Hukuku, C.I, Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul, 1976, s.412; Eren, s.393; Oğuzman/ Öz, s.173.

¹⁴⁰ Esener, s.24-25.

¹⁴¹ Eren, s.393; İnan Ali Naim, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara 1984, s.220 vd.; Esener, s.44-45. Oysa ki Alman hukuk sisteminde temsil yetkisi, ancak üçüncü kişilere bildirildiği

Temsil, iç temsil ve dış temsil olmak üzere ikiye ayrılır. Temsil olunan ile temsilci arasında ortaya çıkan ilişki iç temsili ifade eder¹⁴². İç temsil yetkisinin bir sonucu olarak, temsilci tarafından yapılan hukuki işlemlerin hüküm ve sonuçları temsil olunanın hukuk alanında kendisini gösterir.

Dış temsil ise, temsil yetkisinin, temsil olunan tarafından kendisiyle hukuki işlem yapacağı üçüncü kişiye bildirilmesine denir¹⁴³. Temsil olunan, temsilciye vermiş olduğu temsil yetkisini üçüncü kişilere sözlü bildirebileceği gibi, yazı ile de bildirebilir. Yazı ile bildirim mektupla, sirkülerle veya ilânla yapılabilir. Eğer temsil olunan, temsil yetkisini temsilciye vermiş olduğu bir yetki belgesinde dile getirmişse, bu belgenin temsilci tarafından üçüncü kişilere gösterilmesi de bildirim olarak kabul edilmelidir¹⁴⁴.

Ticari vekillik ilişkisi daha sonraki bir tarihten itibaren başlatılabileceği gibi, ticari vekil, belirli bir süreyle sınırlı olarak tayin edilebilir. Bu iki durumda da BK. m.453 anlamında ticari vekilin temsil yetkisinin kapsamında bir sınırlandırma yapılmış olmaz¹⁴⁵. Sadece zaman bakımından sınırlama söz konusu olur.

B-Açık Ve Zımni İrade Beyan

Temsil yetkisinin verilmesi, kural olarak herhangi şekle bağlı değildir. Yetki, sözlü olarak verilebileceği gibi, yazılı olarak da verilebilir. Temsil yetkisi, açık bir irade beyanı ile verilebileceği gibi zımni bir irade beyanı ile de verilebilir. Ticari vekilin yapacağı hukuki işlemler şekle bağlı tutulsa bile, ticari vekile verilen temsil yetkisi şekle bağlı değildir¹⁴⁶.

takdirde geçerli olmaktadır. Alman sisteminin Türk Hukuku bakımından da geçerli olacağı yönünde doktrindeki görüş için bkz. **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.173

¹⁴² **Eren**, s.394.

¹⁴³ **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.173; **Eren**, s.394-395; **İnan**, s.220-221; **Tunçomağ**, s.413.

¹⁴⁴ **Eren**, s.395.

¹⁴⁵ **Kırca**, s.87-88.

¹⁴⁶ **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.173-174; **Kırca**, s.87. Ayrıca Yargıtay kararları için bkz. **Olgaç**, s.183.

1-Açık İrade Beyanı

Ticari vekile, ticari temsil yetkisi verildiği açıkça bildirilebilir. Bu yetkinin yazılı veya sözlü olarak verilmesi mümkündür¹⁴⁷. İrade beyanında bulunan temsil olunanın, “ticari vekillik” ya da “ticari vekil” kelimelerini kullanması şart değildir. Ancak irade beyanının, bir kişinin ticari vekil olarak tayin edilip edilmediği hususundaki bütün belirsizlikleri giderecek şekilde yapılması gerekir. Ticari vekil tayin edildiğinin yapılan açıklamanın yorumu suretiyle çıkarılması açık bir irade beyanı için yeterli olmayacaktır.

Doktrinde bir görüş¹⁴⁸, ticarî mümessil ve ticarî vekilden farklı olarak, seyyar tüccar memurunun, tacir veya ticarî mümessil tarafından ancak açık bir beyanla atanabileceğini ileri sürmektedir. Bu görüş sahiplerine göre, seyyar tüccar memuru, işletme merkez ve şubelerinin bulunduğu yerler dışında hizmet vereceğinden, hizmetin ve bu hizmetin gerektirdiği yetkilerin işletmeyi bağlaması için, işletme ile seyyar tüccar memuru arasında, "görünüşe dayanan bir bağ" bulunmamaktadır. Bu nedenle de üçüncü kişilerin, seyyar tüccar memurunun sahip olduğu yetkiyi, ancak kendisine verilmiş olan yetki belgesini incelemek suretiyle anlayabileceklerinden seyyar tüccar memurunun temsil yetkisi, bu yetkinin sınırlarını gösterir bir belgenin işletme sahibi tarafından düzenlenip imzalanarak kendisine verilmesi ile belirlenebilecektir.

Doktrindeki bizimde katıldığımız hâkim görüş¹⁴⁹ ise, diğer ticarî vekillerde olduğu gibi, kural olarak seyyar tüccar memurlarının tayininin de özel bir şekle tâbi olmadığı yönündedir. Diğer ticari vekillerde olduğu gibi, seyyar tüccar memurlarının da açık veya zımni olarak atanabilmesi gerekir. Seyyar tüccar memurları, daima işletme dışındaki yerlerde faaliyet gösterip, müşterilerle irtibat kurdukları ve işletmeyi bağlayıcı işlemler yaptıkları için bu yetkinin bir belge ile düzenlemesi suretiyle yetkinin sınırları da belirtilerek açık bir şekilde verilmesi yerinde olur.

¹⁴⁷ **Domaniç**, s.320; **Deryal**, s.70.

¹⁴⁸ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.177; **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.179-180; **Ayhan**, s.599-600.

¹⁴⁹ **Domaniç**, s.332; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.438; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.360.

Ancak böyle bir yazılı yetki belgesi temsilci tayini için bir geçerlilik şartı olmamalıdır.

2-Zımnî İrade Beyanı

Ticari vekillerin, zımnî irade beyanıyla da tayin edilebileceği doktrinde kabul edilmektedir¹⁵⁰. İrade beyanının anlamının, yani temsil yetkisinin verilmesine ilişkin iradenin doğrudan doğruya söz veya işaretlerden çıkmaması, anlaşılmasında, zımnî tayin edilme söz konusu olur¹⁵¹. Bu anlamda olmak üzere, yardımcıya ticarî işletme içinde verilen görev, ticaret hayatında genel olarak kabul gören uygulamaya göre söz konusu kişiye belli bir temsil yetkisinin verilmesini de gerekli kılıyorsa, tacirin, zımnî ticarî vekil atadığı kabul edilir¹⁵². Örneğin, satış mağazasının kasasında oturan kişinin, mal bedelini kabza yetkili olduğu kabul edilir.

¹⁵⁰ **Mimaroğlu**, s.485; **Uygur**, s.878; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.488; **Domaniç**, s.329; **Esener**, s.39; **Baştuğ/ Erdem**, s.154; **Deryal**, s.70. Nitekim Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; “....Taraflar arasındaki uyuşmazlık davalı şirket tarafından (C.K.) ile (E.Ö.)'e yapılan ödemelerden kaynaklanmaktadır. Davalı; sözü edilen bu kişilerin davacı şirketin ticari vekili olduğunu belirterek ödemelerin davacı şirkete yapılmış sayılacağını, bu nedenle de borçları kalmadığını savunurken davacı şirket ödemelerin şirketi bağlamayacağını iddia etmektedirler. B.K.'nun 453. maddesi ticari vekili: "ticari mümessil sıfatını haiz olmaksızın bir ticarethane veya fabrika veya ticari şekilde işletilen diğer bir müessese sahibi tarafından müessesenin bütün işleri veya muayyen bazı muameleleri için temsile memur edilen kimsedir" şeklinde tarif etmektedir. Ticari vekil oldukları ileri sürülen (C.K.) ve (E.Ö.)'e bu konuda verilmiş yazılı bir yetki bulunmamaktadır. Ne var ki müessese sahibi ticari vekile zımnî de yetki vermiş olabilir. Bu durumda vekilin yaptığı işlemler ve adına yapılan ödemeler müesseseyi bağlayacaktır...”. Yarg. 11HD. 28.5.1990 tarih, E. 1989/3903, K. 1990/4233 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

¹⁵¹ **Eren**, s.396; **Oğuzman/ Öz**, s.172-173. Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; “...Taraflar arasındaki uyuşmazlık davalı şirket tarafından (C.K.) ile (E.Ö.)'e yapılan ödemelerden kaynaklanmaktadır. Davalı; sözü edilen bu kişilerin davacı şirketin ticari vekili olduğunu belirterek ödemelerin davacı şirkete yapılmış sayılacağını, bu nedenle de borçları kalmadığını savunurken davacı şirket ödemelerin şirketi bağlamayacağını iddia etmektedirler. B.K.'nun 453. maddesi ticari vekili: "ticari mümessil sıfatını haiz olmaksızın bir ticarethane veya fabrika veya ticari şekilde işletilen diğer bir müessese sahibi tarafından müessesenin bütün işleri veya muayyen bazı muameleleri için temsile memur edilen kimsedir" şeklinde tarif etmektedir. Ticari vekil oldukları ileri sürülen (C.K.) ve (E.Ö.)'e bu konuda verilmiş yazılı bir yetki bulunmamaktadır. Ne var ki müessese sahibi ticari vekile zımnî de yetki vermiş olabilir. Bu durumda vekilin yaptığı işlemler ve adına yapılan ödemeler müesseseyi bağlayacaktır...”. Yarg. 15HD. 3.2.1989 tarih, E. 1988/1865, K. 1989/384 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

¹⁵² **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.173; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.431; **Becker**, s.590; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.286-287; **Arkan**, s.179;

Tacir yardımcısı olarak tayin edilen kişinin ticarî mümessil mi yoksa ticarî vekil mi olduğu hususunda şüphe ortaya çıkarsa somut olayın özelliklerine göre bir değerlendirme yapılmalıdır. Söz konusu tayin edilen kişi, işletmenin amacına dahil sadece bir işlemi veya işlemlerin bir kısmını yapmakta ise, burada zımnî irade beyanı ile ticarî mümessil tayininden değil; ticarî vekil tayininin bulunduğu kabul edilmelidir¹⁵³.

C-Ticaret Siciline Tescil Sorunu

Ticaret sicili, bilinmesinde üçüncü kişiler yönünden fayda ve zaruret bulunan ve kural olarak ticari işletmeyle ilgili bazı işlemlerin kaydedilmesine mahsus olan resmi bir sicildir¹⁵⁴. Her kişi, menfaati olduğunu kanıtlamasına gerek kalmaksızın, sicili inceleyerek, bilgi edinme hakkına sahiptir (TTK. m.37/2). Böylece, ticaret sicili, esas itibarıyla ticari hayatın güvenliğini sağlayan bir aleniyet kurumu olmaktadır¹⁵⁵.

TTK m.449 hükmüne göre, ticarî mümessilin temsil yetkisinin işletme sahibi tarafından ticaret siciline tescil ettirilmesi zorunludur. Ancak tescilden önce dâhi tacir, ticarî mümessilin yaptığı hukukî işlemlerle bağlıdır.

Ticari vekil tayininin ticaret siciline tescil edilmesi gerektiği yönünde herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, ticari vekilin atanması, ticaret siciline tescil ve ilân olunamaz¹⁵⁶. Buna rağmen, ticari vekilin temsil yetkisi ticaret siciline tescil ve ilân edilmişse, bu tescil ve ilân herhangi bir sonuç doğurmaz¹⁵⁷. Ticari vekilliğin son bulması halinde de, durumun ticaret siciline tescil ve ilân edilmesi söz konusu değildir.

¹⁵³ **Doğanay** İsmail, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. 1, 3. Bası, Ankara 1990, s.461-462; **Kırca**, s.89.

¹⁵⁴ **Bilge** Mehmet Emin, Ticaret Sicili, İstanbul 1999, s.5 vd.

¹⁵⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Karayalçın** Yaşar, Türk Hukukunda Ticaret Siciline Tescilin Etkileri, Batider, C.VIII, S.2, s.1 vd.

¹⁵⁶ **Arkan**, s.177; **Deryal**, s.70.

¹⁵⁷ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.172, **Domaniç**, s.329; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.287; **Ülgen/Teoman/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya/ Nomer**, s.581.

§4. TİCARİ VEKİLİN TEMSİL YETKİSİ

I-GENEL OLARAK

Temsil yetkisi, temsilcinin temsil olunan ad ve hesabına hukuki işlem yapma yetkisini ifade eder¹⁵⁸. Ticari vekilin temsil yetkisi, genel hükümlerin yanı sıra BK. m. 453 vd. hükümlerinde özel olarak düzenlenmiştir. Aşağıda, öncelikle genel yetkili ticari vekilin, sonrasında satış mağazası memurlarının ve seyyar tüccar memurlarının sahip olduğu temsil yetkisinin kapsamı ve sınırları inceleme konusu yapılacaktır.

II-TİCARİ VEKİLİN TEMSİL YETKİSİNİN KAPSAMI

A-Genel Yetkili Ticari Vekilin Temsil Yetkisinin Kapsamı

Genel yetkili ticari vekil, ticarî mümessil sıfatı bulunmaksızın ve bir ticarî işletmede seyyar tüccar memuru veya satış mağazası memur veya müstahdemi sayılmayan ve temsil yetkisini haiz bulunan tacir yardımcısını ifade eder¹⁵⁹.

Genel yetkili ticarî vekil, ticarî işletmenin tüm işlerine ilişkin olarak sınırlı bir temsil yetkisine sahiptir. Genel yetkili ticarî vekilin temsil yetkisi, işletmenin olağan işleriyle sınırlıdır (BK m.453/2). Buna karşılık genel yetkili ticarî vekilin, kendisine özel yetki verildiği takdirde olağanüstü işlemler bakımından da temsil yetkisi vardır¹⁶⁰. Aşağıda bu ayırıma uygun olarak ikili bir ayırımla genel yetkili ticarî vekilin temsil yetkisinin kapsamı incelenecektir.

¹⁵⁸ Eren, s.393; Oğuzman/ Öz, s.173.

¹⁵⁹ Karayalçın, Ticarî İşletme, s.494; Baştuğ/ Erdem, s.154; Ayhan, s.593-594; Deryal, s.70.

¹⁶⁰ Arkan, s.177-178; İmregün, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.178; Mimaroglu, s.492; Karahan, Ticarî İşletme, s.287; Karayalçın, Ticarî İşletme, s.495; Feyzioglu, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.433; Becker, s.591; Arslanlı, Kara Ticareti Hukuku, s.173; Deryal, s.71.

1-Olağan İşlemlerde

BK. m.453/2 hükmünde genel yetkili ticari vekilin temsil yetkisi şu şekilde düzenlenmiştir “bu salahiyet, müessesenin mutad olan muamelelerinin cümlesine şamildir. Şu kadar ki ticari vekil kendisine sarıh mezuniyet verilmedikçe istikraz edemez ve kambiyo taahhütlerinde ve muhakeme ve murafaada bulunamaz”.

BK. m.453/2 hükmüne göre genel yetkili ticari vekil, işletmenin olağan (mutad) nitelikteki bütün işlemlerini işletme sahibi adına yapabilir. Kanunda kullanılan mutad kavramı, “günlük, her günkü” olarak değil olağanüstünün, istisnai olmanın aksi olarak anlaşılmalıdır. Böyle bir durumda işletme sahibinin kendi alışkanlığı gereği yaptığı işlemler, genel yetkili ticari vekilin temsil yetkisinin kapsamını belirleme bakımından önem taşımayacaktır¹⁶¹.

Olağan işlemlerin kapsamı belirlenirken, ticari hayatın gerekleri, ilgili işletmenin büyüklüğü, niteliği, iş hacmi, mahalli ve ticari örf, yapılması söz konusu olan işlemlerin tür ve değeri dikkate alınmalıdır¹⁶². Söz konusu kriterler dikkate alınarak somut işlemin, o işletme bakımından devamlı olarak yapılan işlemlerden olup olmadığı belirlenmelidir¹⁶³.

Genel yetkili ticari vekilin temsil yetkisinin kapsamına girecek işletmenin olağan işlemleri arasında üretilen mallarla ilgili satış sözleşmesi yapma ve satış

¹⁶¹ **Becker**, s.591; **Demirvuran**, s.91 vd.

¹⁶² **Karahan**, Ticarî İşletme, s.287; **Becker**, s.591; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.433; **Arkan**, s.177; **Berzek**, s.148. Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; “...Davacı dava konusu ettiği pano ve teferruatını, davalı temsilcisi Soner ..'a teslim ettiğini ileri sürerek, faturaları ile birlikte, sevk irsaliyelerini ibraz etmiş ve bu irsaliyelerde teslim alan kişinin ticarethanenin sahibi davalının kardeşi Soner ... olduğu anlaşılmıştır. BK. nun 449. maddesinde, ticari mümessil, bir ticarethane veya ticari şekilde işletilen diğer bir müessese sahibi tarafından işlerini idare ve müessesesinin imzasını kullanarak bil vekale imza vazetmek üzere sarıh veya zımnî kendisine mezuniyet verilen kimse olduğu açıklanmıştır. Olayımızda, davalı işletme sahibi, ticarethanesinde, kardeşi Soner ...'ı, yasa maddesinde açıklanan biçimde ticari vekil olarak, hazır bulundurduğuna göre, davacının, bu kişiye dava konusu malları teslim etmesi olağan bir davranıştır...”. Yarg. 15HD. 30.3.1998 tarih, E. 1998/820, K. 1998/1268 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

¹⁶³ Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; “...savunma ve toplanan delillere göre davacı şirkette muhasebeci olarak çalışan İ. Ç'nin şirket adına birçok işlemi yapan ticari vekil konumunda olduğu, davalı bankaya ödeme talimatı verme yetkisi fiilen tanınan bu kişinin talimatına göre işlem yapan davalı bankanın havalelerden sorumlu tutulamayacağı...”. Yarg. 19HD. 17.5.2001 tarih, E. 2001/205, K. 2001/3716 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

bedellerini tahsil etme, malları teslim alma, siparişler verme, emanet sözleşmesi yapma, işletmede çalışacak işçilerle hizmet sözleşmesi yapma sayılabilir.

2-Olağanüstü İşlemlerde

BK. m.453/2 hükmüne göre genel yetkili ticari vekil, işletmenin olağanüstü (mutad olmayan) nitelikteki işlemlerini kural olarak yapamaz. Olağanüstü nitelikte işlem olma, ilgili işin değerinin, özellikle yüksek olmasından da kaynaklanabilir¹⁶⁴. Bir başka kritere göre de, duran varlıklara ilişkin işlemler olağanüstü sayılmalı, bunun dışında kalanlar ise günlük ve olağan işler olarak kabul edilmelidir¹⁶⁵.

İşletmede izlenen satış politikasını değiştirmek suretiyle belli bir bölgeye satış yapılmasına karar vermek, işletmede kullanılan makinelerin, yeni makinelerle değiştirilmesi hususunda sözleşmeler yapmak, ticarî işletmenin faaliyet alanına dahil olmayan durumlarda taşınmaz alım-satımı, teminat gösterilmesi, kambiyo taahhüdünde bulunmak¹⁶⁶, genel olarak bağışlama, konkordato mühleti talep

¹⁶⁴ Becker, s.591.

¹⁶⁵ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, s.63; Ülgen/ Teoman/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya/ Nomer, s.582-583.

¹⁶⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...Ticari vekil, yukarıda değinildiği üzere, açıkça yetki verilmedikçe, müvekkili adına kambiyo taahhüdünde bulunamaz. Yine yukarıda değinildiği gibi, anılan vekaletnamede, ticari vekil durumundaki Sıtkı Talas'a, davacı şirket adına kambiyo taahhüdünde bulunma yetkisi verilmemiştir...". Yarg. HGK. 19.4.2006 tarih, E. 2006/19-165, K. 2006/213 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr. Yargıtay bir başka kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...Davacılar vekili, davacı F. in kocası diğer iki davacının babaları olan S. in 1.9.1986 tarihinde öldüğünü, mirasçı olarak davacıları bıraktığını, S. in babası olan davalı A. in oğlundan miras kalan malların kendisine devri için davacılarından haksız taleplerde bulunduğunu, bundan bir sonuç alamayan davalı A. in 1977 yılında düzenlenmiş bir vekaletnameyi kötü niyetle kullanarak S. in ölümünden önceki 1.5.1986 tanzim tarihi gerçeğe aykırı olarak senetlere yazarak oğlu S. in vekili sıfatıyla diğer davalı M.A. nin emrine her biri 20.000.000 TL. lik dört adet bono düzenlediğini, davalı M.A. nin de bu bonoları davacılar aleyhine takibe koyduğunu, aslında muris S. in davalı M.A. ye bir borcu olmadığını, muris S. in davalı A. e verdiği vekaletnamede bono düzenlemek yetkisinin bulunmadığını ileri sürerek davacıların toplam 80.000.000 TL. bonolardan dolayı borçlu bulunmadıklarının tespitine ve davalıların % 5 haksız takip tazminatı ödemeye mahkum edilmelerine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. ... Dosyadaki yazılara, mahkeme kararında belirtilip, Yargıtay ilamında benimsenen gerekçeleri sebeplere ve BK. 449/2. maddesi gereğince ticari mümessile verilen vekaletnamenin ticaret siciline kayıtlı olmasının mecburi olmasına, böyle bir kaydın mevcudiyeti davalı tarafından iddia ve ispat edilmemiş bulunmasına, BK.453 gereğince de özel yetki verilmeden ticari vekilin dahi kambiyo taahhüdünde bulunamayacağına göre davalılar vekilinin karar düzeltme isteğinin reddi gerekir....". Yarg. 11HD. 26.1.1990 tarih, E. 1990/241, K.

edilmesi, ticarî işletmeyi işleten tacirin iflâsını istemek, özel tahkim heyeti tayin etmek¹⁶⁷ olağanüstü nitelikte işlemler olarak değerlendirilebilir¹⁶⁸.

Genel yetkili ticari vekilin, olağanüstü nitelik gösteren işlemleri yapabilmesi için, kendisine özel yetki verilmesi gerekir¹⁶⁹.

B-Satış Mağazası Memurlarının Temsil Yetkisinin Kapsamı

Satış mağazası memuru, toptan, yarı toptan veya perakende satış mağazalarının mûtaad satış işlemlerinin hepsini yapmaya, yetkili oldukları işlemler hakkındaki faturaları imzalamaya, bu mûtaad işlemlerden doğan borçların yerine getirilmesine veya bunların hiç veyahut gereği gibi yerine getirilmemiş olmasına ilişkin ihtar veya beyanları işletme sahibi adına yapmaya, bu mahiyetteki ihtar veya diğer beyanları ve hususiyle mûtaad işlem dolayısıyla teslim edilmiş mallara ilişkin ayıp ihbarlarını mağaza sahibi adına kabule tacir tarafından yetkili kılınmış memur ve müstahdemdir.

1990/236 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr. Aynı yönde Yarg. 19HD 6.2.2001 tarih, E. 2001/433, K. 2001/955 sayılı karar için bkz. www.kazanci.com.tr

¹⁶⁷ Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...tenfizi istenen kararın mahkeme kararı olmayıp Moskova Ticaret Odası tarafından teşkil edilen bir özel hakem heyeti kararı olduğunu, müvekkili şirket adına işlem yapan Remzi'nin sınırlı yetkili ticari vekil olduğunu, vekaletnamede özel tahkim heyeti tayin yetkisi bulunmadığını...". Yarg. 19HD. 23.1.1997 tarih, E. 1996/8273, K. 1997/265 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

¹⁶⁸ **Arkan**, s.179; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.287; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.433; **Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu**, s.63; **Battal**, s.87; **Deryal**, s.71.

¹⁶⁹ **Arkan**, s.177; **Berzek**, s.148-149. Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...Mahkemece, iddia, savunma ve dosya kapsamına göre, BK.nun 388.maddesi gereğince vekilin kambiyo taahhüdünde bulunması için özel yetkiye haiz olması gerektiği gibi, ticari vekilin böyle bir taahhüt altına girmesi de BK.nun 453.maddesinde özel yetkinin bulunması şartına bağlandığı, kaldı ki davalı tarafından verilen 7.8.1980 tarihli vekaletnamede özel yetkinin mevcut olduğu, Asıl Ercanın davalı borçlunun ticari mümessili olduğu, BK.nun 452.maddesi gereğince mümessil tayin edilirken tescil edilmese de, temsil yetkisinin geri alınması halinde durumun ticaret siciline kaydedilmesinin zorunlu olduğu, aksi halde iyiniyetli 3.kişilere karşı ileri sürülemeyeceği..". Yarg. 11HD. 6.5.2002 tarih, E. 2002/668, K. 2002/4380 sayılı karar için bkz. www.kazanci.com.tr. Yargıtay bir başka kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...iddia, savunma ve toplanan delillere göre çektiki keşideci imzasının davacı şirketin temsilcisi Mehmet'e ait olmadığı, çeki imzalayan Selahattin'in ticari vekil durumunda bulunduğunu, vekâletnamesinde kambiyo taahhüdünde bulunma yetkisine yer olmadığı...". Yarg. 19HD. 30.11.1993 tarih, E. 1992/9367, K. 1993/8158 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

Satış mağazası memurlarının temsil yetkisi, genel yetkili ticari vekilin temsil yetkisine göre daha sınırlıdır. Genel yetkili ticari vekil, ticari işletmenin olağan işlerini yapabilirken satış mağazası memurları, toptan, yarı toptan veya perakende satış mağazasının olağan işlerini yapabilir. Mağaza içinde müşterilerin kolaylıkla görebilecekleri ve okuyabilecekleri bir şekilde ilân edilmiş olmadıkça satış mağazası memurları, mağazanın olağan satış işlemlerinin tamamını yapmak yetkisini haizdirler. Bunun yanında, yetkili oldukları işlemlere ilişkin faturaları imzalama yetkileri de vardır. Buna göre satış mağazası memurları, aksi ilen edilmedikçe şu işlemleri yapabileceklerdir;

-mağazanın olağan satış işlemlerinin hepsini yapabilme,

-yetkili oldukları işlemler hakkındaki faturaları imzalama,

- mağazanın olağan işlemlerinden doğan borçların yerine getirilmesine veya bunların hiç veya gereği gibi yerine getirilmemiş olmasına ilişkin ihtar veya diğer beyanları işletme sahibi adına yapmaya, bu içerikteki ihtar veya diğer beyanları mağaza sahibi adına kabul etme,

-sattıkları malın parasını almaya yetkili bulunması halinde, ayrıca faturaları kapatmaya veya makbuz vermeye yetkilidirler.

C-Seyyar Tüccar Memurunun Temsil Yetkisinin Kapsamı

Seyyar tüccar memurları, pazarlama faaliyetine yardımcı olmasını sağlamak amacıyla faaliyet gösteren ve özel ticari vekil özelliği taşıyan bir bağımlı tacir yardımcısıdır.

Seyyar tüccar memurlarının temsil yetkisi, işletmenin olağan işlemleri ile sınırlandırılmıştır. Seyyar tüccar memurları, diğer ticari vekillerden farklı olarak işletmenin olağanüstü nitelik taşıyan işlemlerini yapamazlar¹⁷⁰. Seyyar tüccar

¹⁷⁰ **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.358; **Ayhan**, s.599 vd.; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.177; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.289.

memurlarının temsil yetkisinin kapsamına ilişkin olarak olağan işlemlerin neler olduğu BK. m.454/1 hükmünde saymak suretiyle belirtmiştir. Buna göre seyyar tüccar memurları, "...müessese namına sattıkları malın bedelini almak ve makbuz vermek ve borçluya mehil ita etmek salahiyetini dahi haiz sayılırlar".

BK. m.454/1 hükmüne göre seyyar tüccar memuru, ilk olarak işletme adına sattığı malın bedelini almak yetkisine sahiptir. Bu yetki, sadece bizzat seyyar tüccar memurları tarafından yapılan akitler bakımından ve ancak işletmenin bulunduğu yerin dışındaki tahsilâtlar bakımından geçerlidir¹⁷¹. Buna göre seyyar tüccar memurlarının, kendilerinden önceki seyyar memurlar veya bizzat işletme sahibi tarafından satılan mallar bakımından böyle bir yetkisi olmayacaktır.

Seyyar tüccar memurları, tahsilâtı esas itibariyle nakit olarak yapmak zorundadır, ama çek ile de ödeme kabul edebilirler¹⁷². Buna karşılık, ödeme yerine geçecek bir ifayı (ifa yerine edim) kabule yetkili değildirler¹⁷³. Bunun yanı sıra seyyar tüccar memurları, satım bedelinin tamamını tahsil etmek zorundadır, alacağın bir kısmından feragat etme yetkileri bulunmamaktadır. Teamüle göre uygun bir indirim dışında herhangi bir indirim de yapamazlar¹⁷⁴. Seyyar tüccar memurları, sattıkları malların semenini tespit ile teslim şartlarını tayin edebilirler¹⁷⁵.

BK. m.454/1 hükmüne göre seyyar tüccar memuru, ikinci olarak işletme namına sattıkları mallara ilişkin olmak üzere makbuz vermek hakkına sahiptir.

BK. m.454/1 hükmüne göre seyyar tüccar memuru, üçüncü olarak işletme namına sattıkları mallara ilişkin olmak üzere borçluya süre tanımak yetkisine sahiptir. Bu yüzden de, semenin ödenmesi şartlarını tespit edebilir¹⁷⁶. Seyyar tüccar

¹⁷¹ **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.358.

¹⁷² **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.358.

¹⁷³ **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.359; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.497.

¹⁷⁴ **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.497; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.359; **Arkan**, s.179.

¹⁷⁵ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.177; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.359.

¹⁷⁶ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.177; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.359; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.290; **İmregün**, Kara Ticaret Hukuku, s.126.

memuru, ticari işletme sahibinin menfaatlerini korumakla görevli olduğundan tanıyacağı sürenin de çok uzun olmaması gerekir¹⁷⁷.

Seyyar tüccar memuru, son olarak kendisinin yapmış olduğu sözleşmelerle ilgili ihtar ve ihbarları tacir adına kabul etmeye yetkilidirler¹⁷⁸. Ancak, seyyar tüccar memuru, işlemin yapılmasını takiben müşterisinin bulunduğu mahalden ayrılırsa, müşterinin, söz konusu ihtar ve ihbarları bizzat tacire yöneltmesi gerekir¹⁷⁹.

III-TİCARİ VEKİLİN TEMSİL YETKİSİNİN SINIRLANDIRILMASI

Ticari vekilin temsil yetkisinin sınırlandırılması ya kanundan ya da ticari işletme sahibinin iradesinden doğabilir. Aşağıda bu ayırıma uygun olarak ticari vekilin temsil etkisinin sınırlandırılması incelenecektir.

A-Kanundan Doğan Sınırlandırmalar

1-Genel Yetkili Ticari Vekil Bakımından

Genel yetkili ticarî vekilin temsil yetkisi işletmenin olağan işleriyle sınırlandırıldığından ancak kendisine özel yetki verildiği takdirde belirli işlemleri yapabilecektir. Buna göre genel yetkili ticari vekil, tacir adına ödünç alma, kambiyo taahhütlerinde bulunma ve davacı veya davalı olarak mahkemelerde taciri temsil etme yetkisi kural olarak yoktur.

BK. m.453/2 hükmü de göz önünde bulundurulduğunda genel yetkili ticari vekil bakımından kanundan doğan sınırlandırmaları şu şekilde sınırlamak mümkündür;

¹⁷⁷ **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.497; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.359.**Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.177; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.290; **İmregün**, Kara Ticaret Hukuku, s.126.

¹⁷⁸ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.177; **Arkan**, s.179; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.359; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.497; **Baştuğ/ Erdem**, s.156.

¹⁷⁹ **Arkan**, s.179; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.359. **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.177; **Baştuğ/ Erdem**, s.156.

İlk olarak daha önce de belirtilen genel ilke çerçevesinde genel yetkili ticari vekilin temsil yetkisi, ticari işletmenin olağan işleriyle sınırlıdır. Özel yetki almadıkça ödünç para alamaz, kambiyo taahhüdünde bulunamaz ve taciri mahkemede temsil edemez.

İkinci olarak genel yetkili ticari vekil, açık yetki verilmedikçe taşınmazları temlik edemez veya bunlar üzerinde üçüncü kişiler lehine sınırlı aynı haklar kuramaz¹⁸⁰.

Üçüncü olarak genel yetkili ticari vekilin temsil yetkisi, işletme sahibinin özel hayatını ilgilendiren hukuki işlemleri kapsamaz¹⁸¹. Çünkü ticarî vekilin yetkisi, ticarî işletmenin olağan işlerine ilişkindir. Tacirin özel hayatını ilgilendiren hususlar ise ticarî işletmeyle alakalı değildir. Buna işletme sahibinin günlük ihtiyaçlarının yanı sıra işletme sahibinin şahsına sıkı sıkıya bağlı işlemlerde girer. Örneğin, işletme sahibinin evi için bir buzdolabı alımı ticarî vekilin temsil yetkisi kapsamında kabul edilemeyecektir. Ancak işletme sahibinin, özel hayatına ilişkin işlemleri yapmak üzere genel yetkili ticari vekile ayrı bir yetki vermesi mümkündür.

Genel yetkili ticari vekilin, işletme sahibinin bilirkişi veya hakem olarak tayin edildiği durumlarda işletme sahibini temsil yetkisi bulunmayacaktır.

Genel yetkili ticari vekil, ticari işletmenin sadece olağan işlemlerini yapabileceğinden, olağanüstü işlemler kategorisinde kabul edilebilecek şu işlemleri yapamayacaktır¹⁸²; ticari işletmeyi devir ve temlik etme, sürekli biçimde işletmenin faaliyetini durdurma, işletme izninin iptalini isteme, ticaret unvanının ve ticari işletmenin sicilden terkinini isteme, iflâs talebinde bulunma, ticari işletme üzerinde rehin hakkı kurma.

¹⁸⁰ Bu durum BK. m.453 hükmünde belirtilmemekle birlikte genel değerlendirmelerden ve ticari mümessilin temsil yetkisi değerlendirildiğinde bu sonuca ulaşılabilir. Zira söz konusu işlemler, yetkileri ticari vekilden çok daha geniş olan ticari mümessil tarafından dahi özel yetki olmaksızın yapılamadığına göre, yetkileri çok daha kısıtlı olan ticari vekilin bu işlemleri yapabileceğinin kabulü, hukuk mantığı gereği mümkün olamamalıdır. Bkz. **Arkan**, s.179.

¹⁸¹ **Kırca**, s.125.

¹⁸² **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.170; **Domaniç**, s.36; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.415; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.489; **Berzek**, s.148.

Genel yetkili ticari vekil, şirket sözleşmesinin değiştirilmesi, ticaret şirketlerinde tür değişikliği, ortağın şirketten çıkarılması, yeni ortak kabulü, şirket genel kurulunu toplantıya çağırmak, sermaye artırımını gibi şirket sözleşmesi ve şirketin temeliyle ilgili hususlarda temsil yetkisine sahip değildir¹⁸³. Ayrıca genel yetkili ticari vekil tarafından, işletmenin ve tacirin ticaret unvanının değiştirilmesi de mümkün değildir¹⁸⁴.

2-Satış Mağazası Memuru Bakımından

İlk olarak belirtmek gerekir ki genel yetkili ticarî vekilin temsil yetkisinin kanundan doğan sınırlamalarına ilişkin olarak ifade ettiğimiz hususlar satış mağazası memuru bakımından da aynen geçerlidir. Zira satış mağazası memurunun temsil yetkisi, genel yetkili ticari vekile göre daha özel bir yetkidir. Bu nedenle de genel yetkili ticari vekilin kanundan dolayı yapamayacağı işlemleri, satış mağazası memuru öncelikle yapamayacaktır. Buna göre satış mağazası memuru, özel yetki almadıkça ödünç para alamazlar, kambiyo taahhüdünde bulunamazlar ve ticari işletme sahibini mahkemede temsil edemezler.

Satış mağazası memurunun temsil yetkisi, toptan, yarı toptan veya perakende satış mağazasının olağan işleri ile sınırlıdır. Bu nedenle mağaza içinde, ayrı bir kasiyer tayin edilmiş ise, satış mağazası memuru, sattıkları malın parasını alamayacaktır. Zira bu yetki kasiyerde olacaktır. Buna karşılık mağaza dışında ise, satış mağazası memurları, malın parasını zaten kural olarak hiç alamazlar.

Satış mağazası memuru, taciri mağazada temsil edebileceğinden, mağaza dışında taciri temsil edebilmesi için, kendisine bu hususta özel bir yazılı belgenin verilmiş olması gerekir. Satış mağazası memurlarının, mağaza dışında malın parasını alabilmeleri için, bu husustaki temsil yetkisinin kendilerine özel olarak yazılı şekilde verilmesi gerekir

¹⁸³ **Kırca**, s.127; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.489; **Arkan**, s.178.

¹⁸⁴ **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.489; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.170; **Poroy**, s.159; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.415; **Domaniç**, s.326; **Edgü**, s.175; **Kırca**, s.128.

3-Seyyar Tüccar Memuru Bakımından

Seyyar tüccar memuru bakımından da öncelikle belirtmek gerekir ki genel yetkili ticarî vekilin temsil yetkisinin kanundan doğan sınırlamalarına ilişkin olarak ifade ettiğimiz hususlar burası bakımından da aynen geçerlidir. Zira seyyar tüccar memurunun temsil yetkisi, genel yetkili ticari vekile göre daha özel bir yetkidir. Bu nedenle de genel yetkili ticari vekilin kanundan dolayı yapamayacağı işlemleri, seyyar tüccar memuru öncelikle yapamayacaktır. Buna göre seyyar tüccar memuru, özel yetki almadıkça ödünç para alamazlar, kambiyo taahhüdünde bulunamazlar ve ticari işletme sahibini mahkemede temsil edemezler.

Seyyar tüccar memurunun temsil yetkisi, işletmenin olağan işleriyle sınırlı olup işletmenin olağanüstü görmeyi kapsamaz. Ayrıca BK. 454/1 hükmünde ifade edilmiş olan yetkiler, bizzat seyyar tüccar memurlarının gerçekleştirdiği işlemler bakımından kabul edilmiş olup, bir başka seyyar tüccar memurunun veya işletme sahibinin yapmış olduğu işlemler bu yetkinin kapsamına girmez¹⁸⁵.

Seyyar tüccar memuru, mevcut haklardan feragat edemeyeceği gibi önceden yapılmış bir sözleşmeden de dönemez¹⁸⁶.

B-Ticari İşletme Sahibinin İradesinden Doğan Sınırlandırmalar

1-Genel Yetkili Ticari Vekil Bakımından

Ticari işletme sahibi, genel yetkili ticarî vekilin temsil yetkisini, üçüncü kişilere duyurmak koşuluyla sınırlandırılabilir¹⁸⁷. Bu sınırlamaların ticaret siciline tescil ve ilânı mümkün olmadığından, bunların üçüncü kişilere mektup, sirküler

¹⁸⁵ **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.358; **Arkan**, s.179-180; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.289-290; **Arar**, s.53; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.438.

¹⁸⁶ **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.360.

¹⁸⁷ **Arkan**, s.178; **Ayhan**, s.596; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.432; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.173-174; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.287; **Berzek**, s.148.

göndermek suretiyle duyurulmuş olması gerekir¹⁸⁸. Burada ticarî işletme sahibinin, üçüncü kişilere karşı bu sınırlamaları ileri sürebilmesi için, ticarî vekilin yetkisinin sınırlarının dürüstlük kurallarına uygun biçimde¹⁸⁹ ve üçüncü kişilerce bilinmesini sağlayacak şekilde kamuya veya ilgili çevrelere açıklanmış olması gerekir¹⁹⁰. Üçüncü kişiler, genel yetkili ticari vekilin temsil yetkisinin sınırlandırıldığını biliyorlarsa veya bilmeleri gerekiyorsa, temsil yetkisi dışında yapılan işlemler ticari işletme sahibini bağlamaz¹⁹¹.

Genel yetkili ticarî vekilin temsil yetkisinin sınırlanma durumları şu şekilde olabilir; yapabileceği sözleşmeleri belirlemek, yapabileceği işlemlerdeki azami taahhüt ve borçlanmaları saptamak, iş göreceği yerleri veya kimseleri açıklamak.

Genel yetkili ticarî vekilin temsil yetkisinin sınırlandırıldığı üçüncü kişiler tarafından biliniyorsa ya da bilinmesi gerekiyorsa (MK m. 3), temsil haricinde yapılan işlemler ticarî işletme sahibini bağlamaz.

Ticarî mümessillerde olduğu gibi ticarî vekillerin temsil yetkileri de, birlikte hareket etme kaydıyla veya belirli bir şubenin işleriyle ticarî işletme sahibi tarafından

¹⁸⁸ **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.109.

¹⁸⁹ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.432; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.287.

¹⁹⁰ **Erkol**, s.67; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.432.

¹⁹¹ **Ayhan**, s.596; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.174. Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...Davacı ile davalı arasında çeşitli tıbbi cihaz alım satımı yapıldığı davacının satın aldığı bu cihazları çeşitli hastanelere sattığı anlaşılmaktadır. Davalı taraf bu alım satımların gerçekleştirilmesinde Fatma Süreyya Güveni ticari vekil olarak tayin etmiş ve kendisi verdiği vekâletnamede 9 ayrı başlık altında hangi işleri yapmakla yetkili olduğunu açıkça belirtmiştir. Ticari vekil, kendisine yetki verilen hususlarda şirketi bağlayıcı işlemlerde bulunabilir. Somut olayda davalının ticari vekili olan Fatma Süreyya Güven'e verilen vekaletnamelerinin tetkikinde davalı şirketi borç altına sokan işlemleri yapma yetkisi verilmediği gibi mevcut yetkiler dikkate alındığında BK.449 maddesinde öngörülen ticari mümessil konumunda da değildir.Öte yandan anılan ticari vekil tarafından düzenlendiği iddia olunan taahhütnameler alım-satım ilişkisinden bağımsız cezai şart içermekte olup davalı yanca hiçbir zaman kabul edilip benimsenmişse değildir. Diğer yandan ise, davacının 7.2.1997 tarihli ihtarnamesinde de kabul ettiği üzere ve vekaletnamesi içeriğinden de davacının ticari mümessili olduğu anlaşılır Ömer Şen taraflar arasında yapılan tıbbi cihaz alımı ve diğer ticari ilişkilerden dolayı kurulan akdi ilişkiyi 3.12.1996 tarihli noterden yapılan taahhütnamesi ile fesih etmiş ve taraflar karşılıklı olarak birbirlerini ibra etmişlerdir. Hal böyle olunca artık davacı taahhütnamelere dayalı olarak cezai şart talebinde bulunamaz...". Yarg. 19HD. 20.10.2003 tarih, E. 2003/1241, K. 2003/10111 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr.

sınırlanabilir¹⁹². Ayrıca tacirin, mutata işlemlerle ilgili olarak, birden fazla genel yetkili ticarî vekil arasında işbölümü yapması da mümkündür¹⁹³.

2-Satış Mağazası Memuru Bakımından

Satış mağazası memurunun temsil yetkisi, işletme sahibi tarafından sınırlanabilir. Bu sınırlandırmaların üçüncü kişilere karşı etkili olabilmesi için üçüncü kişilerce anlaşılabilmesi gereklidir¹⁹⁴. Örneğin ticari işletme sahibi, satış mağazası memurlarının temsil yetkisini, mağaza içinde müşterilerin kolayca görebilecekleri bir yere asmak ve kolayca okuyabilecekleri bir şekilde “lütfen ödemelerinizi kasaya yapınız” yazmak suretiyle, sınırlandırabilir¹⁹⁵.

3-Seyyar Tüccar Memuru Bakımından

BK m.454/2 hükmüne göre seyyar tüccar memurunun temsil yetkisi, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı sınırlandırılmaz. Dolayısıyla temsil yetkisinin sınırlanması, ancak üçüncü kişilerin iyi niyeti ortadan kaldırılmak suretiyle, yani üçüncü kişilere bildirimde bulunulmak kaydıyla mümkün olabilecektir. Zira üçüncü kişilerin bu alandaki iyi niyetleri, ancak sınırlamanın kendilerine bildirilmesi mümkün olacaktır¹⁹⁶.

Genel yetkili ticari vekil ve satış mağazası memurunun temsil yetkisinin sınırlanmasında olduğu gibi ticari işletme sahibi seyyar tüccar memurunun temsil

¹⁹² **Akyazan** Sıtkı, Ticari Temsilcilik ve Ticari Vekillik, Banka Şube Müdürlerinin Hukuki Durumları ve Yetkilerini Aşarak Limit Dışı Kredi Tahsisleri, Batider 1976, C.VI, S.2, s.680; **Ayhan**, s.596; **Arkan**, s.178; **Domanıç**, s.330.

¹⁹³ **Ayhan**, s.596; **Akyazan**, s.680.

¹⁹⁴ **İmregün**, Kara Ticaret Hukuku, s.123.

¹⁹⁵ **Ayhan**, s.599; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.288; **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.496.

¹⁹⁶ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.438.

yetkisini açıkça bir beyanla sınırlandırabilir¹⁹⁷. Bu sınırlandırmayı seyyar tüccar memuru tarafından yapılan tüm işlemlerin geçerliliğini kendi rızasına bağlamak suretiyle gerçekleştirebilir. Böyle bir sınırlandırma durumunda seyyar tüccar memurunun, sözleşme yapma yetkisi elinden alınacağı için, sadece sözleşme konusunda görüşmelerde bulunma yetkisine sahip olabilecektir¹⁹⁸.

¹⁹⁷ **Ayhan**, s.600; **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.360; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.177; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.438.

¹⁹⁸ **Öçal**, Seyyar Tüccar Memurları, s.360.

III.BÖLÜM

TİCARİ VEKİLİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Ş5.TİCARİ VEKİLİN HAKLARI

I-GENEL OLARAK

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasında çeşitli hak ve yükümlülükler ortaya çıkar. Bu hak ve yükümlülükleri biz, çalışmamıza uygun olarak, ticari vekil bakımından, yani ticari vekili esas kabul etmek suretiyle inceleyeceğiz.

Ticari vekilin hakları arasında, ticari vekilin temsil yetkisini kullanma hakkı, ücret isteme hakkı, yaptığı masrafları ve verdiği avansları talep hakkı, ticari işletme sahibinden avans ve karşılık sağlanmasını isteme hakkı ve son olarak da ticari işletme sahibinden uğradığı zararların tazminini isteme hakkı aşağıda incelenecektir.

II-TİCARİ VEKİLLİK YETKİSİNİ KULLANMA HAKKI

A-Genel Olarak

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekilin sahip olabileceği en doğal ve önemli hakkı, ticari vekilin temsil yetkisini kullanma hakkı oluşturur. Ticarî vekil, kendisine verilen temsil yetkisini kullanırken, temsilcisi durumunda olduğu ticari işletme sahibi adına ve hesabına hareket etmektedir. Dolayısıyla burada doğrudan doğruya temsil ilişkisi söz konusudur. Doğrudan doğruya temsilde, temsilcinin yaptığı hukukî işlemlerden doğan haklar ve borçlar herhangi bir başka işleme gerek kalmaksızın, kendiliğinden temsil edilen kişinin şahsında doğmaktadır¹⁹⁹ Böyle bir temsil ilişkisinin bulunduğu durumlarda iki unsurun bir arada gerçekleşmiş olması gerekir. Bu unsurlar, “başkası adına hareket etme” ve “başkası hesabına hareket etme” unsurlarıdır²⁰⁰.

¹⁹⁹ Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.167.

²⁰⁰ Yavuz Cevdet, Türk, İsviçre ve Fransız Medenî Hukuklarında Dolaylı Temsil, İstanbul 1983, s.24, dn.35.

Ticari vekilin, hukuki işlemi yaptığı sırada işletme sahibi adına hareket etme iradesini taşıması gerektiği şartı, B.K. m.32/1 hükmünde yer alan "...salâhiyatlar bir mümessil tarafından diğer bir kimse namına yapılan..." ifadelerinden çıkarıyoruz. Başkası adına hareket, işlemin hüküm ve sonuçlarının işlemi yapanın değil, bir başkasının hukuk alanında doğacağını ifade eder. Eğer ticari vekil, hukuki işlemi işletme sahibi adına değil de kendi adına yapmaktaysa, bu işlemle doğrudan doğruya kendisi bağlanmış olur. Zira böyle bir durumda doğrudan doğruya temsil ilişkisi bulunmamaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, ticari vekilin işletme sahibi adına hareket ettiğini üçüncü kişilere açıklaması veya bunun üçüncü kişiler tarafından biliniyor olması gerekir. Ticari vekilin, işletme sahibi adına hareket iradesinin bulunup bulunmadığının tespitinde bu iradenin açığa vurulma biçimine ilişkin olarak ticari vekilliğin düzenlendiği hükümlerde herhangi bir düzenleme bulunmadığından temsile ilişkin genel nitelikteki hükümlerden hareketle bir çözüm ortaya konulabilecektir.

Temsile ilişkin genel hükümlerin yer aldığı BK. m.32 vd. hükümlerine göre temsilcinin başkası adına hareket iradesi üç biçimde ortaya çıkar²⁰¹. Bu durumların ilkinin, mümessilin, başkası adına hareket ettiğini üçüncü kişiye açıkça bildirmesi; ikincisini, bu beyanın zımnî olmasını; üçüncüsünü ise, yapılan işlemin kiminle yapıldığının üçüncü kişi açısından önem taşıması oluşturur.

Temsilcinin iradesinin açıkça belirtildiği durumlarda herhangi bir sorunla karşılaşmaz. Zira açık beyanda temsilci, üçüncü kişiye bir başkası adına hareket ettiğini açıkça söylemektedir. Örneğin, bir satım sözleşmesinde temsilci, bu sözleşmeyi "temsilci sıfatıyla" veya "bir başkası adına" yaptığını karşı tarafa beyan etmişse, açık beyan söz konusu olur. Ticari vekilin, bu sıfatını kullanarak sözleşmeyi imzalaması halinde de açık irade beyanı söz konusudur. Açık beyanda temsilcinin, temsil olunanın adını açıklaması şart değildir²⁰². Temsilcinin sözleşmeyi yaptığı anda

²⁰¹ Eren, s.390.

²⁰² Eren, s.390.

temsil olunanı açık olarak bilmesi, temsilin geçerliliği için zorunlu da değildir²⁰³. Temsilci, temsil olunanı sonradan öğrenebileceği gibi, onun adını karşı tarafa sonradan da bildirebilir²⁰⁴. Bununla birlikte temsil sırasında adı açıklanmayan kimsenin doğal olarak var olması şarttır. Çünkü hiç mevcut olmayan veya en azından temsil yetkisinin kullanıldığı dönemde var olmayan bir kimse adına temsil yetkisinin kullanılması söz konusu olmayacağı gibi, bu kişinin hak edinebilmesi ve borç altına girebilmesi de mümkün değildir. Bunun yanı sıra geçerliği şekle tâbi işlemlerde doğrudan temsilin gerçekleşebilmesi için, temsil olunanın adının, işlemin yapıldığı anda bilinmesi gerekir. Tapuda veya noterde yapılan taşınmaz satım sözleşmesiyle taşınmaz satış vaadi sözleşmesinde resmi şekil zorunluluğu, sözleşmenin tarafı olarak temsil edileni de kapsar. Bu sebeple, şekle tabi bu tür sözleşmeler bakımından sözleşme metninde temsil olunanın ad ve kimliğinin sözleşme yapıldığı sırada bildirilmesi gerekir²⁰⁵. Bu durumların dışında, tarafların kimliğinin önem taşıdığı diğer durumlarda da temsil olunanın adının, sözleşmenin yapıldığı anda bilinmesi gerekir²⁰⁶.

Zımnî irade beyanında bulunulduğu durumlarda ise, iradenin yorumlanması yoluna gidilir ve irade beyanının bulunduğu sonucuna ulaşılabilirse yine herhangi bir sorunla karşılaşılmaz. Kendisi ile işlem yapılan üçüncü kişi, yapılan sözleşmenin mevcut bir temsil ilişkisine dayanılarak yapıldığını, hal ve şartlardan anlayabilmekteyse, zımnî irade beyanının bulunduğu kabul edilir²⁰⁷. Nitekim BK. m.32/2 hükmünde bu durum "...kendisiyle akdi yapan kimse, bir temsil münasebeti mevcut olduğunu halden istidlâl eder..." ifadeleriyle açıkça düzenlenmektedir. Zımnî irade beyanında bulunulduğu durumlarda temsilcinin başkası adına hareket iradesi, hal ve durumdan anlaşılmaktadır. Yani temsilci, başkası adına hareket ettiğini açık bir şekilde ifade etmemekle birlikte, makul ve dürüst bir muhatap olarak üçüncü kişinin, sözleşmenin yapıldığı anda bu durumu bilmesi veya somut olayın özelliklerinden anlamasının gerekmesi halinde, başkası adına hareket ve dolayısı ile

²⁰³ **Esener**, s.102 vd.; **Eren**, s.390.

²⁰⁴ **Eren**, s.390; **Esener**, s.103 vd.

²⁰⁵ **Eren**, s.390-391; **Oğuzman/ Öz**, s.175; **Esener**, s.121; **Tunçomağ**, s.403.

²⁰⁶ **Tunçomağ**, s.403; **Esener**, s.121.

²⁰⁷ **Eren**, s.390; **Tunçomağ**, s.403

temsil ilişkisi gerçekleşmiş olduğu kabul edilmektedir²⁰⁸. İşletme merkezinde yapılan görüşmelerde, işletmenin ürettiği mallara ilişkin satış sözleşmeleri, işletmenin işlediği hammaddelerin siparişi gibi hallerde, işletme sahibi adına hareket eden kişinin, ticari vekil niteliği taşıdığı durumdan kolayca anlaşılabilir. Bunun gibi de ticari vekilin işletmenin antetli kağıdını kullanması ve sözleşmenin bu kağıda yazılması, temsil ilişkisinin varlığının sözleşme metninden çıkarılabildiği durumlarda da aynı sonuca ulaşılmalıdır²⁰⁹.

Temsilcinin başkası adına hareket iradesini ortaya koyduğu üçüncü şekli ise yapılan işlemin kiminle yapıldığının üçüncü kişi açısından önem taşımaması hali oluşturur. Buna göre temsilci, başkası adına hareket ettiğini bildirmese de, temsil ilişkisinin bulunduğu kabul edilecektir. Burada üçüncü kişi için temsilci veya temsil olunandan biriyle sözleşme yapmak, farksız bulunuyorsa, doğrudan temsil ilişkisi gerçekleşmiş olur. Böylece, sözleşmenin sonuçları, doğrudan doğruya temsil olunanın üzerinde doğacaktır. Bu hukuki sonuç, taşınır mallara ilişkin peşin satım sözleşmelerinde sorunsuz bir şekilde gerçekleşir. Zira satıcı, satış bedelini peşin aldığı için, sözleşmenin temsilci veya temsil olunanla yapılmış olması, onun bakımından fark yaratmaz. Buna karşılık, taşınmaz mülkiyetinin devrinde ve resmi senetle yapılan işlemlerde bu karinenin uygulanması mümkün değildir²¹⁰. Zira bu tür işlemler bakımından geçerli resmi şekil zorunluluğu, sözleşmenin tarafı olarak temsil olunanın kimliğini de kapsar. Bu nedenle, temsil olunanın adının ve kimliğinin sözleşmede gösterilmesi gerekeceğinden bu işlemlerde söz konusu karinenin kabulü mümkün değildir²¹¹.

Başkası adına zımni hareket edildiğinin açık veya zımni irade beyanlarına “açıklama ilkesi” denir²¹². Bu ilke, ticari işlemlerde güven ilkesini doğrular niteliktedir. Yapılan işlemin kiminle yapıldığının üçüncü kişi açısından önem

²⁰⁸ Eren, s.390.

²⁰⁹ Kırca, s.159.

²¹⁰ Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.188; Eren, s.392; Bu konudaki eleştiri ve değerlendirmeler için bkz. Postacıoğlu İlhan, Nam-ı Müstear Meselesi, İHFM 1947, C. XIII, S. 3, s.1010 vd.

²¹¹ Eren, s.392.

²¹² Eren, s.392; Esener, s.95; Kırca, s.158; Tunçomağ, s.403.

taşıması hali ise bu ilkenin istisnasını oluşturur şekilde BK. m.32/2 hükmünde düzenlenmiştir.

Ticari vekil tarafından temsil yetkisinin kullanılması suretiyle yapılan işlemin temsilci adına mı, yoksa tacir adına mı yapıldığı konusunda kuşku duyulması halinde, temsilcinin müvekkil adına hareket etmiş sayılacağı hususunda herhangi bir kanuni karine bulunmamaktadır²¹³. Burada bir kişinin işlemi kendi adına yapması kural, bir başkası adına hareket etmesi ise istisnai bir durum olarak kabul edilmesi gerekecektir.

B-Ticari Vekillik Yetkisinin Kullanılmasında Çeşitli Sorunlar

Ticari vekillik yetkisinin kullanılması bakımından ticarin vekilin imzasını kullanması ve ticari vekillik sıfatının ispatı konusu, önemine binaen aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

1-Ticari Vekilin İmzası

Ticari vekilin imzasını kullanması, ancak yazılı işlemler bakımından söz konusu olabilir. Ticari vekilin imzasını kullanması hakkında kanunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ticari vekil, yazılı işlemlerde ticari işletme namına imza atarken “bilvekâle veya vekâleten” gibi tabirleri kullanamaz²¹⁴. Bunun dışında ticari vekilin, ticari işletmenin unvanı altına ticari vekil sıfatını belirtecek bir ek ile imza atmasında kanuni bakımdan bir sakınca bulunmamaktadır²¹⁵.

²¹³ Yargıtay, bir kararında şu şekilde hüküm tesis etmiştir; “...Müteaddit gerçek ve tüzel kişilerin temsilciliğini yapan bir kimseye bu sıfatlarından herhangi birisi açıklanmadan mal teslim edilmesi halinde, özel kanunlardan veya sözleşmelerde yahut da işin niteliğinde bulunan bir yön bakımından herhangi bir açıklamada bulunulmamış veya bulunulması lâzım gelmemiş ise, malı teslim alanın şahsı adına hareket ettiğinin kabulü gerekir...”. Yarg. 4.HD. 29.1.1962 tarih, E.7286, K.915 sayılı karar için bkz. **Olgaç**, s.178.

²¹⁴ **Erem Turgut S.**, Ticaret Hukuku Prensipleri, C.I., Ticari İşletme, İstanbul 1958, s.259; **Tuna**, s.180; **Özdemir**, s.203; **Baştuğ/ Erdem**, s.154; **Karayağcın**, Ticari İşletme, s.495.

²¹⁵ **Tuna**, s.180; **Erem**, s.259.

Yazılı olmayan işlemlerde, ticari vekilin ticari işletme sahibi adına hareket etmiş olması, temsilin sonuçlarının doğması için yeterli olacaktır.

2-Ticari Vekillik Sifatının İspatı

Bir kimsenin ticari vekil yetkisine sahip olması ile bu ispatlaması birbirinden bağımsızdır. Yani ticari vekil temsil yetkisine sahip olmakla birlikte, bu yetkisini ya da sıfatını üçüncü kişiye karşı ispat sorunuyla karşılaşabilir²¹⁶.

Ticarî vekille işlem yapacak üçüncü kişinin, ticarî vekilden, yetkisini ispat etmesini isteyip isteyemeyeceği önem kazanmaktadır. Bu durum, ticarî vekil tarafından yapılan hukuki işlemin tek taraflı ya da iki taraflı olmasına göre farklılık gösterir.

Tek taraflı, varması gerekli irade beyanıyla yapılan işlemlerde, üçüncü kişiyi korumak amacıyla muhataba bir ret etme hakkı tanınmaktadır. Buna göre, bir temsilci tarafından yapılan tek taraflı hukuki işlemde, temsilcinin temsil belgesini ibraz edememesi durumunda, üçüncü kişi tarafından bu temsil yetkisi kabul edilmeyebilir²¹⁷. Dolayısıyla kabul etmeme, işlemin geçersizliği sonucunu doğurur. Fesih gibi tek taraflı hukuki işlemlerde, işlemin muhatabının korunması öncelik kazanmaktadır. Zira bu işlemlerde muhatap, işlemin meydana gelmesine herhangi bir katkıda bulunmamakta, işlemin etkilerini göstermesini önleyememektedir²¹⁸. Üçüncü kişiye tanınan böyle bir imkân, iki taraflı işlemler bakımından kabul edilse de, pratik bir anlamı olmaz. Zira temsilcinin beyanı sadece yetkisizlik nedeniyle şeklen değil, temsilcinin yaptığı icabın kabul edilmemesi suretiyle, maddi bakımdan da kabul edilmemiş sayılır²¹⁹.

Ticarî vekil, üçüncü kişiyle bir hukuki işlem yapmak istediğinde, talep üzerine yetkisini ispatlamak zorundadır. Bunun da ötesinde üçüncü kişi, yazılı bir

²¹⁶ Esener, s.46.

²¹⁷ Esener, s.85.

²¹⁸ İnan, s.220 vd.; Esener, s.45.

²¹⁹ Esener, s.85.

yetki belgesinin ibrazını ticarî vekilden talep edebilir. Ticarî vekil hukuki işlem yaparken bu sıfatını ispat edemezse veya yetkisi ilân, bildirim ya da diğer yollarla üçüncü kişilere duyurulmamışsa veya yetkinin verildiği hususu açık ve kesin değilse, üçüncü kişi, ticarî vekille işlem yapmaktan kaçınma imkânına sahiptir.

B-Ticari Vekillik Yetkisinin Kullanılmasının Sonuçları

Ticari vekillik ilişkisinden doğan temsil yetkisini kullanan ticarî vekil, kendisine verilen temsil yetkisini kullanırken, temsilcisi durumunda olduğu ticari işletme sahibi adına ve hesabına hareket etmektedir. Dolayısıyla temsilcinin yaptığı hukukî işlemlerden doğan haklar ve borçlar herhangi bir başka işleme gerek kalmaksızın, kendiliğinden temsil edilen kişinin şahsında doğmaktadır. Buna göre ticari vekilin, temsil yetkisinin sınırları içinde kalarak yaptığı işlemlerden ticari işletme sahibi, sorumlu iken; yetkisine dâhil olmayan işlemleri yapmış olması halinde, yetkisiz temsile ilişkin hükümler uygulama alanı bulur. BK. m.38 hükmü uyarınca böyle bir işleme ticari işletme sahibi veya ticari mümessil, icazet vermediği takdirde ticari işletme sahibi yapılan işlemle bağlı olmayacaktır²²⁰. Bu noktada bir hususu vurgulamak gerekir ki, bir ticaret şirketinin sahip olduğu ticari işletmeye ticari vekil tayin edilmesi halinde, yetkisiz temsil özellik gösterir. Ticaret şirketlerinin hak ehliyeti, şirket sözleşmesinde yazılı işletme konusu ile sınırlıdır (TTK. m.137). İşletme konusuna girmeyen bir işlem şirketi bağlamaz, hatta şirket bakımından yok hükmündedir. Dolayısıyla şirketin böyle bir işleme icazet vermesi de mümkün değildir.

Temsil yetkisinin, her şeyden önce dürüstlük kuralına ilişkin ilkeler uyarınca kullanılması gerekir. Dürüstlük kurallarına aykırı kullanım durumunda söz konusu hak, kötüye kullanılmış olur ki, bu kullanım hukuk düzeni tarafından kabul

²²⁰ **Sungurbey** Ayfer Kutlu, Yetkisiz Temsil, Özellikle culpa in contrehendo (Sözleşmenin Görüşülmesinde Kusur) Ve Olumsuz Zarar, İstanbul 1988, s.37 vd.; **Eren**, s.410 vd.; **Oğuzman/ Öz**, s.189 vd.; **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.199 vd.

edilmez²²¹. Temsil yetkisinin kullanılması, temsilcinin irade ve çıkarlarına uygun olduğu ölçüde dürüstlük kuralına da uygunluk taşır. Dolayısıyla bu durum, temsilcinin, temsil edilenin iradesine dürüstlük kuralı uyarınca verdiği anlama göre hareket etmesini de gerektirir. Temsilcinin temsil olunanın çıkarlarına aykırı olarak işlem yapması, temsil yetkisinin kötüye kullanılması anlamına gelir. Örneğin bir malı gereği yokken çok ucuz bir fiyata satması, fahiş bir fiyata satın alması, ayıplı bir malı ayıp ihbarında bulunmaksızın teslim etmesi gibi durumlarda ticari vekil, temsil yetkisinin sınırları içinde kalmakla birlikte ticari işletme sahibinin çıkarlarına aykırı davranarak yetkisini kötüye kullanmaktadır.

Ticari vekilin, temsil yetkisini kötüye kullandığı durumlarda temsilci, temsil olunana karşı sorumlu olur²²². Ancak ticari vekil temsil yetkisini kötüye kullanmış

²²¹ Bkz. **Oğuzman/ Barlas**, s.190 vd.; **Serozan**, s.212 vd. Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...Dava dosyası kapsamındaki özetle açıklanan tüm bu deliller değerlendirildiğinde; Nuh Terzi'nin davacı yüklenici Memiş Terzi tarafından inşaatın bütün işleri için yetkilendirildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. O halde, Nuh Terzi, davacının ticari vekili olmaktadır. Borçlar Yasasının 453.maddesi hükmü gereğince ticari vekil, ticari temsilci kimliğini taşımaksızın ticari biçimde yöneltilen bir işletmenin sahibince, işletmenin bütün işleri veya belirli bir takım işlemleri için temsil ile görevlendirilen kimsedir. Üçüncü kişiler yanında işletmenin alışlagelmiş bütün hukuksal işlemlerini gerçekleştirmeye veya kendisine verilen işleri yerine getirmeye ticari vekil yetkili sayılmıştır. ...Arsa sahipleriyle yaptığı sözleşme uyarınca kendisine verilmesi gereken diğer bağımsız bölümlerin Nuh Terzi'nin istemi üzerine ve onun istediği kişilere kayden satışının yapılması gerektiği yönünde onu yetkilendirmiş olan davacının, arsa sahiplerine verdiği güvene uygun davranması Medeni Yasanın 2.maddesinde öngörüldüğü üzere "dürüstlük kuralı" gereğidir. Saptanan ve hukuksal durum bu olunca da; davacının ticari vekilinin istemine uygun olarak arsa sahibi davalı Celal tarafından diğer davalıya yapılan temlik sebebiyle sorumlu tutulamayacağından Celal hakkındaki davanın da reddi gerekirken, mahkemece kabulüne karar verilmiş olması doğru olmamış ve hükmün bozulması gerekmiştir...". Yarg. 15HD. 27.12.2004 tarih, E. 2004/7193, K. 2004/6785 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

²²² Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...Davacı vekili, Almanya'da çalışan müvekkilinin 11.11.1999 tarihinde davalı dünürünü sahibi bulunduğu benzin istasyonunu işletmek üzere ticari vekil tayin ettiğini, davalıya 6000 DM işletme sermayesi gönderdiğini, müvekkilinin yurt dışında olmasını fırsat bilen davalının yetkilerini kötüye kullanıp, masrafları abartılı gösterdiğini, İzmir'de ikamet eden oğlunu işyerinde sigortalı olarak çalıştır gösterdiğini, banka hesaplarını keyfi kullandığını, sermayeyi azalttığını ve aldığı mallara karşı karşılıksız çek keşide ettiğinden müvekkilinin çek bedellerini ödemek zorunda kaldığını ileri sürerek fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla şimdilik 1 milyar liranın ticari faiziyle birlikte davalıdan tahsiline karar verilmesini istemiştir. ...Mahkemece toplanan delillere ve benimsenen bilirkişi raporuna göre , dava tarihi itibarıyla davalının davacıya 2.079.431.000 TL borçlu olduğu,davalının da davacıdan 880.000.000 TL alacaklı olduğu gerekçesiyle taleple bağlı kalınarak asıl davanın kabulüyle 1 milyar liranın dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte davalıdan tahsiline,karşı davanın kısmen kabulüyle 880.000.000 TL'nin davacıdan (karşı davalıdan) tahsiline karar verilmiştir. ...Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, yerinde görülmeyen davacı vekilinin tüm ve davalı vekilinin aşağıdaki bent kapsamı dışında kalan sair temyiz itirazlarının reddi

olsa bile, işletme sahibi, üçüncü kişi iyi niyetli olduğu sürece yapılan işlemle bağlı olur. Buna göre, temsil yetkisinin kötüye kullanılması, işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki iç ilişkiye aykırılık oluşturur ve ticari vekil bundan dolayı temeldeki ilişkinin tâbi olduğu hükümler uyarınca sorumlu olur.

Ticari vekilin, temsil yetkisini kötüye kullandığı durumlarda üçüncü kişi kötü niyetli ise, yani ticari vekilin temsil yetkisini kötüye kullandığını biliyor veya bilmesi kendisinden beklenebiliyorsa, ticari işletme sahibi yapılan işlemle bağlı olmaz ve herhangi bir zarara uğramış olmaz²²³.

III. TİCARİ VEKİLİN ÜCRET HAKKI

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekilin sahip olabileceği ikini en önemli hakkı, ticari vekilin yerine getirdiği görev karşılığında ücret talep etme hakkı oluşturur. Ticari vekilin ücret hakkına ilişkin olarak, ticari vekil kurumunun düzenlendiği BK. m.453 vd. hükümlerinde herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durumda genel nitelikte düzenleme niteliği taşıyan vekâlete ilişkin düzenlemeler dikkate alınarak bir sonuca ulaşılabilecektir.

Vekilin ücret hakkına ilişkin olarak BK. m.386/3 hükmünde “mukavele veya teamül varsa vekil, ücrete müstahak olur...” şeklinde bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre ücret, vekâlet sözleşmesinin, kanuni ve zorunlu bir unsuru olmamakla²²⁴ birlikte sözleşmede veya teamülde²²⁵ açıklık bulunduğu durumlarda²²⁶ BK.

gerekmiştir...”. Yarg. 11HD. 9.5.2005 tarih, E. 2004/8136, K. 2005/4841 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

²²³ Kırca, s.170.

²²⁴ Vekâleti, bir dostluk ve hatır işi olduğu gerekçesiyle, ücretsiz sayan ve temelleri Roma Hukukuna dayanan bu görüş günümüzde terk edilmiş, ücretli vekâletler daha geniş bir uygulama alanı kazanmıştır. Bkz. **Özkaya** Eraslan, Vekâlet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması, Ankara 1997, s.616.

²²⁵ Ücret karşılığında iş görmenin teamülden olduğu durumlara hekimlerin, Özel öğretmenlerin hizmetleri örnek gösterilebilir. Bkz. **Özkaya**, s.617.

²²⁶ Yargıtay, bir kararında şu şekilde hüküm tesis etmiştir; “...vekillik işini bir mesleksel uğraşı olarak yürüten kimselerle yapılan vekillik sözleşmelerinin ücretli olduğu konusunda bir adet bulunduğu...”. Yarg.13.HD. 12.2.1981 tarih ve 7049 E. 910 K. sayılı kararı için bkz. **Karahasan** Mustafa R., Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C.6, İstanbul 1992, s.1305.

m.386/3'e göre vekil ücrete hak kazanır²²⁷. Bu çerçevede ticari vekilin ücret hakkı da, sözleşmeden veya teamülden doğabilecektir.

Vekâletin ücretli olacağı çoğu zaman sözleşme yapılırken kararlaştırılır. Ancak, ücret anlaşmasının daha sonra, hatta işin görülmesinden sonra yapılmasına da bir engel yoktur²²⁸. Çoğu zaman ticari vekilin ücret hakkı, ticari işletme sahibi ile kendisi arasında yapılan sözleşme ile kararlaştırılır. Ticari vekil, sözleşmede ücret hakkı kararlaştırılmamış olsa dahi, teamül gereği ücret hakkına sahip olacaktır. Çünkü ticari vekil, ticari işletmenin veya kendisine verilen işin gerektirdiği olağan işleri yapmaya yetkili ve yükümlüdür. Bu tür işler ise, bir ücretin ödenmesini gerektiren işlerdir. Dolayısıyla ticari vekilin ücret hakkı teamül gereğidir.

Vekâlet ücreti sözleşme ile tespit edilebilir. Bunun tayini götürü olarak veya görülecek iş için harcanacak zamana yahut işten elde edilecek sonuca²²⁹ göre yapılabilir. Ayrıca ücretin haftalık, aylık veya yıllık olarak tespit edilmesi de mümkündür²³⁰. Aynı şekilde ticari vekilin ücreti de, götürü olarak veya yaklaşık olarak belirlenebileceği gibi, haftalık, aylık veya yıllık olarak da belirlenebilir²³¹.

Vekâlet ücreti verilmesi kararlaştırılmış, ancak miktarı tespit edilmemişse²³² veya ücret verilmesi teamül gereği ise, taraflar arasında sonradan ücretle ilgili bir anlaşmazlık çıkarsa, hakim yapılan işin ekonomik önemini, gerektirdiği uzmanlık derecesini, yüklenilen sorumluluğu, harcanan emeği ve zamanı, benzer işlerde verilmesi teamülden olan ücret miktarını göz önünde tutarak uygun bir ücrete hükmeder²³³. Hâkim, ücreti teamüle göre belirlerken, meslek odalarının hazırladıkları

²²⁷ Aral Fahrettin, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 7. Baskı Ankara 2007, s.393-394; Bilge Necip, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara, 1971, s.215; Özkaya, s.616.

²²⁸ Karahasan, Özel Borç İlişkileri, s.1302; Özkaya, s.617.

²²⁹ Konuya ilişkin Yarg.13.HD. 9.11.1983 tarih 6279 E. 7796 K. sayılı kararı için bkz. Karahasan, Özel Borç İlişkileri, s.1208.

²³⁰ Yavuz, Özel Hükümler, s.575.

²³¹ Tandoğan Haluk, Borçlar Hukuku - Özel Borçlar İlişkileri, C.II, 3. Bası, Ankara, 1987, s.367.

²³² Konuya ilişkin Yarg.4.HD. 21.06.1979 tarih 4510 E. 8354 K. sayılı kararı için bkz. Karahasan, Özel Borç İlişkileri, s.1205.

²³³ Karahasan, Özel Borç İlişkileri, s.1303; Özkaya, s.617; Konuya ilişkin Yarg.14.HD. 21.6.1979 tarih 1979/4510 E., 1979/8354 K., sayılı kararı için bkz., YKD. Haziran 1980, C. VI, S.6, s.791; Tandoğan, s.367.

asgari ücret tarifelerini göz önünde tutabilir²³⁴. Teamülden olan ücretin genellikle uygun olduğu hususunda fiili bir karine mevcutsa da, hâkim bu miktarı somut olayda uygun bulmuyorsa onunla bağlı kalmayabilir.

IV. TİCARİ VEKİLİN YAPTIĞI MASRAFLARI VE VERDİĞİ AVANSLARI ALMA HAKKI

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekilin yaptığı masrafları ve verdiği avansları alma hakkı da ticari vekilin haklarından birini oluşturur. Bu hakkına ilişkin olarak da, ticari vekil kurumunun düzenlendiği BK. m.453 vd. hükümlerinde herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durumda da genel nitelikte düzenleme niteliği taşıyan vekâlete ilişkin düzenlemelerde yer alan vekilin yaptığı masrafları ve verdiği avansları alma hakkına ilişkin hususlar dikkate alınarak bir sonuca ulaşılabilecektir.

BK. m.394/1 hükmüne göre vekil, usulü dairesinde vekâleti ifa için yapmış olduğu masrafları ve verdiği avansları faiziyle birlikte müvekkilden alma hakkına sahiptir²³⁵. Buna göre ticari vekil de, ticari işletmenin veya kendisine verilen işin ya da işlemin gerektirdiği olağan işlemleri ifa için yapmış olduğu masrafları ve verdiği avansları faiziyle birlikte ticari işletme sahibinden alma hakkına sahip olacaktır²³⁶.

Ticari vekilin, masraf ve avansları alma hakkının doğması için, öncelikle bu masrafların ve avansların geçerli bir vekâlet sözleşmesine dayanılarak yapılmış olması gerekir. Vekâlet sözleşmesinin geçersiz olması durumunda yapılan masrafların iadesinin talebi vekâletsiz iş görme hükümleri çerçevesinde mümkün olacaktır²³⁷.

²³⁴ **Özkaya**, s.617.

²³⁵ **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.298; **Zevkililer** Aydın, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 5. Bası, İzmir 1995, s.256; **Aral**, s.414 vd; **Yavuz**, Özel Hükümler, s.617; **Tandoğan**, s.576-577; **Hatemi Hüseyin/ Serozan Rona/ Arpacı Abdülkadir**, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1992, s.421.

²³⁶ **Aral**, s.414-415.

²³⁷ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.617; **Tandoğan**, s.577; **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.298; **Zevkililer**, s.256.

Yapılan masrafların ve verilen avansların alınabilmesi için geçerli bir sözleşmenin bulunmasının yanı sıra ticari vekilin, olağan işlemlerin ifası için masraflar yapması ve avanslar vermesi gerekir. Ticari vekilin masraf yapması, onun olağan işlemlerin ifası için isteyerek kendi iradesiyle kendine ait malvarlığı değerlerinden fedakârlıkta bulunması, harcamalar gerçekleştirmesidir²³⁸. Bu masraf ve avanslara olağan işlemlerin yerine getirilmesi için yolculuk masrafları, konaklama masrafları resim ve harçlar örnek olarak verilebilir²³⁹.

BK. m.394/1 hükmünde kullanılan “avans” deyimini daha çok para ile yapılan masrafları ifade eder. Ticari vekilin bu hakkı, ticari işletme sahibi tarafından arzu edilen sonucun elde edilmiş olup olmamasına bağlı değildir. Arzu edilen sonuç elde edilememiş olsa dahi, ticari işletme sahibi, ticari vekilin bu hakkını yerine getirmekle yükümlüdür. Ticari işletme sahibi, ticari vekil tarafından yapılmış olan bu masraf ve avansların sadece sermayesini değil, yapıldıkları tarihten itibaren hesap edilecek faizi de ödemekle yükümlüdür.

Ticari vekilin, masrafların ve avansların ödenmesini isteyebilmesi için, “usulü dairesinde ifa” şartını yerine getirmesi gerekir. Buradaki usulü dairesinde ifa, olağan işlemlerin BK. m.96 anlamında gereği gibi ve tam olarak ifası anlamındadır. Ticari vekil, usul ve nizam dışı yaptığı masrafları ticari işletme sahibinden isteyemeyecektir²⁴⁰.

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekilin yaptığı masrafları ve verdiği avansları istemek bir hak olması karşısında bu durum, ticari işletme sahibi bakımından borcu oluşturur. Ticari işletme sahibinin masrafların ve avansların ödenmesi borcu, buna ilişkin alacağın ticari vekil tarafından ileri sürülmesiyle muaccellik kazanır. Ayrıca bir ihtarda bulunulmasına ihtiyaç yoktur²⁴¹.

²³⁸ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.617.

²³⁹ **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.298; **Zevkliler**, s.256; **Yavuz**, Özel Hükümler, s.617; **Tandoğan**, s.578-579.

²⁴⁰ **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.298.

²⁴¹ **Tandoğan**, s.585 vd.; **Yavuz**, Özel Hükümler, s.618.

V.TİCARİ VEKİLİN TİCARİ İŞLETME SAHİBİNDEN AVANS VE KARŞILIK SAĞLANMASINI İSTEME HAKKI

Ticari vekilin, ticari işletme sahibinden avans ve karşılık sağlanmasını istemesi de bir diğer hakkını oluşturur. Bu konuya ilişkin olarak da ticari vekil kurumunun düzenlendiği BK. m.453 vd. hükümlerinde herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durumda da genel nitelikte düzenleme niteliği taşıyan vekâlete ilişkin düzenlemelerde yer alan vekilin avans ve karşılık sağlanmasını isteme hakkına ilişkin hususlar dikkate alınarak bir sonuca ulaşılabilecektir.

BK. m.394 hükmü müvekkile, vekile avans verme ve karşılık sağlama borcu yüklemiş değildir. Buna rağmen doktrinde genel olarak vekilin, müvekkilden avans ve karşılık sağlanmasını isteme hakkının bulunduğu kabul edilmektedir²⁴². Buradaki avans, ticari vekilin olağan işlemlerin ifası için yapacağı harcamaları veya ücretini ya da her ikisini de karşılamak amacıyla onun talebi üzerine veya kendiliğinden verdiği parayı ifade eder²⁴³. Karşılık da, ticari vekilin ticari işletme sahibinden veya üçüncü kişilerden aldığı ve ticari işletme sahibine karşı doğacak alacaklarını karşılamak için üzerinde tasarruf edebileceği malvarlığı değerlerini ifade etmektedir²⁴⁴.

VI.TİCARİ VEKİLİN TİCARİ İŞLETME SAHİBİNDEN UĞRADIĞI ZARARLARIN TAZMİNİNİ İSTEME HAKKI

Ticari vekilin, ticari işletme sahibinden uğradığı zararların tazminini istemesi de son hakkını oluşturur. Bu konuya ilişkin olarak da ticari vekil kurumunun düzenlendiği BK. m.453 vd. hükümlerinde herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durumda da genel nitelikte düzenleme niteliği taşıyan vekâlete ilişkin düzenlemelerde yer alan vekilin uğradığı zararların tazminini isteme hakkına ilişkin hususlar dikkate alınarak bir sonuca ulaşılabilecektir.

²⁴² **Yavuz**, Özel Hükümler, s.618; **Tandoğan**, s.592.

²⁴³ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.618; **Tandoğan**, s.593-594.

²⁴⁴ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.618.

BK. m.394/2 hükmüne göre “...Vekil, vekâleti ifa dolayısıyla uğramış olduğu zarar ve ziyanın tazminini müvekkilinden isteyebilir. Meğerki müvekkil bu hususta kendisinin sun'u taksiri olmadığını ispat eyleye...”.

Yukarıdaki hüküm göz önünde bulundurulduğunda ticari vekil, olağan işlemlerin ifası dolayısıyla uğramış olduğu zararları, ticari işletme sahibinden tazmin etmek hakkına sahiptir. Buna karşılık ticari işletme sahibi, kazaen meydana gelen zararlardan sorumlu olmayacaktır. Fakat kusura dayanan bir zarar meydana gelmişse, ticari vekil, ticari işletme sahibinin kusurunu ispatlamak zorunda değildir. Sorumluluktan kurtulmak isteyen ticari işletme sahibi, zararın kendi kusuru olmaksızın meydana gelmiş olduğunu ispat etmek zorunda olacaktır²⁴⁵. Ticari vekil, olağan işlemlerin ifasını ücretsiz olarak yapıyorsa ve bu sırada bir zarara uğramışsa, ticari işletme sahibi zararın meydana gelmesinde kusuru olmasa dahi, tazminat ödemek zorunda kalacaktır²⁴⁶.

Ticari işletme sahibinin ödemekle yükümlü olduğu masraflar ile tazminat talebini birbirinden ayırmak konusunda iradi olup olmama kriteri kabul edilebilir. Bu durumda masraf, malvarlığında iradi olarak meydana gelen azalmayı ifade ederken zarar, malvarlığında iradi olmayan bir eksilmeyi ifade etmektedir²⁴⁷.

Ticari vekilin, ticari işletme sahibinden uğradığı zararların tazminini istemesi onun bakımından bir hak iken, ticari işletme sahibi bakımından bir tazminat borcu oluşturur. Bu tazminat borcu, zararın meydana geldiği andan itibaren muaccellik kazanır ve bu andan itibaren faiz işlemeye başlar²⁴⁸.

²⁴⁵ **Zevkliler**, s.257; **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.299; **Yavuz**, Özel Hükümler, s.618-619; **Tandoğan**, s.598.

²⁴⁶ Bkz. **Tandoğan**, s.598; **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.299; **Zevkliler**, s.257.

²⁴⁷ **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.299; **Tandoğan**, s.580; **Yavuz**, Özel Hükümler, s.619.

²⁴⁸ **Tandoğan**, s.602.

Ş6.TİCARİ VEKİLİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekil, çeşitli haklar ele ederken yükümlülükler altına da girer. Bu yükümlülükleri de biz, çalışmamıza uygun olarak, ticari vekil bakımından, yani ticari vekili esas kabul etmek suretiyle inceleyeceğiz.

Ticari vekilin yükümlülükleri arasında, ticari vekilin işi sadakat ve özenle yapma yükümlülüğü, ticari işletme sahibinin talimatına uygun hareket etme yükümlülüğü, sır saklama yükümlülüğü, işi bizzat yapma yükümlülüğü, hesap verme yükümlülüğü, işin ifası için veya ifa dolayısıyla aldıklarını ticari işletme sahibine iade yükümlülüğü ve son olarak da rekabet etmeme yükümlülüğü aşağıda incelenecektir.

1.TİCARİ VEKİLİN İŞİ SADAKAT VE ÖZENLE YAPMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

A.Ticari Vekilin Sadakat Yükümlülüğü

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekilin sahip olduğu haklar karşısında en önemli yükümlülüğünü, sadakatle davranma oluşturur.

Ticari vekilin sadakat yükümlülüğüne ilişkin, ticari vekil kurumunun düzenlendiği BK. m.453 vd. hükümlerinde herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durumda genel nitelikte düzenleme niteliği taşıyan vekâlete ilişkin düzenlemelerde yer alan vekilin sadakat yükümlülüğüne ilişkin hususlar dikkate alınarak bir değerlendirme yapılabilecektir. Bu çerçevede ticari vekilin sadakat yükümlülüğünün kanuni dayanağını, BK. m.390/2 hükmünde kullanılan “vekâleti iyi suretle ifa” deyimini oluşturur²⁴⁹.

Ticari vekilin, sadakat yükümlülüğü konusundaki sorumluluğunun derecesi, BK. m.390/1 hükmünde açıkça belirlenmiştir. Buna göre, “vekilin mesuliyeti, umumi surette işçinin mesuliyetine ait hükümlere tabidir”. Bu durumda ticari vekilin

²⁴⁹ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.607-608; **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.292; **Tandoğan**, s.407; **Aral**, s.403.

göstereceği sadakat yükümlülüğünün derecesi, hizmet sözleşmesinde işçinin göstereceği sadakat yükümlülüğünün aynıdır. Sadakat borcu, işçini işverenin ve işletmenin yararlarını koruma ve onlara zarar verecek her türlü davranıştan kaçınmak borcunu ifade eder.. Sadakat borcu, işin nasıl görüleceği konusunda sözleşmede açık bir hüküm bulunmasa ve işverenin herhangi bir talimatı bulunmasa da yine zorunlu olarak ortaya çıkar. İşçi, işverenin ön planda gerçek ve muhtemel iradesini ve ikinci planda da menfaatini göz önündü tutarak ve bunları birbiriyle bağdaştırmaya çalışarak işi görmelidir.

Sadakat borcu gereği olarak işçi, hizmet sözleşmesi devam ettiği sürece işveren ile mesleki ve ticari olarak rekabette bulunamaz ve kendisi veya başkası adına işverenin faaliyet alanına giren işleri yapamaz. Sadakat borcuna bağlı olarak yine işçi, gördüğü iş dolayısıyla kendisine verilen veya herhangi bir şekilde öğrendiği iş ve imalat sırlarını da üçüncü kişilere bildirmemekle yükümlüdür²⁵⁰. Bu yükümlülük, işin niteliğine göre, sözleşme sona erdikten sonra da devam eder²⁵¹.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde ticari vekil, sadakat yükümlülüğünün gereği olarak, ticari işletme sahibi yararına olacak davranışlarda bulunmak ve ona zarar verecek davranışlardan kaçınmakla yükümlüdür. Buna göre ticari vekilin sadakat yükümlülüğünü, ticari vekilin olağan işlerinin yanı sıra, bu işler sona erdikten sonra, kendisine karşı duyulan güvene uygun olarak ticari işletme sahibinin menfaatlerini sözleşme ile güdülen amaç çerçevesinde koruması ve kendi menfaatini ticari işletme sahibinin menfaatine tâbi kılması yükümlülüğü olarak ifade edebiliriz²⁵². Özen yükümlülüğü, işin görülmesi sona erince ortadan kalkar. Sadakat yükümlülüğü ise, iş bittikten sonra da devam eder. Ticari vekilin, işi ücretli olarak yapıp yapmaması, sadakat borcunun varlığı ve kapsamı bakımlarından önem taşımaz²⁵³.

²⁵⁰ **Esener**, s.155.

²⁵¹ **Esener**, s.155.

²⁵² **Tandoğan**, s.408-409; **Hatemi/ Serozan/ Arpacı**, s.417; **Yavuz**, Özel Hükümler, s.607.

²⁵³ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.608; **Tandoğan**, s.409.

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekil, sadakat yükümlülüğünün bir sonucu olarak, ticari işletme sahibini bilgilendirme borcu altındadır. Ticari vekilin, düzenli olarak, olağan işlemlerin yerine getirilmesi ile ilgili gelişmeleri ticari işletme sahibine bildirmesi ve önemli ve acil her durumdan ticari işletme sahibini haberdar etmesi, bilgilendirme borcu kapsamında yer alır. Bilgilendirme borcunun yanı sıra ticari vekil, yine sadakat yükümlülüğünün bir sonucu olarak, ticari işletme sahibine olağan işlemlerin görülmesiyle ilgili tavsiyelerde bulunma borcu altındadır.

Sadakat yükümlülüğünün diğer bir sonucu olarak da ticari vekilin, rekabet durumlarında menfaat çatışmalarını derhal ticari işletme sahibine haber verme ve bu suretle ticari işletme sahibi yararına hareket zorunluluğu bulunmaktadır. Bu çerçevede ticari vekilin, ticari işletme sahibinin açık rızası olmadıkça kendi kendisiyle sözleşme yapmaması gerekir²⁵⁴.

B.Ticari Vekilin İşi Özenle Yapma Yükümlülüğü

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekilin diğer bir yükümlülüğünü, işi özenle yapma oluşturur²⁵⁵.

Ticari vekilin özen yükümlülüğüne ilişkin, ticari vekil kurumunun düzenlendiği BK. m.453 vd. hükümlerinde herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durumda da genel nitelikte düzenleme niteliği taşıyan vekâlete ilişkin düzenlemelerde yer alan vekilin özen yükümlülüğüne ilişkin hususlar dikkate alınarak bir değerlendirme yapılabilecektir. Bu çerçevede ticari vekilin özen yükümlülüğünün kanuni dayanağını, BK. m.390/2 hükmünde kullanılan “vekil, müvekkile karşı vekâleti iyi bir surette ifa ile mükelleftir” ifadesi oluşturmaktadır.

Ticari vekilin, işi özenle yapması konusundaki yükümlülüğünün derecesi, BK. m.390/1 hükmünde açıkça belirlenmiştir. Buna göre, “vekilin mesuliyeti, umumi

²⁵⁴ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.608.

²⁵⁵ Vekilin özen yükümlülüğü konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Başpınar** Veysel, Vekilin (Avukatın, Hekimin, Mimarın, Bankanın) Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu, 2. Baskı, Ankara 2004, s.121 vd.; **Topuz** Seçkin, Türk Hukukunda Vekalet Sözleşmesinde Vekilin Özen Borcu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2001, s.31 vd.

surette işçinin mesuliyetine ait hükümlere tabidir”. Bu durumda ticari vekilin göstereceği dikkat ve özenin derecesi, hizmet sözleşmesinde işçinin göstereceği dikkat ve özenin aynıdır²⁵⁶.

BK. m.321/1 hükmüne göre, “İşçi, taahhüt ettiği şeyi ihtimam ile ifaya mecburdur”. Madde hükmünde geçen “ihtimamla ifa”, işçinin gördükleri iş özenle davranmaları gerektiğini ifade ediyor. Bu madde gereğince iş görme borçlusu, yerine getirmesi gereken edimin hedef tutulan amaca uygun olarak gerçekleşmesi için gereken her tedbiri almak ve buna engel olacak her türlü davranıştan kaçınmak zorundadır²⁵⁷. İşçinin sorumluluğunu düzenleyen BK. m.321/2 hükmüne göre, “İşçi, kasıt veya ihmâl ve dikkatsizlik ile iş sahibine iras ettiği zarardan mesuldür”²⁵⁸. BK. m.321/2 hükmü, bu hali ile değerlendirildiğinde, iş görme borçlusunun özen borcuna aykırılıkta sorumluluğuna hükmedebilmek için, görülen işin niteliğine göre bir ayırım yapılmadan, teknik anlamda kusurun her derecesini benimsemiş görünmektedir²⁵⁹.

BK. m.321/3 hükmüne göre, “İşçiye terettüp eden ihtimamın derecesi, akde göre tayin olunur ve işçinin o iş için muktazi olup iş sahibinin malumu olan veya olması icabeden malumatı derecesi ve mesleki vukufu kezalik istidat ve evsafi gözetilir”. Söz konusu hüküm gereğince, özen borcunun sınırlarının belirlenmesinde, öncelikle sözleşme ile getirilen hükümlere bakılması gerekir. Çünkü, sözleşmede normalin altında yada üstünde bir özen borcu kararlaştırılmış olabilir. Sözleşmede kararlaştırılan özen derecesi, tarafları ve hâkimi bağlar²⁶⁰.

Yukarıda yapılan değerlendirmeler çerçevesinde ticari vekilin, kasıt, ihmâl veya dikkatsizlikle ticari işletme sahibine verdiği zarardan sorumlu tutulacağı sonucuna ulaşılabilir. Hatta ticari vekilin ticari işletme sahibi ile olan ilişkilerinin

²⁵⁶ **Aral**, s.404-405; **Başpınar**, s.177-178; **Topuz**, s.47 vd.

²⁵⁷ **Ertas** Kudret, Türk Hukukunda İşçinin Sadakat Borcu, Ankara 1982, s.32;

²⁵⁸ İş görme sözleşmesinin ihlalden doğan zararların tazmini gereğini belirten BK. m.321/2 hükmü, esas olarak, sözleşmenin ihlalinin sonuçlarını düzenleyen ve borçluyu her kusurundan dolayı sorumlu kılan BK. m.96 ve devamındaki genel hükümlerin hizmet sözleşmesine uygulanmasından ibarettir. Bu anlamda, BK. m.321/2 ile BK.96 ve devamındaki maddeleri birbirleri ile uyumludur. Bkz. **Ertas**, s.35

²⁵⁹ **Ertas**, s.35.

²⁶⁰ Bkz. **Karahasan**, Özel Borç İlişkileri, s.1238.

niteliği dikkate alınacak olursa, ticari vekilin sorumluluğunun yerine göre, işcininkinden daha sert bir şekilde takdir edilebileceğini kabul etmek gerekir²⁶¹.

II.TİCARİN VEKİLİN İŞİ BİZZAT YAPMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekilin diğer bir yükümlülüğünü, işi bizzat yapmak oluřturur²⁶².

Ticari vekilin, işi bizzat yapma yükümlülüğüne ilişkin, ticari vekil kurumunun düzenlendiği BK. m.453 vd. hükümlerinde herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durumda da genel nitelikte düzenleme niteliği taşıyan vekâlete ilişkin hükümler dikkate alınarak bir değerlendirme yapılabilecektir. Bu çerçevede işi bizzat yapma yükümlülüğünün kanuni dayanağını, BK. m.390/3 hükmündeki, “Vekil, başkasını tevkile mezun veya hal icabına göre mecbur olmadıkça veya adet başkasını kendi yerine ikameye müsait bulunmadıkça müvekkilünbihi kendisi yapmağa mecburdur” şeklindeki düzenleme oluşturmaktadır.

Genel yetkili ticari vekil, ticari işletme sahibi ile arasındaki yoğun ve karşılıklı güven ilişkisi nedeniyle, bir başka kişiye yapmakla yükümlü olduğu işleri yaptıramaz. Ancak yapmakla yükümlü olduğu işlerin bir veya bir kısmını, satış mağazası memuru veya seyyar tüccar memuru tayin ederek, bu kişilere yaptırabilir.

III.TİCARİ VEKİLİN SIR SAKLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekilin diğer bir yükümlülüğünü, sır saklama yükümlülüğü oluşturur.

Ticari vekilin, ticari işletme sahibinin talimatına uygun hareket etme yükümlülüğüne ilişkin, ne ticari vekil kurumunun düzenlendiği BK. m.453 vd.

²⁶¹ **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.293.

²⁶² **Aral**, s.407.

hükümlerinde ne de vekâlete ilişkin hükümler de herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak Borçlar Kanununun diğer alanlarında olduğu gibi, ticari vekillik kurumu bakımından da karşılıklı güven ilişkisinin ve sadakat yükümlülüğünün bir sonucu sır saklama yükümlülüğünün varlığı kabul edilmelidir. Buna göre ticari vekil, olağan işlemlerin icrası dolayısıyla öğrendiği ticari işletme sahibine ait sırları saklamakla yükümlüdür²⁶³.

Ticari vekilin sır saklama yükümlülüğünün kapsamın, gizli tutulmasında ticari işletme sahibinin menfaati olan ve açıklanması onun için maddi veya manevi bir zarar tehlikesi ya da diğer kimselerin kınamasını doğuracak olan olaylar girer. Bu konuların ticari vekil tarafından saklı tutulması gerekir. Görülen işin niteliğine, ticari işletme sahibinin kişiliğine ve onun bilinebilen menfaatlerine göre sır saklama yükümlülüğünün kapsamı değişebilecektir.

Ticari vekilin, sır saklama yükümlülüğüne aykırı davranması durumunda ceza hukuku anlamında suç ve ceza durumları saklı kalmak üzere, tazminat sorumluluğunu gerektirecektir. Tazminat sorumluluğunun dayanağını, haksız fiile²⁶⁴ ilişkin BK. 41 vd. hükümleri oluşturabileceği gibi kişilik hakkının ihlaline ilişkin TMK. m.25 hükmü veya manevi tazminata²⁶⁵ ilişkin BK. 49 hükmü oluşturabilir²⁶⁶.

Ticari işletme sahibinin açık rızasının bulunduğu olağan işlemlerin icrası ve ticari vekilin haklı menfaatleri sırrın açıklanmasını zorunlu kıldığı veya kanundan doğan bir yükümlülük bulunduğu durumlarda ticari vekilin, ticari işletme sahibine ait sırları açıklamaya hakkı hatta zorunlu bulunmaktadır²⁶⁷.

²⁶³ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.608; **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.293; **Zevkililer**, s.254; **Tandoğan**, s.450 vd.

²⁶⁴ Haksız fiil konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Eren**, s.468 vd.; **Oğuzman/ Öz**, s.483 vd; **Kılıçoğlu**, s.193 vd.; **Reisoğlu**, s.139 vd.

²⁶⁵ Manevi tazminat konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Eren**, s.745 vd.; **Oğuzman/ Öz**, s.677 vd; **Kılıçoğlu**, s.315 vd.; **Reisoğlu**, s.195 vd.

²⁶⁶ **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.663 vd.; **Yavuz**, Özel Hükümler, s.609; **Karahasan Mustafa R.**, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, C.2, İstanbul 1989, s.604 vd.

²⁶⁷ **Tandoğan**, s.453 vd.

IV. TİCARİ İŞLETME SAHİBİNİN TALİMATINA UYGUN HAREKET ETME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekilin diğer bir yükümlülüğünü, ticari işletme sahibinin talimatına uygun hareket etme yükümlülüğü oluşturur²⁶⁸.

Ticari vekilin, ticari işletme sahibinin talimatına uygun hareket etme yükümlülüğüne ilişkin, ticari vekil kurumunun düzenlendiği BK. m.453 vd. hükümlerinde herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durumda da genel nitelikte düzenleme niteliği taşıyan vekâlete ilişkin düzenlemelerde yer alan ticari işletme sahibinin talimatına uygun hareket etme yükümlülüğüne ilişkin hususlar dikkate alınarak bir değerlendirme yapılabilecektir. Bu çerçevede ticari işletme sahibinin talimatına uygun hareket etme yükümlülüğünün kanuni dayanağını, BK. m.389/1 hükmünde kullanılan, “vekil, müvekkilinin sarıh olan talimatına muhalefet edemez” ifadesi oluşturmaktadır. Hükmün ikinci fıkrasında ise, “Ancak hal icabına göre müvekkilden mezuniyet istihsaline imkân olmamakla beraber şayet imkân olupta istizan olursa idi müvekkilin muvafakat edeceği derkar bulunan hususlarda, inhiraf edebilir. Bundan maada hallerde vekil aldığı talimata müvekkilinin aleyhine olarak muhalefet ederse, bundan mütevellit zararı deruhte etmedikçe, müvekkilünbîh ifa edilmiş olmaz” düzenlemesi getirilmiştir.

BK. m.389/1 hükmünden ticari vekilin, kendisine tevdi edilen işi ticari işletme sahibinin iradesine uygun olarak yapmakla yükümlü olduğu sonucu çıkmaktadır²⁶⁹. Ticari işletme sahibinin iradesi, ya açık talimat şeklinde ya da muhtemel irade şeklinde kendini gösterir. Muhtemel irade, şartların değişmesi ve ticari işletme sahibinden zamanında açık talimat alınması imkânı bulunmaması halinde tespit edilecek durumu ifade eder²⁷⁰. Talimatın verildiği tarihten sonraki gelişmelerle koşullar değişmişse, ticari vekilin, ticari işletme sahibinden yeni bir

²⁶⁸ Aral, s.410 vd.

²⁶⁹ Yavuz, Özel Hükümler, s.604; Zevkliler, s.254; Bilge, Özel Borç İlişkileri, s.295; Tandoğan, s.436.

²⁷⁰ Tandoğan, s.436.

talimat alması gerekir, yoksa doğacak sonuçlardan ticari vekil sorumlu olur²⁷¹. Şartlar, ticari işletme sahibinden talimat alınmasını imkânsızlaştırmışsa ticari vekil, verilen talimattan ayrılarak işi görebilir. Fakat bu durumda da, eğer talimat alma imkânı bulunsaydı, ticari işletme sahibinin talimattan ayrılmaya izin vereceğini kabul etmeyi haklı kılacak bir durumun bulunması gerekir.

V.TİCARİ VEKİLİN HESAP VERME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekilin diğer bir yükümlülüğünü, hesap vermek oluşturur²⁷².

Ticari vekilin, hesap verme yükümlülüğüne ilişkin, ticari vekil kurumunun düzenlendiği BK. m.453 vd. hükümlerinde herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durumda da genel nitelikte düzenleme niteliği taşıyan vekâlete ilişkin hükümler dikkate alınarak bir değerlendirme yapılabilecektir. Bu çerçevede hesap verme yükümlülüğünün kanuni dayanağını, BK. m.392/1 hükmündeki, “Vekil, müvekkilin talebi üzerine yapmış olduğu işin hesabını vermeğe ... mecburdur...” şeklindeki düzenleme oluşturmaktadır²⁷³.

Ticari vekilin bu hesap verme yükümlülüğü, onun başkasına ait bir iş görmesinin doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkar. Zira ticari işletme sahibinin işe başlanıp başlanmadığını, işin nasıl yürütüldüğünü ve sonuçlandırıldığını bilmeye ihtiyacı vardır. Böylece hesap verme yükümlülüğü, geniş anlamıyla, genel bir bilgi verme yükümlülüğü olarak da karşımıza çıkar²⁷⁴.

Ticari vekilin hesap verme yükümlülüğü, ticari işletme sahibinin menfaatine olduğu kadar ticari vekilin de menfaatindedir. Zira ticari işletme sahibi, ticari vekâlet çerçevesinde yapılan hukuki işlemlerden elde edilen değerlerin veya kendisinin ticari

²⁷¹ **Zevkliler**, s.176; **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.295.

²⁷² **Aral**, s.412 vd.

²⁷³ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.610; **Zevkliler**, s.255; **Tandoğan**, s.479 vd.; **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.295-296.

²⁷⁴ **Tandoğan**, s.295; **Yavuz**, Özel Hükümler, s.610.

vekile ticari vekâlet ilişkisi içerisinde gerekli hukuki işlemleri yapması için verdiği fakat ticari vekilin kullanmadığı değerlerin kendisine teslimi veya iadesine ilişkin talepleriyle, ticari vekâletin gereği gibi ifa edilmemesinden doğan tazminat taleplerini ileri sürebilmek için bir hukuki dayanağa kavuşabilmektedir. Buna karşılık ticari vekil de kendi alacaklarının mahsubunun tanınmasını ve gördüğü iş dolayısıyla ibra olunmasını da bu hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmek suretiyle sağlayabilecektir²⁷⁵.

VI TİCARİ VEKİLİN İŞİN İFASI DOLAYISIYLA ALDIKLARINI İADE YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari vekilin diğer bir yükümlülüğünü, işin ifası dolayısıyla aldıklarını ticari işletme sahibine iade etmek oluşturur²⁷⁶.

Ticari vekilin, işin ifası dolayısıyla aldıklarını ticari işletme sahibine iade yükümlülüğüne ilişkin, ticari vekil kurumunun düzenlendiği BK. m.453 vd. hükümlerinde herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durumda da genel nitelikte düzenleme niteliği taşıyan vekâlete ilişkin hükümler dikkate alınarak bir değerlendirme yapılabilecektir. Bu çerçevede işin ifası dolayısıyla aldıklarını ticari işletme sahibine iade yükümlülüğünün kanuni dayanağını, BK. m.392/1-2 hükmündeki, “Vekil, ...ve bu cihetten dolayı her ne nam ile olursa olsun almış olduğu şeyi müvekkile tediye mecburdur. Vekil zimmetinde kalan paranın faizini de vermeğe mecburdur” şeklindeki düzenleme oluşturmaktadır²⁷⁷.

BK. m.392/1-2 hükümleri dikkate alındığında ticari vekilin, işin ifası için veya ifa dolayısıyla aldıklarını ticari işletme sahibine iade ile yükümlü olduğu sonucuna ulaşılabilir²⁷⁸. Ticari vekilin alınanları iade yükümlülüğü, verme borcu

²⁷⁵ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.611.

²⁷⁶ **Aral**, s.412.

²⁷⁷ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.610; **Zevkliler**, s.255; **Tandoğan**, s.479 vd.; **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.295-296.

²⁷⁸ **Bilge**, Özel Borç İlişkileri, s.295-296; **Zevkliler**, s.255; **Tandoğan**, s.488 vd.; **Yavuz**, Özel Hükümler, s.611.

şeklinde kendini gösterir Buna göre ticari vekil, fiilen elinde bulunanları vermekle yükümlü olacağından, sorumluluğu da sonuç sorumluluğu şeklinde karşımıza çıkar. Ticari işletme sahibi, ticari vekilde bu borcun ifasını, sözleşmeye dayanan bir alacak olarak yerine getirilmesini ister, yoksa bir tazminat olarak istemez²⁷⁹.

Ticari vekilin, işin ifası dolayısıyla aldıklarını ticari işletme sahibine iade etme yükümlülüğü çerçevesinde ticari vekâletin ifası için ticari işletme sahibinden aldığı belgeleri ona geri vermesi, ticari vekâletin ifası dolayısıyla kendisinin hazırladığı veya üçüncü kişilerden aldığı belgeleri ticari işletme sahibine teslim etmesi de yükümlülük olarak karşımıza çıkmaktadır²⁸⁰.

Ticari vekillik ilişkisi bakımından doğrudan doğruya temsil söz konusu olduğundan ticari vekilin, üçüncü kişilerle yaptığı işlemlerden doğan haklar doğrudan ticari işletme sahibine aittir. Bu nedenle hakların devri söz konusu olmayacaktır. Buna karşılık elde ettiği paralar varsa, bunları ticari işletme sahibine iade etmesi gerekir²⁸¹.

VII. TİCARİ VEKİLİN REKABET ETMEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

A.Genel Olarak

Ticarî mümessil ve diğer ticarî vekillerin, tacirler ile arasındaki güven ilişkisinden hareketle bu kişilerle rekabet etmemesi gerektiğine ilişkin düzenleme Borçlar Kanunu'nda getirilmiştir. Bu düzenlemenin bir dayanağını güven unsuru oluştururken ikincisini yardımcısının, işletmesinde hizmet verdiği tacirin sırlarına ve özel bilgilerine kolayca ulaşabilecek olması oluşturur²⁸².

²⁷⁹ **Tandoğan**, s.489; **Yavuz**, Özel Hükümler, s.611.

²⁸⁰ **Yavuz**, Özel Hükümler, s.612.

²⁸¹ **Tandoğan**, s.500.

²⁸² **Öçal Akar**, Ticari Mümessilin Rekabet Yapmama Borcu, Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 1983, C.I, S.2, s.215 vd.; **Başoğlu Ş.**, Bağlı Tacir Yardımcılarının Kanundan Doğan Rekabet Yasağı, EÜHFD 1981, Yıl 1, S. 1, s.224 vd.; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.439.

Bir işletmenin idaresi veya işletme sahibi adına iş görme, hangi sözleşmeye dayanılarak yapılırsa yapılsın, iş gören için işletme sahibine karşı sadakat yükümünün bulunması olağan bir durumdur²⁸³. Sadakat yükümünün, işletme sahibi ile iş gören arasında mevcut olan güven ilişkisiyle yakın ilgisi de vardır. Bir ticari işletmenin olağan işlerini yapmak ile görevlendirilen ticari vekilin de, güvenilen kişiler arasında bulunması gerekir. Çünkü görevi icabı işletme sahibinin sırlarını, uzun yılların ürünü olan tecrübelerini, özel bilgilerini öğrenen ticari vekilin, bunlardan sonradan işletme sahibinin zararına yararlanmasına imkân vermek kabul edilemez²⁸⁴.

Ticari vekilin rekabet etmeme yükümlülüğüne ilişkin düzenleme BK. m.455 hükmünde getirilmiştir. Buna göre,“...bir müessesenin bütün işlerini idare eden yahut müessese sahibinin hizmetinde bulunan ticari mümessiller veya ticari vekiller müessese sahibinin izni olmaksızın gerek kendi namlarına gerek üçüncü şahıs namına müessesenin yaptığı nevide dahil bir iş yapamazlar”.

Bu madde hükmünün, kaynağı durumundaki İBK. m.464/1 hükmünde olduğu gibi “ticari mümessil ve işletmenin bütünü için tayin olunan ya da işletme sahibiyle arasında bir hizmet ilişkisi bulunan ticari vekil, işletme sahibinin izni olmaksızın ne kendi ne üçüncü şahıs hesabına işletmenin yaptığı türden bir işi yapabilir” şeklinde anlaşılması gerektiği doktrinde ifade edilmektedir²⁸⁵. Buna göre ticari mümessil, temelde herhangi bir hizmet ilişkisinin olup olmadığına bakılmaksızın, mutlak olarak rekabet etmeme yükümlülüğü altındadır²⁸⁶. Genel yetkili ticari vekil de, yani ticari işletmenin olağan bütün işleri için tayin olunan ticari vekil, temelde akdi bir ilişki var olup olmadığına bakılmaksızın mutlak olarak rekabet etmeme yükümlülüğü altındadır²⁸⁷. Buna karşılık ticari işletmenin bazı işleri için tayin edilen satış

²⁸³ **Kırca**, s.171.

²⁸⁴ **Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu, s.215 vd.; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.438-439; **Edgü**, s.176; **Kırca**, s.171.

²⁸⁵ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.178; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.439; **Kırca**, s.172-173; **Becker**, s.596; **Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu, s.216 dn. 5.

²⁸⁶ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.178; **Kırca**, s.173.

²⁸⁷ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.439.

mağazası memuru ve seyyar tüccar memurunun rekabet etmeme yükümlülüğüne tâbi olması için, bir hizmet ilişkisiyle işletme sahibine bağlı olması gerekir²⁸⁸.

Genel yetkili ticari vekilin, satış mağazası memuru ve seyyar tüccar memurunun rekabet etmeme yükümlülüğü kanuni bir yükümlülük olup, kendisinin tayin edilmesi sırasında karşılaştırılmamış olsa da uygulama alanı bulur²⁸⁹.

B.Rekabet Etmeme Yükümlülüğünün Kapsamı

Rekabet etmeme yükümlülüğünün kapsamı BK. m.455 hükmü göz önünde bulundurulmak suretiyle tespit edilebilir. Buna göre BK. m.455/1'de "...müessesenin yaptığı nevide dâhil bir iş..." deyimini kullanıldığından rekabet etmeme yükümlülüğünün kapsamının, işletmenin yaptığı türde işle sınırlandırıldığı söylenebilir. Ancak bu deyim "fiilen icra edilen işletme konusu" anlaşılması gerektiği doktrinde ifade edilmektedir²⁹⁰. Buna göre bir ticaret şirketine tayin edilen ticari vekilin tâbi olduğu rekabet etmeme yükümlülüğünün kapsamı tespit edilirken, şirket ana sözleşmesinde yazılı işlerin tümü değil, sadece şirket ana sözleşmesinde yazılı işlerin arasında şirketin bilfiil uğraştıkları esas alınır²⁹¹.

Rekabet etmeme yükümlülüğü, yer bakımından da işletmenin müşterilerinin bulunduğu veya ticaret yaptığı mülkî alan ile de sınırlandırılmıştır. Burada esas ölçü, işletmenin fiilen yaptığı işlerdir. Bu nedenle, ticari vekil, bu işlerin yapıldığı yer

²⁸⁸ **Feyzioglu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.439; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.178.

²⁸⁹ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.178; **Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu, s.217; **Kırca**, s.173.

²⁹⁰ **Sayhan İsmet**, Anonim Şirketlerde Rekabet Yasağı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1993, s.65 vd. Ayrıca bkz. **Kalpsüz Turgut**, Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Üyelerinin Şirketle Rekabet Teşkil Eden Davranışları, Prof. Dr. Cahit OĞUZOĞLU'na Armağan, Ankara 1972, s.370vd.; **Öçal Akar**, Limited Şirketlerde Müdür Olan Ortağa Uygulanan Rekabet Yasağı, E.İ.T.İ. Akademisi Dergisi, C.XVIII, S.1, 1982, s.290 vd.; **Öçal Akar**, Kollektif Şirket Ortaklarının Tabi Olduğu Rekabet Yasağına Mukayeseli Hukuk Açısından Genel Bir Bakış, İktisat ve Maliye, C.XVII, S.11, 1981, s.410 vd.; **Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu, s.218; **Kırca**, s.173; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.178;

²⁹¹ **Kırca**, s.173-174.

dışında aynı tür işlerle uğraşabilecektir²⁹². Örneğin, Antalya’da ki bir sera işletmesi bulunan işletmenin ticari vekilliğini yapan kişinin Mersin ili sınırları içinde sera işletmesi rekabet etmeme yükümlülüğünü ihlal etmez.

Yapılan işin rekabet etmeme yükümlülüğünün kapsamına girebilmesi için, bu işin ticari vekil tarafından kazanç sağlamak amacı ile yapılması gerekir. Ticari vekilin, sadece kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için işletmenin yaptığı türde bir işi yapması, rekabet etmeme yükümlülüğünü ihlâl etmeyecektir²⁹³.

Rekabet etmeme yükümlülüğü kapsamına giren işlerin, ticari vekil tarafından bir ticari işletme açılarak devamlı şekilde yapılması şart değildir. Ticari vekil, kazanç sağlamak amacıyla rekabet etmeme yükümlülüğü kapsamına giren tek bir işlem yapmış olsa dahi, rekabet etmeme yükümlülüğünü ihlal ettiği kabul edilir²⁹⁴.

Ticari vekilin rekabet etmeme yükümlülüğünün düzenlendiği BK. m.455 hükmüne ticari vekilin, bu kapsama giren işleri, gerek kendi namlarına gerek üçüncü şahıs namına yapması yasaklanmıştır²⁹⁵. Kanunda ticari vekilin, rekabet yasağına giren bir işi kendi veya üçüncü kişi hesabına yapmasından söz edilmemiştir. Bu nedenle, bu hallerin yasağın kapsamına girmeyeceği düşünülemez. Çünkü işletme sahibi, ticari vekilin işlemi kendi veya üçüncü kişi hesabına yapması halinde de, işlemin ekonomik sonuçlarından istifade edememektedir²⁹⁶. Bu durumda, ticari vekil, işlemi kendi ad ve hesabına yapamayacağı gibi; ticari mümessil, ticari vekil, acente veya bir şirketin organı sıfatıyla üçüncü kişi ad ve hesabına da yapamayacağı söylenebilir.

²⁹² **Kırca**, s.174; **Arslanlı**, Kollektif ve Komandit Şirketler, s.235; **Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu, s.218.

²⁹³ **Kırca**, s.174; **Sayhan**, s.66.

²⁹⁴ **Kırca**, s.174; **Arslanlı**, Kollektif ve Komandit Şirketler, s.235.

²⁹⁵ **Arslanlı**, Kollektif ve Komandit Şirketler, s.235; **Başoğlu**, s.229.

²⁹⁶ Ticari vekilin, işlemi kendi veya başkası hesabına yapılması yanında, doğal olarak kendi veya başkası adına yapılmasının da rekabet yasağını ihlâl edeceği kabul edilmelidir. Bkz. **Kalpsüz**, Rekabet, s.376; **Arslanlı**, Kollektif ve Komandit Şirketler, s.235; **Sayhan**, s.68-69.

Ticari vekilin, ticaret şirketlerine ortak olması mümkündür. Bu durumda rekabet etmeme yükümlülüğü ihlal edilmiş olmaz²⁹⁷. Ancak ticari vekil, rekabet etmeme yükümlülüğü kapsamına giren bir işlemi şirketin temsile yetkili ortağı veya yönetim kurulu üyesi veya şirket müdürü sıfatıyla yapamaz.

BK. m.455 hükmüne göre ticari vekilin rekabet etmeme yükümlülüğü, ticarî vekillik ilişkisi sürdüğü müddetçe devam eder²⁹⁸. Ticarî vekillik ilişkisinin temelinde yatan hukukî ilişkinin sona ermesiyle rekabet etmeme yükümlülüğü de kural olarak son bulmamakta; ilişkinin sona ermesi, temsil yetkisinin geri alınması anlamına da geliyorsa ancak bu takdirde rekabet etmeme yükümlülüğü de son bulmaktadır²⁹⁹. Bununla birlikte tarafların, temsil ilişkisi sona ermesine rağmen rekabet etmeme yükümlülüğünün belirli bir süre devam edebileceğini kararlaştırması mümkündür³⁰⁰.

Son olarak ticari vekilin rekabet etmeme yükümlülüğünden bahsedebilmek için ticarî vekilin, rekabet etmeme yükümlülüğü kapsamındaki işi "işletme sahibinin izni olmaksızın" yapması gerekir. Buna göre, tacir, rekabet etmeme yükümlülüğü altındaki ticari vekile bu kapsamdaki bir işi yapması için tamamen izin verebileceği gibi kısmi bir izin de verebilir³⁰¹. Bu izin için tacirin açık bir irade beyanında bulunmasına ihtiyaç yoktur. Zımni irade beyanı dahi yeterli olur. Rekabet etmeme yükümlülüğünün bir defaya mahsus ve işletme sahibine fazla zarar vermeyecek biçimde ihlâli ve işletme sahibinin de bilerek bu duruma katlanması, mutlaka ticari vekile devamlı olarak izin verilmiş olduğu anlamına gelmez³⁰². İşletme sahibinin izin verip vermediği noktasında bir ihtilafın çıkması durumunda ispat yükü, ticari vekile düşer. Zira bu iznin varlığını iddia edecek olan ticari vekildir (TMK. m.6). Ticari vekil ile işletme sahibi arasında yazılı bir sözleşme yoksa iznin varlığını ispat

²⁹⁷ Bkz. **Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu, s.218); Karşılaştırma için bkz. **Öçal Akar**, Adi Şirketlerde Rekabet Yasağı”, E.İ.T.İ. Akademisi Dergisi, C.XVIII, S.2, 1981, s.437.

²⁹⁸ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.439; **Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu, s.217. **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.178.

²⁹⁹ **Kırca**, s.176.

³⁰⁰ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.439; **Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu, s.217; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.178; **Kırca**, s.176.

³⁰¹ **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.178; **Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu, s.219.

³⁰² **Kırca**, s.177.

oldukça güçtür. Bu nedenle, ticari vekilden iznin varlığını kesin bir şekilde ispatlaması istenmemelidir. Bu konuda hâkim, somut olayın şartlarını da dikkate alarak karar vermelidir³⁰³.

C.Rekabet Yasağına Aykırılığın Hüküm ve Sonuçları

Ticari vekilin, rekabet etmeme yükümlülüğünün ihlal etmesinin sonuçları BK. m.455/2 hükmünde açıklanmıştır. Buna göre, “Müessese sahibi zarar ve ziyan istemek ve bu suretle yapılan işleri kendi hesabına almak hakkım haizdir”.

BK. m.455/2 hükmü dikkate alındığında rekabet yükümlülüğünü ihlal eden ticari vekil karşısında tacir iki hakka sahip bulunmaktadır. Bunlar, tazminat talebinde bulunmak ve işleri kendi hesabına almaktır. Buna karşılık ticari vekile rekabet etmeme yükümlülüğü getirilen işlerin onun tarafından yapılması üçüncü kişi ile yapılan sözleşmenin geçersizliği sonucunu doğurmamaktadır³⁰⁴. İşletme sahibinin kanunun kendisine tanıdığı yukarıdaki hakları kullanmak amacıyla müdahalede bulunması, yapılan işlemin taraflarını değiştirmez ve işlemin tarafı olan üçüncü kişinin hukuki durumu da bundan etkilenmez³⁰⁵.

Ticari vekilin rekabet etmeme yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda tacir, ilk olarak tazminat talebinde bulunabilir. Bu tazminat, ticari işletme sahibinin, ticari vekilden, rekabet etmeme yükümlülüğüne aykırı işlem yapılmasından dolayı uğramış olduğu zararını karşılamayı oluşturur. Buradaki zarar müsbet zarardır. Yani ticari vekil söz konusu işlemi kendi veya üçüncü kişi hesabına değil de, işletme sahibi için yapmış olsaydı, işletme sahibinin elde edeceği kâr ne olacak idiyse, onun ödenmesi

³⁰³ Kırca, s.177.

³⁰⁴ Arslanlı, Kara Ticareti Hukuku, s.178; Öçal, Rekabet Yapmama Borcu, s.219.

³⁰⁵ Kırca, s.177-178.

tazminat olarak talep edilebilecektir³⁰⁶. Ticari işletme sahibi, ticari vekilden sadece uğradığı fiili zararı değil, mahrum kaldığı kârı da isteyebilir³⁰⁷.

Ticari vekilin rekabet etmeme yükümlülüğünü ihlale yönelik davranışı bizatihi kusur teşkil edeceğinden işletme sahibinin, tazminat talebinde bulunabilmek için ticari vekilin kusurlu olduğunu ispat etmesine ihtiyaç yoktur. İşletme sahibinin, sadece rekabet etmeme yükümlülüğünün ihlali nedeniyle uğradığı zararın miktarını ve zarar ile fiil arasındaki illiyet bağıını ispat etmesi yeterli olur³⁰⁸.

Ticari vekilin rekabet etmeme yükümlülüğünün ihlal etmesi durumunda tacir, ikinci olarak işleri kendi hesabına almak talebinde bulunabilmesidir³⁰⁹. Bu talebe iştirak hakkı denmektedir. İşletme sahibinin rekabet etmeme yükümlülüğüne aykırı olarak yapılan işi kendi hesabına alması, söz konusu üçüncü bir kişi adına veya doğrudan doğruya yükümlülüğü ihlâl eden ticari vekil adına yapılmış olmasına göre farklılık gösterir. Eğer iş, ticari vekil adına yapılmışsa işletme sahibi, işi kendi adına yapılmış sayılmasını isteyebilir. İş, üçüncü kişi adına yapılmış ise işletme sahibi, üçüncü kişi adına yapılan işten ticari vekile düşen yararların kendisine devrini isteyebilir³¹⁰.

İşletme sahibinin, işi kendi adına yapılmış sayılmasını istemesi, ticari vekilin yerine sözleşmenin tarafı olacağı anlamına gelmez. Ticari vekil ile üçüncü kişi arasındaki sözleşme geçerliliğini korur ve işletme sahibinin iştiraki yokmuş gibi taraflar arasında hüküm doğurur³¹¹.

³⁰⁶ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.441; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.178; **Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu, s.219.

³⁰⁷ **Kırca**, s.178.

³⁰⁸ **Kırca**, s.178.

³⁰⁹ Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...556 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 17 nci maddesinde belirtilen marka sahibinin izni olmadan onun ticari vekili veya temsilcisi adına marka tescil edilmesi halinde, ticari vekil veya temsilcinin haklı bir gerekçesi yoksa marka sahibinin söz konusu tescilin kendi lehine devredilmesini isteme yetkisidir...". Yarg. 11HD. 18.11.2005 tarih, E. 2004/13221, K. 2005/11244 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

³¹⁰ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.440; **Öçal**, Rekabet Yapmama Borcu, s.219-220.

³¹¹ **Arslanlı**, Kollektif ve Komandit Şirketler, s. 239; **Kırca**, s.179.

BK. m.455 hükmünde her ne kadar işletme sahibi için hem tazminat istemek, hem yapılan işlemlerin kendi hesabına geçirilmesini istemek üzere iki imkânın birlikte doğduğu anlamını veren “ve” bağlacı kullanılmış olsa da, aynı zararın iki kez tazmini mümkün olmayacağından bu haklardan birinin kullanılması gerektiği sonucuna ulaşmak gerekir³¹².

Ticari vekilin rekabet etmeme yükümlülüğünün ihlal etmesi durumunda tacirin sahip olduğu hakların tabi olacağı zamanaşımı süresi konusunda özel bir süre öngörülmemiştir. Rekabet etmeme yükümlülüğünün ihlali, caiz olmayan bir vekâletsiz iş görme niteliğinde kabul edildiğinden³¹³ ve caiz olmayan vekâletsiz iş görme bir haksız fiil niteliği taşıdığından, işletme sahibinin talep hakları, kıyasen bir ve on yıllık zamanaşımı süresine tâbi olacaktır³¹⁴. Buna göre bir yıllık süre, rekabet etmeme yükümlülüğüne aykırı işlemin yapıldığının öğrenildiği andan; on yıllık süre ise, her halükarda işlemin yapıldığı tarihten itibaren işlemeye başlar.

³¹² **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s.178; **Feyzioğlu**, Ticari Müessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.441.

³¹³ **Tandoğan**, s.325-326; **Kırca**, s.180-181.

³¹⁴ **Tandoğan**, s.207; **Kırca**, s.181.

IV.BÖLÜM
TİCARİ VEKİLLİĞİN SONA ERMESİ
Ş7.TİCARİ VEKİLLİĞİN SONA ERME NEDENLERİ

I-GENEL OLARAK

Ticari vekilliğin sona ermesine ilişkin olarak BK. m.456 hükmünde “Mümessil ve diğer tüccar vekillerinin vekâletlerinin hitamı“ kenar başlığı altında bir düzenleme getirilmiştir. Bu hükme göre, “Hizmet, şirket, vekalet mukavelelerinden ve iki taraf arasında mevcut diğer hukuki münasebetlerden mütevellit haklara hâlel gelmemek üzere ticari mümessiller ve ticari vekiller her zaman azlolunabilir.

Müessese sahibinin medeni haklarını kullanmak salahiyetini gaip etmesi veya vefatı ile ticari mümessilin ve ticari vekilin salahiyeti hitam bulmaz”.

BK. m.456 hükmünde, sona erme nedenleri arasında özel olarak “azil” durumu düzenlenmiştir. Ayrıca ticari vekil ile ticari işletme sahibi arasındaki ilişkinin niteliğine göre hakların da saklı olduğu vurgulanmıştır. İkinci fıkra hükmünde ise, ticari işletme sahibinin medeni haklarını kaybetmesi ve ölümü durumunun ne gibi hukuki sonuçlar doğuracağı özel olarak düzenlenmiştir.

Aşağıda ticari vekillik kurumunun hukuki niteliğine uygun olarak, iradi sona erme sebepleri ve kendiliğinden sona erme sebepleri olmak üzere ikili bir ayırımla ticari vekilliğin sona erme nedenleri incelenecektir. Ticari vekillik ilişkisinin sona ermesiyle ilgili bütün konular BK. m.456 hükmünde düzenlenmediğinden, sona erme nedenlerine ilişkin olarak, ticari vekilliğin yapısına aykırı düşmedikçe, temsili düzenleyen genel nitelikteki hükümlere atıf yapılmak suretiyle yararlanılacaktır.

II-İRADİ SONA ERME SEBEPLERİ

A-Azil

Ticari vekilliğin sona ermesine ilişkin olarak BK. m.456 hükmünde, ticari işletme sahibinin, temeldeki hukuki ilişkiden doğan haklar etkilemeksizin, ticari vekili her zaman azletme yetkisine sahip olduğu ifade edilmiştir. Temsil ilişkisi,

temsil olunanın temsilciye karşı olan güven duygusuna dayandığından; bu güven duygusunun devamı, temsil yetkisinin ve dolayısıyla temsil ilişkisinin devamı bakımından da son derece önemlidir. Ticari işletme sahibinin, ticari vekile olan bu güven duygusunun zayıfladığı veya tamamen ortadan kalktığı durumlarda onu azletme yetkisine sahip olması, aralarındaki ilişkin de doğal bir sonucudur. Bu gerekçelerle kanun koyucu, ticari işletme sahibine ticari vekili dilediği zaman azletme hakkını tanımış bulunmaktadır³¹⁵.

BK. m.456 hükmünde getirilen düzenleme temsil yetkisinin geri alınmasına ilişkin BK. m.34 hükmünde genel kurala paralellik arz eder. Çünkü BK. m.34 hükmünde de temelde yatan hukuki ilişkiden doğan haklara hanel gelmeksizin temsil olunana, temsilciyi her zaman azletme yetkisi tanınmıştır³¹⁶. BK. m.34/1 hükmüne göre, “temsil olunan kimse, hukuki bir tasarruftan tevellüt eden temsil salâhiyetini her zaman tahdit veya ref edebilir. Bundan dolayı mümessilin, bir hizmet veya şirket veya vekâlet akdi gibi sebeplere istinat ederek dava ikamesi hakkına hanel gelmez”.

Azil yetkisi, ticari vekil tarafından değil, işletme sahibi tarafından kullanılabilir bir yetkidir. Azil, doğrudan doğruya ticari işletme sahibinin iradesine dayandığından, söz konusu hakkını kullanabilmesi, yani ticari vekili azletmesi için herhangi bir sebep göstermek zorunda değildir³¹⁷. Ayrıca ticarî vekilin kusurlu davranması da gerekmez³¹⁸. Ticarî vekilin belli bir zaman için tayin edilmiş olması da, azle engel teşkil etmez.³¹⁹

Ticari işletme sahibinin, ticari vekili azledebilme hakkını düzenleyen BK. m.456/1 hükmünün emredici nitelikte olduğu doktrinde kabul edilmektedir³²⁰. Ticari işletme sahibinin azil hakkını kullanmaktan önceden vazgeçmeye dair anlaşma

³¹⁵ Edgü, s.176; Feyzioğlu, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.441; Arkan, s.174; Kırca, s.183-184. Azil konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, s.407 vd.; Oğuzman/ Öz, s.182-183.

³¹⁶ Feyzioğlu, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.442; Feyzioğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s.427; Esener, s.190; Kırca, s.184.

³¹⁷ Ayhan, s.596; Karayalçın, Ticarî İşletme, s.493.

³¹⁸ Kırca, s.184.

³¹⁹ Domaniç, s.326.

³²⁰ Esener, s.192; Tunçomağ, s.417; Kırca, s.184.

hükümsüzdür. Ayrıca, dolayısıyla feragati kapsayan, anlaşmalar da hükümsüzdür. Örneğin azil hakkından feragati önlemek için cezai şart kararlaştırılması veya ücretin peşin ödenmesi taahhüdünde azil hakkını kullanmak zora girmektedir. Ayrıca azil hakkının, ancak belli bir sürenin dolmasından sonra kullanılması da kararlaştırılmaz³²¹. Önceden feragatin yasaklanmasına ilişkin esas, temsil yetkisinin kaldırılması ve sınırlandırılmasına ilişkin BK m.34/2' deki; "temsil olunan kimsenin bu hakkından evvelce feragat etmesi hükümsüzdür" hükümden çıkmaktadır. Buna göre ticari işletme sahibi, ticari vekili azil hakkından önceden feragat edemeyeceği gibi, ticari vekille önceden bu hakkın kullanılmayacağına dair bir sözleşme de yapamaz³²². Azil hakkı, ticari vekilin sahip olduğu temsil yetkisini kötüye kullanmasına karşı işletme sahibini korumaya yönelik bir düzenleme olarak öngörülmüştür. Ayrıca böyle bir haktan vazgeçme ya da bu hakkın kullanılmayacağına sözleşme ile kararlaştırılması, ticari işletme sahibinin kişilik haklarına da aykırılık oluşturur³²³.

1-Azle Yetkili Kişi

Azil yetkisine sahip olan kişi belirlenirken, ticari vekili tayine yetkili kişinin esas alınması gerekir. Buna göre ticari vekili tayine yetkili kişinin, aynı zamanda onu azle de yetkili olduğunu kabul etmek gerekir³²⁴. Bu ana esastan hareketle azle yetkili olan kişiyi aşağıdaki şekilde tespit etmek mümkün olabilir.

Gerçek kişi tarafından işletilen ticari işletmelerde, ticari vekili tayine yetkili olan işletme sahibi veya ticari mümessili ya da onun kanuni temsilcisi ticari vekili azle de yetkilidir³²⁵.

³²¹ Kırca, s.185.

³²² Arkan, s.174; Karahan, Ticarî İşletme, s.283; Feyzioğlu, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.441; Eren, s.405; Oğuzman/ Öz, s.183.

³²³ Esener, s.193; Eren, s.405.

³²⁴ Kırca, s.185.

³²⁵ Kırca, s.185.

Adi şirkette genel yetkili ticari vekil ancak ittifakla verilecek bir kararla tayin edilebileceğinden, azil de ittifakla verilecek bir kararla mümkün olabilecektir.

Ticaret şirketlerinde ise idare ve temsil yetkisine sahip olan organlar, her ticaret şirketinin türüne göre farklılık göstereceğinden ayrı ayrı incelenmesi gerekir. Ticari vekili tayine yetkili kişinin onu azle de yetkili olacağı ilkesinden hareketle, kollektif şirkette idare hak ve vazifesini haiz olanlar, ticari vekili azledebilirler³²⁶. Ancak görevin yerine getirilmesinde basiretsizlik, ağır ihmal, ehliyetsizlik gibi haklı sebeplerin varlığı halinde her ortak, azil için mahkemeye başvurabilmelidir³²⁷.

Komandit şirket bakımından ticari vekilin azli, kollektif şirket hakkında yapılan açıklamalar çerçevesinde mümkündür. Ancak kollektif veya komandit şirkete ticari vekil olarak tayin edilen bir ortağın azli özellik arz eder. Ortak, şirket sözleşmesiyle ticari vekil tayin edilmişse, azli için şirket sözleşmesinin değiştirilmesi gerekir³²⁸. Şirket sözleşmesinin değiştirilmesinde, ticari vekil olarak tayin edilen ortak da dâhil olmak üzere bütün ortakların ittifakı aranır. Şirket sözleşmesi, ticari vekil sıfatına sahip olan ortağın muhalefeti nedeniyle değiştirilemeyeceğinden, şirket sözleşmesiyle ticari vekil olarak tayin edilen ortağın azli, ancak haklı sebeplerin varlığı halinde ortaklardan birinin başvurusu üzerine mahkeme kararıyla gerçekleştirilebilir. Doktrinde bir görüş, şirket sözleşmesiyle komanditerin ticari vekil olarak tayin edilmesi halinde, TTK m.260/2'ye istinaden o da dâhil olmak üzere hiçbir komanditerin şirket sözleşmesinin değiştirilmesi kararına iştirak hakkı bulunmadığı görüşündedir³²⁹. Ancak, TTK m.248 gereğince komanditerler de, şirket sözleşmesinin değiştirilmesi kararına iştirak etme hakkına sahiptirler³³⁰.

Anonim şirketlerde, şirketi idare ve temsil yetkisi kural olarak yönetim kuruluna aittir. Ticari vekili tayini yetkisinin genel kurula ait olduğuna ilişkin esas

³²⁶ **Kırca**, s.186.

³²⁷ Bkz. **Arslanlı**, Kollektif ve Komandit Şirketler, s.270.

³²⁸ **Kırca**, s.186.

³²⁹ Bkz. **Arslanlı**, Kollektif ve Komandit Şirketler, s.621.

³³⁰ Bkz. **Kırca**, s.186.

sözleşmede bir hüküm bulunmuyorsa, söz konusu yetki yönetim kuruluna aittir. Bu durumda, ticari vekilin azline, kural olarak yönetim kurulu yetkilidir³³¹.

Ticaret şirketlerinde ticari vekilin tayini ve azli, sadece limited şirketler bakımından TTK. m.545 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, “Mukavelede aksine hüküm olmadıkça ticari mümessiller ile bütün işletmeyi idare salahiyetini haiz olan ticari vekiller, ancak umumi heyet kararıyla tayin olunabilir. Bununla beraber her müdür, bunları azletmek salahiyetine sahiptir”. Limited şirket ortağı, şirket sözleşmesi ile ticari vekil tayin edilmişse, azli için şirket sözleşmesinin değiştirilmesi gerekir. Şirket sözleşmesinde daha yüksek bir nisap öngörülmemişse limited şirket esas sözleşmesinin değiştirilmesi kararının sermayenin 2/3’ünü temsil eden bir çoğunlukla verilmesi gerekir. Ticari vekil olan limited şirket ortağının sahip olduğu pay, şirket sermayesinin 1/3’ünden fazla ise ve bu ortak azline muhalefet ederse esas sözleşmenin değiştirilmesine gerek olmayacaktır. Bu durumda esas sermayenin yarısından fazlasına sahip bulunan ortakların mutlak çoğunluğu tarafından muvafakat edilmek şartıyla şirket, haklı sebeplerden dolayı bu ortağın azlini mahkmeden isteyebilecektir.

Kooperatifler bakımından, kooperatifin yönetim ve temsil organı olan yönetim kurulunun, ana sözleşmede aksi bir hüküm bulunmadığı sürece ticarî vekil tayinine de yetkili olduğu kabul edildiğinden kooperatiflerde ticari vekilin azline, kural olarak yönetim kurulu yetkilidir³³².

Dernek ve vakıflar tarafından işletilen ticarî işletmeye ticarî vekil tayini yetkisi dernek ve vakfı yönetmeye ve temsile yetkili olan yürütme organına ait olacağından azil yetkisi de bu organa ait olacaktır.

Kamu tüzel kişisi niteliğinde olan devlet, il özel idaresi, belediye ve köylerin ticari şekilde işletilmek veya özel hukuk hükümlerine tabi olarak yönetilmek üzere işletmeler kurmaları durumunda, bu tür işletmelere ticari vekil tayin yetkisi, ilgili kamu tüzel kişisine ait olduğundan azil yetkisi de kamu tüzel kişisine ait olacaktır.

³³¹ Kırca, s.186.

³³² Kırca, s.186.

2-Azil Beyanının Şekli

Taraflar arasında azil beyanının şekline ilişkin anlaşma yapılabilir. Ancak kararlaştırılan bu şeklin, azil hakkını kullanmayı engelleyecek nitelikte olmaması gerekir. Sözleşme ile başka türlü kararlaştırılmadığı takdirde azil hakkının kullanılmasında, özel bir şekil şartı aranmaz. Bu hak, açık bir beyanla kullanılabileceği gibi zımni irade beyanıyla dahi kullanılabilir³³³.

Azil, ticari işletme sahibinin ticari vekile yönelttiği tek taraflı, ulaşması gerekli bir irade beyanıyla gerçekleştirilir³³⁴. Hukuki niteliği itibariyle azil, bozucu yenilik doğuran haklar arasındadır³³⁵.

Ticari mümessilin temsil yetkisinin sona ermesi için, ticaret siciline tescil şartı aranır³³⁶. Ancak ticari vekilin temsil yetkisinin sona ermesi bakımından azil hakkının kullanıldığıнын ticaret siciline tesciline ihtiyaç yoktur. Bununla birlikte ilân gibi yollarla durumdan üçüncü kişilerin haberdar edilmesi de yerinde olacaktır. Özellikle de seyyar tüccar memuruna, herhangi bir yetki belgesi verildiği durumlarda bu belgenin de geri alınması faydalı olur³³⁷.

B-İstifa

Ticari işletme sahibinin, ticari vekili tek taraflı irade ile azil yetkisine sahip olması karşısında ticari vekilin de bu ilişkiyi sona erdirme yetkisi istifa kurumu ile

³³³ **Esener**, s.188-189; **Eren**, s.406.

³³⁴ **Eren**, s.406; **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.192; **Esener**, s.188; **Tunçomağ**, s.417-418.

³³⁵ **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.192; **Esener**, s.188; **Eren**, s.406.

³³⁶ **Kırca**, s.187.

³³⁷ **Karahan**, Ticarî İşletme, s.288.

kabul edilmiştir. Buna göre ticari vekil de tek taraflı, ulaşması gerekli bir irade beyanıyla temsil yetkisine sona verebilir³³⁸.

Borçlar Kanununda, ticari vekilin istifasına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmasa da, bir kişinin zorla çalıştırılması kabul edilemeyeceğinden haksız ve sebepsiz olsa da ticari vekilin istifa hakkının kabulü gerekir³³⁹. Bunun gibi de ticari vekile istifa hakkının tanınmaması, kişilik haklarına da aykırılık oluşturur³⁴⁰.

Ticari vekil istifa hakkını her zaman kullanabilir. Bununla birlikte genel ilkeler çerçevesinde uygun olmayan bir zamanda istifa etmesi halinde ticari vekil, işletme sahibinin bu yüzden uğradığı zararları tazmin etmekle yükümlü olacaktır.

Ayrıca istifa hakkını kullanmaktan, azil de olduğu gibi önceden feragat edilemez, feragat edilse bile sonuç doğurmaz³⁴¹.

III-KENDİLİĞİNDEN SONA ERME SEBEPLERİ

A-Ticari Vekilin Ölümü Veya Fiil Ehliyetini Kaybetmesi

Temsil ilişkisinin bulunduğu durumlarda, temsilcinin ölmesi halinde, temsil ilişkisi kendiliğinden ve zorunlu olarak sona erer (BK. m.35/1). Bunun gibi içinde temsil ilişkisini barındıran ticari vekillikte de ticari vekilin ölümü, temsil ilişkisine son verir. Zira ticari vekillik, ticari vekil ile işletme sahibi arasında mevcut olan güven ilişkisi üzerine kurulur. Bundan dolayı da ticari vekilin temsil yetkisi mirasçılara geçmeyecektir³⁴². Bununla birlikte taraflar, ticari vekil ilişkisinin

³³⁸ **Eren**, s.407; **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.194. Doktrinde bir görüş, kanunda sadece azil hakkının düzenlenmiş olması sebebiyle, temsilcinin istifa gibi bir hakkının olamayacağını ileri sürmektedir. Bkz. **Oğuzman/ Öz**, s.182.

³³⁹ **Domaniç**, s.327.

³⁴⁰ **Arkan**, s.174; **Esener**, s.197-198; **İmregün**, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, s.175; **Domaniç**, s.327; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.442; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.283.

³⁴¹ **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.442; **Kırca**, s.188; **İmregün**, Kara Ticaret Hukuku, s.122; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.283.

³⁴² **Kırca**, s.188.

mirasçılara geçebileceğini kabul edebilirler. Zira BK. m.35/1 hükmü tamamlayıcı nitelikte olduğundan sözleşme serbestisi uyarınca taraflar bu hususu kararlaştırabilir.

Gaiplik, kişiliği sona erdiren nedenlerden birini oluşturur. Bu nedenle ticari vekil hakkında gaiplik kararı verilmesi, ölüme oluğu gibi BK. m.35/1 hükmü uyarınca temsil yetkisinin kendiliğinden sona erme nedenini oluşturur.

Ölüm ve gaiplikte olduğu gibi, BK. m.456/2 ve BK. m.35/1 hükümleri bir arada değerlendirildiğinde ticari vekilin fiil ehliyetini kaybetmesinin, temsil ilişkisini sona erdireceği sonucuna ulaşılabilir³⁴³. Doktrinde bir görüş, temsilcinin ayırtım gücüne sahip olarak kısıtlanması suretiyle fiil ehliyetinin sınırlandırıldığı durumlarda temsil yetkisinin devam edebileceğini kabul etmektedir³⁴⁴. Buna karşılık diğer bir görüş ise bu durumun güvene dayalı ticari vekillik ilişkisiyle bağdaşmayacağını savunmaktadır³⁴⁵. Kanaatimizce kısıtlılık nedenlerinin varlığı taraflar arasındaki güven ilişkisini zedeleyecek niteliktedir. Bu nedenle, ticari vekillik ilişkisi bu durumlarda sona ermelidir. Ticari işletme sahibi buna rağmen temsil yetkisinin devam etmesini istiyorsa, kısıtlanan kişiye her zaman yeni bir temsil yetkisi vermelidir. Çünkü ayırtım gücünün korunması şartıyla fiil ehliyetinin sınırlandırılmış olması, kişinin temsilci sıfatıyla hareket etmesine engel olmayacaktır³⁴⁶.

Ticari vekilin ölümü, fiil ehliyetini kaybetmesi durumlarında ticari vekillik ilişkisi son bulmasına karşın, ticari işletmeyi işletenin ölümü, gaipliğine karar verilmesi ve fiil ehliyetini kaybetmesi ile ticari vekillik ilişkisi sona ermez. BK. m.456/2 hükmü, BK. m.35/1'deki genel kuralın aksine bir düzenleme getirmiştir. Bu hükmün amacı ise, ticari işletmenin devamlılığını sağlamaktır³⁴⁷. Bu istisnai durum kabul edilmemiş olsaydı, bundan özellikle işletme sahibi, mirasçıları ve hatta işletme

³⁴³ Bu yönde bkz. **Kırca**, s.188; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.284. Ticari vekil olabilmek için ayırtım gücünü yeterli gören doktrindeki bir görüşe göre, fiil ehliyetinin kaybedilmesi temsil yetkisinin sona ermesine sebep olmaz. Bkz. **Arkan**, s.174-175.

³⁴⁴ **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.195.

³⁴⁵ **Esener**, s.196; **Kırca**, s.188; **Erkol**, s.113 vd.

³⁴⁶ **Kırca**, s.188-189.

³⁴⁷ **Domaniç**, s.327; **Arkan**, s.174-175; **Ayhan**, s.590; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.442; **Karahan**, Ticarî İşletme, s.284.

ile ilişki halindeki üçüncü kişiler zarar görebilirdi³⁴⁸. Ticari vekilin yetkisi devam etmekle birlikte ticari işletme sahibinin ölümünden sonra mirasçuları, fiil ehliyetini kaybetmesinden sonra kanuni temsilcisi, ticari vekili her zaman azletme hakkına sahip olabilecektir. Ayrıca ticari işletme sahibinin ölümünün veya fiil ehliyetini kaybetmesinin, ticari vekilin temsil yetkisini sona erdireceği hususunda taraflar arasında bir anlaşma yapılması da mümkündür. Bununla birlikte böyle bir anlaşma iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyecektir.

B-Ticari İşletmenin Tasfiyesi

Ticari vekilin temsil yetkisi, ticari işletmenin tasfiye haline girmesi ile sona erer. Ticari işletmenin bir tüzel kişi tarafından işletildiği durumlarda, tüzel kişiliğin fesih yoluyla sona erdirilerek tasfiye edildiği durumlarda ticari vekilin temsil yetkisi de BK. m.35/2 hükmü çerçevesinde sona erecektir. Ticaret şirketlerinin son bulunduğu durumlarda bu son bulma ticaret siciline tescil ve ilân edilmesi durumunda ancak ticari vekilin şirketi temsil yetkisi sona erer. Ticarî vekil, işletmenin tasfiye işlemlerini yürütemez, sadece şirketin ticarî işletmesinin işlerini yürütür³⁴⁹. Bundan dolayı, tasfiye memuru olarak özel bir şekilde görevlendirilmedikçe, tasfiyede ticarî vekilin temsil yetkisi sona erer³⁵⁰, şirketin tasfiyesi, tasfiye memurlarınca yürütülür³⁵¹.

Ticari vekilin tüzel kişi olduğu durumlarda, bu tüzel kişinin tasfiye aşamasına girmesi halinde yine temsil yetkisi sona erecektir. Zira tüzel kişi durumundaki vekilin tasfiye aşamasına girmesi, gerçek kişilerdeki ölüm olayında olduğu gibi müvekkil ile arasındaki güven ilişkisini ortadan kaldıracı niteliktedir³⁵².

³⁴⁸ **Karahan**, Ticarî İşletme, s.284; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.443.

³⁴⁹ **Ercan Z. E.**, Ticarî Mümessillik, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998, s.107.

³⁵⁰ **Baştuğ/ Erdem**, s.152.

³⁵¹ **Kırca**, s.190; **Feyzioğlu**, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.443; **Ayhan**, s.591.

³⁵² **Eren**, s.408; **Oğuzman/ Öz**, s.183.

Tüzel kişinin ticari vekil olduğu durumlarda, fiil ehliyetini kullanmaya yarayan organlarını geçici olarak kaybetme durumu temsil ilişkisini sona erdirmeyecektir. Zira organların geçici olarak oluşturulamaması tüzel kişiliğin sona ermesi sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte temsil yetkisi, geçici olarak organların teşekkülüne kadar kullanılamaz. Buna karşılık, organ kaybı sürekli nitelik taşır ve şirketin son bulmasına neden olursa şirketin tasfiye aşamasına girdiği durumlarda ticari vekilin temsil yetkisi sona erecektir³⁵³.

C-Ticari İşletme Sahibinin İflası

Temsil ilişkisinin bulunduğu durumlarda, temsilcinin iflası halinde, temsil ilişkisi kendiliğinden ve zorunlu olarak sona erer. BK. m.35/1 hükmüne göre, “Hilafı iki tarafça kararlaştırılmış yahut maslahatın mahiyetinden istidlal olunmuş olmadıkça hukuki bir muameleden mütevellit temsil salahiyeti mümessilin yahut temsil edilenin ... ikisinden birinin yahut her ikisinin iflas ilan etmesiyle, nihayet bulur”.

İçinde temsil ilişkisini barındıran ticari vekillikte de ticari işletme sahibinin iflası, temsil ilişkisine son verir. İflâs eden işletme sahibi, malları üzerinde tasarrufta bulunma yetkisini kaybedeceğinden ticari vekil de aynı şekilde temsil yetkisini kaybedecektir. Zira temsil olunanın tasarruf yetkisinin bulunmadığı durumlarda ticari vekilin temsil yetkisinden söz etmek mümkün olmayacaktır³⁵⁴. Her ne kadar BK. m.35/1 hükmünde bu durumun aksinin sözleşme ile kararlaştırılabileceği ifade edilmiş olsa da, iflas durumu bakımından bu mümkün olmayacaktır³⁵⁵.

Ticari vekilin iflâsının, ticari vekillik ilişkisini ne yönde etkileyeceği konusu doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş, ticari vekilin iflâsının temsil yetkisinin sona ermesine neden olmayacağını savunur³⁵⁶. Bu görüş sahiplerine göre iflâs, sadece ticari vekilin kendisine ait olan mallara ilişkin temsil yetkisini ortadan

³⁵³ Erkol, s.115.

³⁵⁴ Karahan, Ticarî İşletme, s.284; Kırca, s.190; Arkan, s.175.

³⁵⁵ Domaniç, s.328; Kırca, s.190.

³⁵⁶ Feyzioğlu, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.427 dn. 42; Arkan, s.175; Domaniç, s.328; İmregün, Kara Ticaret Hukuku, s.124; Karahan, Ticarî İşletme, s.284-285.

kaldırırken bir başkasının malları üzerinde söz konusu olan temsil yetkisi bundan etkilenmez. Buna karşılık doktrindeki bizim de katıldığımız diğer bir görüş ise, ticari vekilin iflâsının, temsil yetkisini kural olarak sona erdireceği yönündedir³⁵⁷. Bu görüş sahiplerine göre ise, işletme sahibinin ölümü ve fiil ehliyetini kaybetmesi halinde ticari vekilin temsil yetkisinin sona ermeyeceği açıkça belirtildiğinden, iflas durumunda genel hüküm niteliği taşıyan BK. m.35 hükmü uygulanacaktır. Ayrıca iflası ile birlikte ticari işletme sahibinin ticari vekile karşı sahip olduğu güven duygusunu da kaybedecektir. Ancak tarafların bu durumun aksini önceden veya sonradan kararlaştırabilmesi mümkün olmalıdır.

D-Ticari İşletmenin El Değiştirilmesi

Ticari vekillik, ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki güven ilişkisine dayanır. Bu nedenle de ticari işletme sahibi, ancak kişi olarak güvenilir olduğunu düşündüğü bir kişiyi ticarî vekil olarak görevlendirir. Doğal olarak ticari işletmenin devri, kişisel güvene dayanan ticari vekillik ilişkisine son verir³⁵⁸. BK. m.453/1 hükmüne göre ticari vekilin işletme sahibi tarafından tayin edileceği gösterilmiş olduğundan, işletmenin yeni sahibi, eğer güven duyuyorsa, eski ticari vekili tekrar görevlendirebilecektir³⁵⁹.

E-Ticari İşletme Sahibi Ve Ticari Vekil Sıfatlarının Birleşmesi

Ticari işletme sahibinin, kendisinin işletmesinde ticarî vekil olması işin doğası gereği mümkün değildir. Zira bir kimse, hem temsil eden hem de kendisinin temsilcisi olma anlamında temsilci sıfatını taşıması mümkün olmaz. Bu nedenle ticari işletme sahibi ve ticari vekil sıfatının aynı kişide birleşmesi durumunda, ticari

³⁵⁷ **Esener**, s.196; **Kırca**, s.191.

³⁵⁸ **Karayalçın**, Ticarî İşletme, s.493; **Arslanlı**, Kara Ticareti Hukuku, s. 172; **Kırca**, s.192; **Arkan**, s.175-176.

³⁵⁹ **Arkan**, s.176; **Kırca**, s.192.

vekillik ilişkisi sona erer. Bu durum, ticari vekilin ilgili işletmeyi satın alması, miras yolu ile kazanması gibi durumlarda ortaya çıkabilir.

Ticari vekillik, ticari vekilin sonradan işletme sahibine benzer bir mevkie gelmesi halinde de sona erer. Ticari vekilin çalıştığı kollektif şirketin tek başına temsile yetkili ortağı olması hali bu duruma örnek olarak verilebilir³⁶⁰.

F-Sürenin Sona Ermesi

Bir sürenin kararlaştırıldığı durumlarda, sürenin dolması, temsil ilişkisini de sona erdirir. Aynı şekilde bir işin yapılması için temsil yetkisi verilmesi halinde söz konusu işin bitmesi veya infisahi şarta bağlanan temsil yetkisinde infisahi şartın gerçekleşmesi halinde temsil yetkisi sona erecektir³⁶¹. Borçlar Kanununda açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte bu durumların gerçekleşmesi halinde de ticari vekilin temsil yetkisi sona erer. Buna göre temsil yetkisinin belli bir süreyle verilmesinde, bu sürenin dolması ve infisahi şarta bağlanan temsil yetkisinde, bu infisahi şartın gerçekleşmesi şeklindeki genel temsil yetkisini sona erdiren nedenler ticari vekillik bakımından aynen geçerlidir. Ancak ticari vekillik, yerine getirilmekte biten bir iş olmadığından, işin bitmesi şeklindeki sona erme nedeni, ticari vekillik bakımından uygulama alanı bulmayacaktır³⁶².

³⁶⁰ **Kırca**, s.193.

³⁶¹ **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.259; **Eren**, s.408.

³⁶² **Erkol**, s.119.

§8.TİCARİ VEKİLLİĞİN SONA ERMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

I-GENEL OLARAK

Ticari vekil, kendisine verilen temsil yetkisini kullanırken ticari işletme sahibi adına ve hesabına hareket etmektedir. Dolayısıyla ticari vekil, temsil yetkisini kullanmak suretiyle üçüncü kişilerle ilişki içerisine girmektedir. Buna göre ticari vekil, iç ilişki bakımından kendisini tayin eden tacir ile ilişki içerisinde iken, dış ilişki bakımından üçüncü kişilerle ilişki içerisindeydir. Ticari vekil ile üçüncü kişiler arasındaki ilişkiler bakımından, ticari vekil BK. m.32 vd. anlamında temsilcidir.

Ticari vekilliğin sona ermesinin hem ticari vekil ile ticari işletme sahibi arasındaki ilişki bakımından hem de ticari vekil ve üçüncü kişiler arasındaki ilişki bakımından hukuki sonuçları olacaktır. Bu ayırımı uygun olarak aşağıda ticari vekilliğin sona ermesinin “ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki ilişki bakımından” ve “ticari işletme sahibi ile üçüncü kişiler arasındaki ilişki bakımından” sonuçları incelenecektir. Son olarak da “ticari vekillikten doğan taleplerin zamanaşımı süresi” inceleme konusu yapılacaktır.

II-TİCARİ İŞLETME SAHİBİ İLE TİCARİ VEKİL ARASINDAKİ İLİŞKİ BAKIMINDAN

Ticari vekilliğin sona ermesinin ilk olarak, ticari vekil ile ticari işletme sahibi arasındaki ilişki bakımından hukuki sonuçları ortaya çıkar.

Ticari vekilin temsil yetkisi, ticari işletme sahibinin azil beyanının temsilciye ulaşmasıyla veya diğer sona erme sebeplerinin bulunması halinde bu sebeplerin gerçekleşmesi ile birlikte geleceğe etkili olarak sona erer³⁶³.

Soyutluk ilkesinin bir sonucu olarak temsil ilişkisinin dayandığı temel ilişkinin sona ermesi, kural olarak temsil yetkisinin de kendiliğinden sona ermesini

³⁶³ Kırca, s.193.

gerektirmez³⁶⁴. Temeldeki ilişkiye son verilmiş olması, ticari vekilliği sona erdirmez. Ticari vekilin ayrıca azli gerekir³⁶⁵.

Temel ilişki, ancak kendine özgü sebeplerin gerçekleşmesiyle sona erer. BK. m.35 ve BK. m.456 hükümleri göz önünde bulundurulduğunda temsil ilişkisinin sona ermesinin, temel ilişkiden doğan talep haklarını etkilemeyeceği sonucuna ulaşılabilir. Örneğin, iş sözleşmesine dayanarak çalışan ticari vekil azledilmiş olsa bile, onun sözleşmeden doğan ücret alacağı varlığını sürdürür. Ticari vekilin ölümü ve fiili ehliyetini kaybetmesi gibi temsil yetkisini sona erdiren bazı durumlar temeldeki sözleşmenin de sona ermesi sonucunu doğurabilir.

III-TİCARİ İŞLETME SAHİBİ İLE ÜÇÜNCÜ KİŞİLER ARASINDAKİ İLİŞKİ BAKIMINDAN

Ticari vekilliğin sona ermesinin ikinci olarak, ticari vekil ve üçüncü kişiler arasındaki ilişki bakımından hukuki sonuçları ortaya çıkar.

Ticari vekilin temsil yetkisi, ticari mümessilden farklı olarak ticaret siciline tescil ve ilân olunamaz. Aynı şekilde ticari vekilin temsil yetkisinin sona ermesi de, ticaret siciline tescil ve ilân olunamaz. Buna karşılık ticari mümessillik ilişkisi, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ilgili kaydın sicilden terkinin ile sona erer. Konuyu düzenleyen BK. m.452 hükmüne göre, "...mümessil tayin edilirken tescil edilmemiş olsa bile, temsil selâhiyetinin istirdat edildiği zaman keyfiyetin ticaret siciline kaydedilmesi mecburidir. Temsil selâhiyetinin istirdadı, ticaret siciline kayıt ve ilân edilmedikçe bu salâhiyet hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslar hakkında bâkidir".

Temsil yetkisi sona ermiş olmakla beraber, bu durumu bilmeyen ticari vekil ile iyi niyetli üçüncü kişinin yapmış olduğu işlemler, ticari işletme sahibini bağlar. Temsil yetkisinin sona erdiğini ticari vekil bilmekle beraber üçüncü kişi bilmiyorsa aynı hukuki sonuçlar doğar. Buna karşılık, ticari vekil ile işlem yapan üçüncü kişi,

³⁶⁴ Eren, s.407; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.174 ve özellikle 198; Karahan, Ticarî İşletme, s.283; Feyzioğlu, Ticari Mümessiller ve Diğer Ticari Vekiller, s.442; İnan, s.227.

³⁶⁵ Kırca, s.193.

temsil yetkisinin sona erdiğini biliyorsa, iyi niyetli sayılamayacağından, ticari işletme sahibi yapılan işlemle bağlı olmayacaktır³⁶⁶. Üçüncü kişinin, temsil yetkisinin sona erdiğini bilmesi halinde, ticari vekil bu durumu bilmiyor olsa da yapılan işlem ticari işletme sahibini bağlamaz³⁶⁷.

Ticari işletme sahibinin, temsil yetkisini kısmen veya tamamen geri alındığı durumlarda vermiş olduğu yetkiyi daha önce üçüncü kişilere bildirmişse, geri almayı da üçüncü kişilere bildirmek zorundadır. Buna göre, ticari işletme sahibi, temsil yetkisini üçüncü kişilere bildirmiş, fakat bu yetkinin tamamen veya kısmen geri alındığını bildirmemişse, ticari vekilin yaptığı işlem onu bağlar³⁶⁸. Bu hüküm, iyi niyetli üçüncü kişileri koruma amacıyla getirilmiştir. Temsil yetkisinin varlığı hakkında üçüncü kişilerde haklı bir güven yaratmış olan ticari işletme sahibi, bu yetkinin alındığını onlara bildirmediği sürece, yaratılan güvenin sonuçlarına katlanmak zorunda kalacaktır³⁶⁹. Buna karşılık üçüncü kişi, temsil yetkisinin geri alındığını öğrenmişse, iyi niyet ortadan kalkacağından korunmasına ihtiyaç da kalmayacaktır. Dolayısıyla yapılan işlem ticari işletme sahibini bağlamayacaktır³⁷⁰.

Ticari işletme sahibi, temsil yetkisini geri aldığını üçüncü kişilere açıkça bildirebileceği gibi zımni olarak da bildirebilir. Burada kural, temsil yetkisinin verildiği üçüncü kişilere hangi şekilde bildirilmişse, geri alma işleminin de aynı şekilde bildirilmesi gerekir³⁷¹.

Üçüncü kişinin korunmasından söz edilebilmesi için, işlemin yapıldığı sırada üçüncü kişinin iyi niyetli olması gerekir. TMK. m.3 hükmüne göre iyi niyet karinesi

³⁶⁶ Eren, s.409; Oğuzman/ Öz, s.185; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.190; Esener, s.199 vd.; İnan, s.227.

³⁶⁷ Eren, s.409; Oğuzman/ Öz, s.185.

³⁶⁸ Tunçomağ, s.420; İnan, s.228; Eren, s.409; Oğuzman/ Öz, s.185; Esener, s.199-200. Yargıtay bir kararında şu şekilde hükmetmiştir; "...Ali Demirtaş 10.6.1997 tarihinde davacıya ait işyerinde işe başlamış ve 11.6.1997 tarihli davacı yanca verilen vekaletname ile de ticari vekil olarak tayin edilmiştir. Vekaletten azledildiğine dair dosyada bilgi ve belge bulunmamaktadır. Bu durumda mahkemece, malların ticari vekil aracılığı ile davacıya teslim olunduğunun kabulü gerekir. Bu yön gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir...". Yarg. 19HD. 6.6.2005 tarih, E. 2004/9857, K. 2005/6265 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com.tr

³⁶⁹ Eren, s.408-409.

³⁷⁰ Esener, s.200; Eren, s.408.

³⁷¹ Esener, s.201-202; Oğuzman/ Öz, s.409.

vardır. Buna göre, “Kanunun iyiniyete hukuki bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyiniyetin varlığıdır. Ancak, durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz”. Bu durumda iyi niyetin bulunduğu karine olarak kabul edilir. Aksini ispat etmek ise, bu hususu iddia edene düşecektir.

Ticari vekilin temsil yetkisinin geri alındığının ticari işletme sahibi tarafından üçüncü kişilere karşı savunma vasıtası olarak ileri sürülmesi, defi değil, itiraz niteliği taşır. Zira bu savunma ile ticari işletme sahibi temsil yetkisinin sona ermesi nedeniyle üçüncü kişi lehine bir hakkın doğmadığı savunmasında bulunmaktadır³⁷².

Ticari vekilin temsil yetkisinin sona ermesi halinde kendisine verilen yetki belgesini ticari işletme sahibine iade etmesi gerekir. Ticari vekil, yetki belgesini iade etmezse, ticari işletme sahibi dava yoluyla bu belgenin iadesini sağlamalıdır³⁷³. Çünkü ticari işletme sahibi, bu belgeyi almakta ihmal gösterdiği takdirde, temsil yetkisi mevcut olmadığı için sözleşme ticari işletme sahibini bağlamasa da iyi niyetli üçüncü kişilerin uğrayacakları zararı tazmin etmek zorunda kalabilir³⁷⁴. Tazmini istenebilecek zarar, iyi niyetli üçüncü kişilerin sözleşmenin geçersizliğinden dolayı uğradıkları menfi zararlardır³⁷⁵. Ticari işletme sahibinin, üçüncü kişilerin uğradığı menfi zarardan sorumlu tutulabilmesi için kusurlu olması gerekir³⁷⁶.

IV-TİCARİ VEKİLLİKTEN DOĞAN TALEPLERİN ZAMANAŞIMI SÜRESİ

Ticari vekil, kendisine verilen temsil yetkisini kullanırken ticari işletme sahibi adına ve hesabına hareket etmektedir. Dolayısıyla ticari vekil, temsil yetkisini kullanmak suretiyle üçüncü kişilerle ilişki içerisine girmektedir. Buna göre ticari vekil, iç ilişki bakımından kendisini tayin eden tacir ile ilişki içerisinde iken, dış

³⁷² Eren, s.409-410.

³⁷³ Eren, s.410; Oğuzman/ Öz, s.186; Tunçomağ, s.419; İnan, s.228.

³⁷⁴ İnan, s.228; Tunçomağ, s.419; Eren, s.410; Oğuzman/ Öz, s.186.

³⁷⁵ Eren, s.410; Tunçomağ, s.419; Esener, s.212; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s.198; Oğuzman/ Öz, s.186.

³⁷⁶ Esener, s.212; Eren, s.410; Oğuzman/ Öz, s.186.

ilişki bakımından üçüncü kişilerle ilişki içerisindedir. Ticari vekil ile üçüncü kişiler arasındaki ilişkiler bakımından, ticari vekil BK. m.32 vd. anlamında temsilcidir.

Ticari vekilliğin sona ermesi durumunda, ticari vekillikten doğan taleplerin zamanaşımı süresinin ne olacağı da incelenmesi gereken bir konudur.

Ticari işletme sahibi ile ticari vekil, aralarındaki sözleşme ilişkisini, hizmet, vekâlet veya şirket sözleşmesinin asli unsurlarını içerek şekilde düzenleyebilirler. Bu durumda ticari vekillikten doğan talep hakları, bu sözleşmelere ilişkin zamanaşımı süresine tâbi olacaktır. BK. m.126 hükmüne göre hizmet, vekâlet veya şirket sözleşmesinden doğan alacak ve davalar beş yıllık zamanaşımı süresine tâbidir. Buna göre ticari vekilin, bu sözleşme ilişkilerinden doğacak talep hakları beş yıllık zaman aşımı süresine tabi olacaktır.

Ticari işletme sahibi ile ticari vekil, aralarındaki sözleşme ilişkisini, hizmet, vekâlet veya şirket sözleşmelerine ait unsurların karışık bir biçimde yer aldığı bir sözleşme şeklinde düzenleyebilirler. Bunun gibi de ticari işletme sahibi ile ticari vekil, aralarında sözleşme ilişkisi olmaksızın da temsil yetkisi verilmiş olabilir. Bu iki durumda ticari vekillikten doğan talepler, vekâlet sözleşmesine ilişkin zamanaşımı süresine tâbi olacaktır. BK. m.126 hükmüne göre vekâlet sözleşmesinden doğan alacak ve davalar beş yıllık zamanaşımı süresine tâbidir. Buna göre ticari vekilin, aralarındaki bu iki ilişkiden doğacak talep hakları da beş yıllık zaman aşımı süresine tabi olacaktır.

SONUÇ

Tacir yardımcısı, tacirin, ticari faaliyetlerinde yardımcı olması amacıyla kendisine bağılı olarak veya olmayarak çalışan ve temsil yetkisi olan veya olmayan kişilere denir. Ticari vekil, bağımlı ve temsil yetkisine sahip tacir yardımcıları arasındadır.

Ticarî vekil, ticarî ilişkiler için verilen her türlü temsil yetkisini, özellikle de bir ticarî işletmeyi işleten kişinin verdiği temsil yetkisini ifade eder. Ticari vekilin unsurları; bir ticari işletmenin varlığı, yetkili kişi tarafından atanma, ticari vekil olabilecek bir kişinin bulunması ve ticari işletmenin bütün veya belirli işlerini görmek üzere tayin edilmesi şeklinde sıralanabilir. Ticari vekil, ancak bir ticari işletme için atanabilir. Ticari işletme sayılmayan işletmelere atanan temsilcinin yetkileri, BK. m. 453 hükmüne göre değil, temsil hakkındaki genel hükümlere (BK. m. 32 vd.) göre belirlenir.

Ticari vekilliğin hukuki niteliği iki yönden önem taşır. Ticari vekil, iç ilişki bakımından kendisini tayin eden tacir ile ilişki içerisinde iken, dış ilişki bakımından üçüncü kişilerle ilişki içerisindedir. Ticari vekil ile üçüncü kişiler arasındaki ilişkiler bakımından, ticari vekil BK. m. 32 vd. anlamında temsilcidir. Ticari vekillik ilişkisi, atayanın yaptığı tek taraflı irade açıklamasıyla kurulur. Ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki ilişkinin hukuki niteliğinin ne olduğu ikili bir ayırımla tespit edilebilir. Ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki ilişki, herhangi bir sözleşme ilişkisine dayanmıyorsa, BK. m. 453 vd. hükümler uygulama alanı bulacak, bu hükümler de boşluk ortaya çıktığı takdirde vekâlet sözleşmesi hükümleri uygulanacaktır. Ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki ilişki, bir sözleşme ilişkisine dayanıyorsa, bu durumda ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasında bu sözleşme ilişkisinin hükümleri uygulanacaktır.

Ticarî vekillik kurumu, genel nitelikteki temsil kurumunun özel bir türünü oluşturmaktadır. Ancak ticari vekillik ile genel nitelikteki temsilcilik arasında farklılık vardır. Bu farklılıklar, temsil yetkisinin sınırı bakımından, sona erme bakımından ve rekabet yasağı bakımından ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde ticari vekillik ile ticari mümessillik arasında da farklılıklar vardır. Bu farklılıklar, atanabilecekleri işletmeler bakımından, temsil yetkisinin kapsamı bakımından,

yapabilecekleri işlemler bakımından, ticaret siciline tescil bakımından, temsil yetkisinin sınırlandırılması bakımından ve birbirlerini tayin edip edememeleri bakımından ortaya çıkmaktadır. Ticari vekilin temsil yetkisi, ticari mümessilin temsil yetkisine oranla daha az kapsamlı bir temsil yetkisidir. Ticari mümessilin temsil yetkisi, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı sınır ve kapsam bakımından kanunun emredici hükümleri ile düzenlenmiştir. Bundan anlaşılması gereken, ticari mümessilin temsil yetkisinin, işletmenin gayesine dâhil olan tüm işlemleri kapsamasıdır. Ticari mümessilin, kasa memuru veya müşterileri ziyaretle görevlendirilmiş olması durumu değiştirmez. Buna karşılık ticari vekilin temsil yetkisini düzenleyen hükümler yorumlayıcı nitelikte olup, bu temsil yetkisi ticari vekile verilen hizmetle sınırlandırılabilir.

Ticari vekile işletmenin bütün işlerinde taciri temsil yetkisi verilebileceği gibi, ticari vekile, belirli bazı işlemlerde taciri temsil yetkisi de verilebilir. Birinci durumda genel yetkili ticari vekil, ikinci durumda ise, özel yetkili ticari vekil söz konusu olur. Özel yetkili ticari vekillerden, satış mağazası memurları ve seyyar tüccar memurlarıdır önemine binaen kanunda özel olarak düzenlenmiştir.

Satış mağazası memuru, “toptan, yarı toptan veya perakende satış mağazalarının mütad satış işlemlerinin hepsini yapmaya, yetkili oldukları işlemler hakkındaki faturaları imzalamaya, bu mütad işlemlerden doğan borçların yerine getirilmesine veya bunların hiç veyahut gereği gibi yerine getirilmemiş olmasına ilişkin ihtar veya beyanları işletme sahibi adına yapmaya, bu mahiyetteki ihtar veya diğer beyanları ve hususiyle mütad işlem dolayısıyla teslim edilmiş mallara ilişkin ayıp ihbarlarını mağaza sahibi adına kabule tacir tarafından yetkili kılınmış memur ve müstahdemlerdir.

Seyyar tüccar memuru ise, pazarlama faaliyetine yardımcı olmasını sağlamak amacıyla faaliyet gösteren ve özel ticari vekil özelliği taşıyan bir bağımlı tacir yardımcısıdır. Seyyar tüccar memurları, temsil ettikleri tacire müşteri potansiyeli oluşturmaya çalışır ve onları alışverişe teşvik eder, görevli olduğu bölge içinde temsilcisi olduğu ticarî işletmeye karşı bir güven oluşmasını sağlamaya çalışır; bir takım konularda müşterileri bilgilendirir.

Ticari vekili tayine yetkili kişi, ticari işletme sahibidir. Bundan anlaşılması gereken, "işleten" kişi olmaktır. İşleten kişi, gerçek bir kişi olabileceği tüzel kişi de olabilir. Gerçek kişi tacirin ticari vekil tayin edebilmesi için, hukuki işlem yapma ehliyetine, yani fiil ehliyetine sahip olması gerekir. Fiil ehliyetine sahip olmayan bir tacir tarafından kurulan ticarî vekâlet ilişkisi geçerli değildir. Ticarî işletmeye ilişkin neredeyse her türlü işlemi yapabilen ticarî mümessil de, ticarî vekil tayin yetkisi bulunmaktadır. Küçük veya kısıtlıların da bir ticarî işletmeye sahip olmaları durumunda tacir sıfatı, işletmeyi küçük veya kısıtlı adına işleten olsa bile, veli veya vasiye değil, küçük veya kısıtlıya aittir. Buna karşılık küçük veya kısıtlıya ait ticari işletmeye ticari vekil tayin yetkisi, kanuni temsilci durumundaki veli veya vasiye ait olacaktır.

Adi şirketin ticari işletme işlettiği durumlarda ticari işletme işleten sıfatı, yani tacir sıfatı, şirketin tüzel kişiliği olmadığından ortaklara ait olacaktır. Adi şirket bakımından umumî vekil tayini, olağanüstü işlemlerden sayıldığından ortaklarca ancak ittifakla verilecek bir kararla tayin edilebilir.

Ticaret şirketleri, TTK m.18/1 hükmü uyarınca, tacir olmaya ilişkin kriterlere tâbi tutulmaksızın, sadece ticaret şirketi olmalarından dolayı tacir sayılmışlardır. Ticaret şirketlerinin idare ve temsili, organları aracılığıyla gerçekleştirildiğinden, ticarî vekil tayin etme yetkisi de bu organlara ait olacaktır. Kollektif şirketlerde, ticari vekil tayini, şirketin idaresiyle ilgili olağan bir işlemdir. Bu nedenle de kollektif şirkette idare hak ve vazifesine sahip olanlar, ticari vekil tayin edebilmelidir. Komandit şirketlerde, ticari vekil tayini, şirketin idaresiyle ilgili olağan bir işlem olduğundan, ticarî vekil tayin yetkisinin komandite ortaklara ait olduğu sonucuna varılabilir.

Anonim şirketlerde ticari vekil tayin edilmesi konusunda, ilk olarak ticari vekilin ana sözleşme ile tayin edilmesi mümkün olduğu gibi, sözleşmeye ticari vekillerin genel kurul tarafından tayin edileceğine ilişkin bir kayıt da konulabilir. şayet böyle bir kayıt yok ise idare ve temsil yetkisini haiz yönetim kurulu, ticari vekil tayinine yetkilidir. Limited şirketlerde ticarî vekil tayinine yetkili organ, şirket sözleşmesinde aksine hüküm olmadıkça şirket genel kuruludur. Kooperatiflerde, kooperatifin yönetim ve temsil organı olan yönetim kurulunun, ana sözleşmede aksi

bir hüküm bulunmadığı sürece ticarî vekil tayinine de yetkili olduğunu kabul etmek gerekir.

Dernek tarafından işletilen ticari işletmeye ticari vekil tayin edilmek gerekirse, bu konuda yetkili organ, dernek sözleşmesinde aksine bir hüküm bulunmadıkça, derneği idare ve temsile yetkili olan yönetim kuruludur. Vakıflarda ise, vakfı yönetmeye ve temsile yetkili olan yönetim organı, ticarî vekil tayinine de yetkili olacaktır. Kamu iktisadi teşebbüslerinde yönetim kurulunun görevleri arasında genel müdür yardımcılarının, daire başkanlarının, müessese müdürlerinin ve benzer görevleri alacak personelin tayini sayılmıştır. Bu nedenle ticarî vekil tayin yetkisinin de yönetim kuruluna ait olduğu kabul edilmelidir.

Ticari vekilliğin temelinde temsil ilişkisi bulunduğundan dolayı, temsil imkânı bulunan her gerçek kişi, ticarî vekil olarak tayin edilebilir. Ticari vekil olacak kişinin ayırtım gücünün bulunması yeterlidir. Dolayısıyla sınırlı ehliyetsizler, ticari vekil olarak atanabilir. Çünkü bu tür bir görevlendirmede ticarî vekil değil, temsil olunan kişi, yani tacir borç altına girmektedir. İflâsına karar verilmiş olan müflisin de, üçüncü bir kişiye ait ticarî işletmede ticarî vekil olmasına hukukî bir engel bulunmamaktadır. Tüzel kişiler de ticari vekil olarak atanabilir. Zira işletme sahibi olan bir kişi, yaptığı işin sonuçlarını da idrak etmeli ve onu temsil edecek gerçek kişilerin seçiminde herhangi bir etkisinin olamayabileceği ihtimalini de göz önünde bulundurmalıdır.

Ticari vekilin tayin şekli konusunda BK. m. 453 vd. hükümlerinde özel bir düzenleme bulunmadığından, genel nitelikteki temsile ilişkin BK. m. 32 vd. hükümleri uygulama alanı bulur. Buna göre temsil yetkisi, temsilciye, temsil olunanın tek taraflı ve varması gerekli bir irade beyanı ile verilir. Ticari vekilin atanması, ticaret siciline tescil ve ilân olunamaz. Buna rağmen, tescil ve ilân yapılmışsa, bu tescil hukuki sonuç doğurmaz.

Temsil yetkisi, temsilcinin temsil olunan ad ve hesabına hukuki işlem yapma yetkisini ifade eder. Ticari vekilin temsil yetkisi, genel hükümlerin yanı sıra BK. m. 453 vd. hükümlerinde özel olarak düzenlenmiştir. Genel yetkili ticarî vekil, ticarî işletmenin tüm işlerine ilişkin olarak sınırlı bir temsil yetkisine sahiptir. Genel yetkili ticarî vekilin temsil yetkisi, işletmenin olağan işleriyle sınırlıdır. Buna karşılık genel

yetkili ticarî vekilin, kendisine özel yetki verildiği takdirde olağanüstü işlemler bakımından da temsil yetkisi vardır.

Satış mağazası memurlarının temsil yetkisi, genel yetkili ticari vekilin temsil yetkisine göre daha sınırlıdır. Satış mağazası memurları, toptan, yarı toptan veya perakende satış mağazasının olağan işlerini yapabilir. Mağaza içinde müşterilerin kolaylıkla görebilecekleri ve okuyabilecekleri bir şekilde ilân edilmiş olmadıkça satış mağazası memurları, mağazanın olağan satış işlemlerinin tamamını yapmak yetkisini haizdirler. Seyyar tüccar memurlarının temsil yetkisi, işletmenin olağan işlemleri ile sınırlandırılmıştır. Seyyar tüccar memurları, işletme adına sattığı malın bedelini almak, işletme namına sattıkları mallara ilişkin olmak üzere makbuz vermek, namına sattıkları mallara ilişkin olmak üzere borçluya süre tanımak ve kendisinin yapmış olduğu sözleşmelerle ilgili ihtar ve ihbarları tacir adına kabul etmek yetkisine sahiptir.

Ticari vekilin temsil yetkisinin sınırlandırılması ya kanundan ya da ticari işletme sahibinin iradesinden doğar. Genel yetkili ticarî vekilin temsil yetkisi işletmenin olağan işleriyle sınırlandırıldığından ve ancak kendisine özel yetki verildiği takdirde belirli işlemleri yapabileceğinden tacir adına ödünç alma, kambiyo taahhütlerinde bulunma ve davacı veya davalı olarak mahkemelerde taciri temsil etme yetkisi kural olarak yoktur.

Ticari vekillik ilişkisinden dolayı ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasında çeşitli hak ve yükümlülükler ortaya çıkar. Ticari vekilin hakları arasında temsil yetkisini kullanma hakkı, ücret isteme hakkı, yaptığı masrafları ve verdiği avansları talep hakkı, ticari işletme sahibinden avans ve karşılık sağlanmasını isteme hakkı ve son olarak da ticari işletme sahibinden uğradığı zararların tazminini isteme hakkı vardır. Ticari vekilin yükümlülükleri arasında, ticari vekilin işi sadakat ve özenle yapma yükümlülüğü, ticari işletme sahibinin talimatına uygun hareket etme yükümlülüğü, sır saklama yükümlülüğü, işi bizzat yapma yükümlülüğü, hesap verme yükümlülüğü, işin ifası için veya ifa dolayısıyla aldıklarını ticari işletme sahibine iade yükümlülüğü ve son olarak da rekabet etmeme yükümlülüğü sayılabilir.

Ticari vekillik ilişkisi, ya iradi sona erme sebepleri veya kendiliğinden sona erme sebeplerinin ortaya çıkması ile sona erer. İradi sona erme sebepleri arasında azil

ve istifa sayılabilir. Ticari işletme sahibi, ticari vekili her zaman azletme yetkisine sahiptir. Azil, doğrudan doğruya ticari işletme sahibinin iradesine dayandığından, söz konusu hakkını kullanabilmesi, yani ticari vekili azletmesi için herhangi bir sebep göstermek zorunda değildir. Azil, ticari işletme sahibinin ticari vekile yönelttiği tek taraflı, ulaşması gerekli bir irade beyanıyla gerçekleştirilir. Hukuki niteliği itibarıyla azil, bozucu yenilik doğuran haklar arasındadır. Ticari işletme sahibinin, ticari vekili tek taraflı irade ile azil yetkisine sahip olması karşısında ticari vekilin de bu ilişkiyi sona erdirme yetkisi istifa kurumu ile kabul edilmiştir. Buna göre ticari vekil de tek taraflı, ulaşması gerekli bir irade beyanıyla temsil yetkisine son verebilir.

Ticari vekillik ilişkisinin, kendiliğinden sona erme sebepleri, çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Temsil ilişkisinin bulunduğu durumlarda, temsilcinin ölmesi halinde, temsil ilişkisi kendiliğinden ve zorunlu olarak sona erer. Aynı şekilde temsil ilişkisini barındıran ticari vekillikte de ticari vekilin ölümü, temsil ilişkisine son verir. Gaiplik de ölüm gibi aynı sonuçları doğurur. Ölüm ve gaiplikte olduğu gibi, BK. m. 456/2 ve BK. m. 35/1 hükümleri bir arada değerlendirildiğinde ticari vekilin fiil ehliyetini kaybetmesinin, temsil ilişkisini sona erdireceği sonucuna ulaşılabilir.

Ticari vekilin temsil yetkisi, ticari işletmenin tasfiye haline girmesi veya işletme sahibinin iflası ile son bulur. Zira bu durumda işletme sahibi, malları üzerinde tasarrufta bulunma yetkisini kaybedeceğinden ticari vekil de aynı şekilde temsil yetkisini kaybedecektir. Zira temsil olunanın tasarruf yetkisinin bulunmadığı durumlarda ticari vekilin temsil yetkisinden söz etmek mümkün olmayacaktır.

Ticari işletmenin devri, kişisel güvene dayanan ticari vekillik ilişkisine son verir. Zira ticari vekillik, ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasındaki güven ilişkisine dayanmaktadır. Ticari işletme sahibinin, kendisinin işletmesinde ticarî vekil olması işin doğası gereği mümkün olmadığından, ticari işletme sahibi ile ticari vekil sıfatının aynı kişide birleşmesi durumunda, ticari vekillik ilişkisi sona erer. Bir sürenin kararlaştırıldığı durumlarda, sürenin dolması, ticarî vekilin temsil ilişkisini de sona erdirir.

Ticari vekilliğin sona ermesinin hem ticari vekil ile ticari işletme sahibi arasındaki ilişki bakımından hem de ticari vekil ve üçüncü kişiler arasındaki ilişki bakımından hukuki sonuçları olacaktır. Ticari vekilin temsil yetkisi, ticari işletme

sahibinin azil beyanının temsilciye ulaşmasıyla veya diğer sona erme sebeplerinin bulunması halinde bu sebeplerin gerçekleşmesi ile birlikte geleceğe etkili olarak sona erer. Soyutluk ilkesinin bir sonucu olarak temsil ilişkisinin dayandığı temel ilişkinin sona ermesi, kural olarak temsil yetkisinin de kendiliğinden sona ermesini gerektirmez. Temsil yetkisi sona ermiş olmakla beraber, bu durumu bilmeyen ticari vekil ile iyi niyetli üçüncü kişinin yapmış olduğu işlemler, ticari işletme sahibini bağlar. Temsil yetkisinin sona erdiğini ticari vekil bilmekle beraber üçüncü kişi bilmiyorsa aynı hukuki sonuçlar doğar. Buna karşılık, ticari vekil ile işlem yapan üçüncü kişi, temsil yetkisinin sona erdiğini biliyorsa, iyi niyetli sayılamayacağından, ticari işletme sahibi yapılan işlemle bağlı olmayacaktır.

Ticari vekil, kendisine verilen temsil yetkisini kullanırken ticari işletme sahibi adına ve hesabına hareket etmektedir. Dolayısıyla ticari vekil, temsil yetkisini kullanmak suretiyle üçüncü kişilerle ilişki içerisine girmektedir. Buna göre ticari vekil, iç ilişki bakımından kendisini tayin eden tacir ile ilişki içerisinde iken, dış ilişki bakımından üçüncü kişilerle ilişki içerisinde dir. Ticari vekil ile üçüncü kişiler arasındaki ilişkiler bakımından, ticari vekil BK. m. 32 vd. anlamında temsilcidir.

Ticari vekilliğin sona ermesi durumunda, ticari vekillikten doğan taleplerin zamanaşımı bakımından beş yıllık süre geçerlidir. Zira ticari işletme sahibi ile ticari vekil, aralarındaki sözleşme ilişkisini, hizmet, vekâlet veya şirket sözleşmesi oluşturuyorsa, ticari vekillikten doğan talep hakları, bu sözleşmelere ilişkin zamanaşımı süresine, yani BK. m.126 hükmüne göre beş yıllık zamanaşımı süresine tâbidir. Aynı şekilde ticari işletme sahibi ile ticari vekil arasında sözleşme ilişkisi olmaksızın, ticari vekile temsil yetkisi verilmişse, ticari vekillikten doğan talepler, vekâlet sözleşmesine ilişkin zamanaşımı süresine, yani beş yıllık zamanaşımı süresine tâbidir.

Ticari vekil, yürürlükteki Borçlar Kanunu m. 453-456 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Borçlar Kanunu tasarısında, mevcut kanundakine paralel şekilde tacir yardımcılarına yer verilmiştir. Tacir yardımcıları, Tasarı'nın onikinci bölümünde "Ticarî Temsilciler, Ticarî Vekiller ve Diğer Tacir Yardımcıları" şeklindeki bölüm başlığı ile Tasarı m. 551 hükmünde düzenlenmiştir. Tasarı m. 551 hükmü gerekçesinde de açıkça ifade edildiği üzere maddenin sistematik yapısı ile

metninde yapılan düzeltme ve arılaştırma dışında, bir hüküm değişikliği getirilmemiştir. Dolayısıyla mevcut Borçlar Kanunu hükümlerini dikkate alarak hazırlamış olduğumuz çalışmamız, tasarının kanunlaşarak yürürlüğe girmesi durumunda da geçerliliğini korumaya devam edecek ve yapmış olduğumuz açıklamalar yeni düzenleme bakımından da geçerli olacaktır.

ÖZET

Ticari vekil, yürürlükteki Borçlar Kanunu m. 453-456 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Bu hükümler, İsviçre Borçlar Kanunu'ndaki hükümlerin bir tercümesinden ibarettir. İsviçre Borçlar Kanunu'ndaki düzenleme ise, küçük değişiklikler dışında Alman Ticaret Kanunu hükümlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Ticari vekil, Borçlar Kanunu Tasarısı'nda, m.551 hükmünde düzenlenmiştir. Tasarı m. 551 hükmünde, maddenin sistematik yapısı ile metninde yapılan düzeltme ve arılaştırma dışında, bir hüküm değişikliği getirilmemiştir.

Ticarî vekil, ticarî ilişkiler için verilen her türlü temsil yetkisini, özellikle de bir ticarî işletmeyi işleten kişinin verdiği temsil yetkisini ifade eder. Ticari vekilin unsurları; bir ticarî işletmenin varlığı, yetkili kişi tarafından atanma, ticari vekil olabilecek bir kişinin bulunması ve ticari işletmenin bütün veya belirli işlerini görmek üzere tayin edilmesidir.

Ticari vekil, iç ilişki bakımından kendisini tayin eden tacir ile ilişki içerisinde iken, dış ilişki bakımından üçüncü kişilerle ilişki içerisinde dir. Ticari vekil ile üçüncü kişiler arasındaki ilişkiler bakımından, ticari vekil BK. m.32 vd. anlamında temsilcidir.

Ticari vekil, kural olarak işletme sahibi veya onun ticari mümessili tarafından tayin edilir. Tüzel kişiler tarafından işletilen ticari işletmelerde ticari vekil, tüzel kişinin yetkili organlarınca tayin edilir. Ticari vekillik yetkisinin verilmesi, kural olarak hiçbir şekilde bağlı değildir. Yetki, sözlü olarak verilebileceği gibi, yazılı olarak da verilebilir. Ticari vekilin tayini ticaret siciline tescil ve ilan olunamaz. Buna rağmen, tescil ve ilan yapılmışsa, bu tescil hukuki sonuç doğurmaz.

Ticari vekile işletmenin bütün işlerinde taciri temsil yetkisi verilebileceği gibi, ticari vekile, belirli bazı işlemlerde taciri temsil yetkisi de verilebilir. Birinci durumda genel yetkili ticari vekil, ikinci durumda ise, özel yetkili ticari vekil söz konusu olur. Özel yetkili ticari vekillerden, satış mağazası memurları ve seyyar tüccar memurlarıdır önemine binaen kanunda özel olarak düzenlenmiştir.

Ticari işletme sahibi, ticari vekillerin temsil yetkisini, üçüncü kişilere usulünce duyurmuş olmak şartı ile sınırlandırılabilir. Duyurunun gereğince yapılmış olup olmadığı dürüstlük kuralına göre belirlenir.

ABSTRACT

Commercial agent is regulated under Article 453-456 of the Law on Obligation. These provisions are just translations of the relevant provisions of the Swiss Obligation Law. Provisions in the Swiss Obligation Law were laid down in parallel with relevant provisions of the German Commercial Code.

Commercial agent is regulated under Article 551 of the Draft Obligation Law. No change has been brought with the exception of the corrections made in the systematic nature of Article and simplification of the language used.

Commercial agent means representative authorization of all kind for commercial relations. It particularly means representative authorization given by the person running a commercial undertaking.

The element of a commercial agent is the existence of a commercial undertaking, an appointment by authorized person, existence of a person capable of being a commercial agent and appointment of a commercial agent to carry out all or certain conducts of the commercial undertaking.

While commercial agent is in relation with merchant who has appointed him/her as far as domestic relation is concerned, he/she is in relation with third parties as far as external relation is concerned. Commercial agent is a representative within the meaning of Article 32 of the Obligation Law when it comes to the relation between commercial agent and third parties.

In principle, commercial agent shall be appointed by the owner of the commercial undertaking or his/her commercial representative. Commercial agent in commercial undertakings run by legal persons shall be appointed by the authorized organ of the legal person. In principle, an authorization to act as a commercial agent has no procedural requirements. Authorization can be given either orally or in written. Appointment of the commercial agent is neither registered in commercial register nor declared. However, if it has been registered and declared, this cannot produce a legal effect.

A full authorization can be afforded to the commercial agent to represent the merchant. Likewise partial authorization can also be possible. In the first case, there is a fully authorized commercial agent at stake. In the second case, there is a specially authorized commercial agent in question.

Specially authorized commercial agents are employees of the commercial outlets and itinerant merchants. It is specially regulated due to its importance.

The owner of the commercial undertaking can limit the representative powers of the commercial agent on condition that he/she duly announces it to third parties. Whether or not the announcement has been duly made shall be determined under the principle of honesty.

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “TÜRK ÖZEL HUKUKUNDA TİCARİ VEKİLLİK” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

Emin KAYA